

Universitetets tredje oppgave

*En studie av forskningsformidling som institusjonalisert
virksomhet ved Universitetet i Oslo*

Sveinung Bjørkøy

Cand. polit 1992

15.09.04

Universitetet i Oslo
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Sammendrag:

I denne avhandlingen rettes hovedfokus mot hvordan forskningsformidling er institusjonalisert som en faglig oppgave ved Universitetet i Oslo. Det dreier seg først og fremst om strategisk planlegging og faglig ledelse av denne virksomheten på instituttnivå. Forskningsformidling er ved Universitetet i Oslo definert som formidling av ”vitenskapelige resultater, arbeidsmåter og holdninger ut av et spesialisert forskningsfelt til personer utenfor feltet, samt deltakelse i samfunnsdebatten med forskningsbasert argumentasjon”¹.

Ordet forskningsformidling kan imidlertid ha minst fem ulike betydninger og brukes også om tilsvarende mange ulike oppgaver ved de ulike instituttene. Denne språklige mangetydigheten har både genuint faglige, praktiske og organisatoriske årsaker, og gjør institusjonaliseringen av forskningsformidling på instituttnivå svært vanskelig. At man ikke vet med stor nok nøyaktighet på noen nivåer i organisasjonen hva som faktisk gjøres av slik virksomhet og hva som er gjort, gjør også planlegging og ledelse av forskningsformidling vanskelig.

Genuint faglige og fagkulturelle eller tradisjonelle forskjeller representerer en stor utfordring i forhold til å utvikle en generell formidlingspolitikk ved universitetet. Man finner for eksempel i noen fag at primærforskningen er svært nærliggende dagliglivets problemer og spørsmål, og at formidling av forskning slik vanskelig kan skilles fra forskningen selv. Spørsmål man gjerne stiller seg i disse fagene er spørsmål relatert til hvorvidt det er nødvendig å plassere formidlingsoppgaven innenfor institusjonaliserte rammer. I andre fag er primærforskningen så distansert fra samfunnslivet utenfor vitenskapen, både tematisk og språklig, at det er unaturlig eller lite hensiktsmessig å formidle konkrete forskningsresultater til et større publikum utenfor fagmiljøet. Dette påvirker hvordan formidlingen kan institusjonaliseres, og det er derfor nødvendig å utarbeide strategier for hvordan forskningsformidling kan institusjonaliseres.

Formidlingsvirksomhet som utføres med bakgrunn i helt konkrete og felles mål rettet mot konkrete målgrupper, oppfattes gjerne som legitimt institusjonalisert gjennom instituttens strategi- og årsplaner. For at det skal oppfattes som legitimt å institusjonalisere en bestemt type virksomhet som del av arbeidsoppgaven, må imidlertid

---

¹ Jf. Kollegiets vedtatte definisjon av forskningsformidling, vedtatt 25.01.2000

målet dreie seg om noe alle ved det aktuelle instituttet kan stå bak. Et sentralt eksempel kan være et institutts behov for å rekruttere nye studenter. Forskningsformidling, for eksempel gjennom avisinnlegg eller kronikker, kan ikke institusjonaliseres gjennom verken strategisk planlegging eller faglig ledelsesoppgaver på samme måte. Denne typen formidling må skje på eget initiativ, og er også avhengig av hvilke temaer som til enhver tid er oppe i mediebildet. Mediene styrer selv tema og utgangspunkt i det meste av det forskningsbaserte stoffet som presenteres i media; enten ved å ta initiativ til for eksempel ”ekspertuttalelser”, eller ved å intervju fagpersoner. Selv om det er lite hensiktsmessig å prøve å legge denne typen virksomhet inn under et organisatorisk og institusjonelt rammeverk, er det imidlertid svært viktig for institusjonene å få dokumentert denne virksomheten. Dette viser seg imidlertid ikke lett.

Til tross for generelle vanskeligheter med å institusjonalisere forskningsformidling gjennom instituttenes strategiplaner, organisatoriske endringer eller ved å gjøre det til et faglig ledelsesansvar, kan man si at forskningsformidling på ulike måter, både formelle og uformelle, allikevel er godt institusjonalisert på universitetets grunnivå. En formell måte forskningsformidling kan være institusjonalisert på er gjennom pålegg om utadrettet formidling i mange eksterntfinansierte forskningsprosjekter. Noe instituttledelsen imidlertid har lite med å gjøre. Fra instituttenes side legges det også vekt på at forskningsformidling er uformelt institusjonalisert gjennom et sterkt kollegapress for å delta og for å produsere. På samme tid fremheves det at de fleste av de vitenskapelig ansatte arbeider med nettopp det de gjør med bakgrunn i en genuin egeninteresse for faget. Denne genuine egeninteressen oppfattes i stor grad som årsaken til at formidlingen ”går av seg selv”, og slik også er uavhengig av et sterkere institusjonalisert rammeverk.

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært både morsomt, givende, hektisk, slitsomt og frustrerende. Det er imidlertid en rekke personer som fortjener stor takk for at jeg nå har kommet til veis ende. For det første vil jeg rette en stor takk til mine to veiledere Ragnvald Kalleberg og Svein Kyvik. Deres oppfølging, tilbakemeldinger, konstruktive kritikk, oppmuntringer og spark bak, har vært av uvurderlig betydning i dette arbeidet. For det andre vil jeg rette en stor takk til min kollokviegruppe, bestående av Eva, Jørun, Kerstin, Petronelle og Pål Vegard. Denne gruppen har vært en inspirasjonskilde og pådrivende kraft i hele hovedfagsperioden. En spesielt stor takk vil jeg rette til Jørun for å ha holdt ut utallige lunsjdiskusjoner, stilt kritiske spørsmål og backet meg opp.

Ellers er jeg også skyldig min familie en stor takk. Både gjennom økonomiske bidrag og gjennom trøstende, støttende og oppmuntrende ord har de vært til enorm hjelp i hele denne perioden. Jeg må heller ikke glemme å takke min svigerinne Aasta for korrekturlesning sånn helt på tampen. De jeg eventuelt har glemt å nevne her, men som jeg helt sikkert er skyldig stor takk og rosende ord, roses og takkes herved. Tusen Takk!

Oslo, september 2004

Sveinung Bjørkøy

KAPITTEL 1. OPPGAVENS FOKUS OG DATAGRUNNLAG	1
1.1. Forskningsspørsmålene og valg av institutter	2
1.2. Data og datainnsamling	5
1.3. Valg av intervjupersoner og intervjuenes form og innhold	7
1.4. Intervjuenes begrensninger.	9
1.5. Gangen i oppgaven	11
KAPITTEL 2. BEGREPSDEFINISJONER OG ANALYTISK RAMMEVERK.....	13
2.1. Forskning, Undervisning, og Formidling.....	14
2.2. Hva er forskningsformidling?	15
2.2.1. Forskningsformidling som en integrert del av de vitenskapelige disiplinenes arbeidsoppgaver	20
2.2.2. Forskning på formidling.....	22
2.3 Forskningsformidling og institusjonalisering.....	25
2.3.1. Faglig ledelse i en profesjonell organisasjon	27
2.3.2. Forskningsformidling og faglig ledelse i perspektiv; forskning på faglig ledelse.....	29
2.4. Hvordan forstå faglige ulikheter?	30
2.4.1. Perspektiver på fagforskjeller.....	31
2.4.2. En forklaringsmodell	33
KAP 3: FORSKNINGSFORMIDLING OG UNIVERSITETET I OSLO	37
3.1. Universitetet i Oslo; universitetets idé, folkeopplysning og organisering av vitenskapene	38
3.2. Internasjonale endringer som forklaringsgrunnlag for nasjonal utvikling.....	40
3.3. Svar på tiltale	45
3.3.1 Forskningsformidling ved Universitetet i Oslo	48
3.3.2 Ulike tradisjoner for å drive formidling.....	50
3.4. Faglig ledelse som tema i strategiske dokumenter ved Universitetet i Oslo.....	51
KAPITTEL 4: FORMIDLINGSSTRATEGIER, FORMIDLINGSFORSTÅELSE OG DOKUMENTERT PRAKSIS.....	55
4.1.1. Dokumentert formidlingspraksis ved Fysisk institutt	56
4.1.2. Formidlingsforståelse og bruk av formidlingsbegrepet ved Fysisk institutt	58
4.2.1. Formidlingspraksis ved Institutt for statsvitenskap.....	61
4.2.2. Formidlingsforståelse og bruk av formidlingsbegrepet ved Institutt for statsvitenskap	63

4.3.1. Formidlingspraksis ved Historisk institutt	65
4.3.2. Formidlingsforståelse og bruk av formidlingsbegrepet ved Historisk institutt.....	67
4.4.1. Formidlingspraksis ved Institutt for medisinske basalfag	69
4.4.2. Formidlingsforståelse og bruk av formidlingsbegrepet ved Institutt for medisinske basalfag.....	71
4.5. Formidlingspraksis; en sammenligning	72
KAPITTEL 5: FAGLIG LEDELSE: OPPFORDRING, STØTTE OG TILRETTELEGGING	75
5.1.1. Formidlingsmål og strategiarbeid ved Fysisk institutt.....	76
5.1.2. Faglig ledelse og forskningsformidling ved Fysisk institutt.....	79
5.2.1. Formidlingsmål og strategiarbeid ved Institutt for statsvitenskap	82
5.2.2. Faglig ledelse og forskningsformidling ved Institutt for statsvitenskap	84
5.3.1. Formidlingsmål og strategiarbeid ved Institutt for medisinske basalfag	86
5.3.2. Faglig ledelse og forskningsformidling ved Institutt for medisinske basalfag	88
5.4.1. Formidlingsmål og strategiarbeid ved Historisk institutt	92
5.4.2 Faglig ledelse og forskningsformidling ved Historisk institutt	93
KAPITTEL 6: OPPSUMMERING OG AVSLUTNING	97
6.1. Om språklig forvirring og forskningsformidling: En ny diskusjon av formidlingsbegrepet.	99
6.2. Strategisk planlegging og faglig ledelse	102
6.3. Fagforskjeller og institusjonaliseringen av forskningsformidling	105
6.4 Tilbake til det innledende spørsmålet.....	106
6.5. Veien videre og forslag til videre forskning.....	111
LITTERATURHENVISNINGER:	115
INTERNETTRESSURSER:.....	125
VEDLEGG:.....	127
Vedlegg #1: Forespørsel sendt til de fire instituttene	129
Vedlegg #2: Prosjektbeskrivelse.....	131
Vedlegg #3: Temaoversikt	133
Vedlegg #4: Intervjuguide	135

Kapittel 1. Oppgavens fokus og datagrunnlag

Temaet for denne hovedoppgaven er forskningsformidling. Det dreier seg om forskningsformidling som institusjonalisert virksomhet ved fire institutter ved Universitetet i Oslo: Historisk institutt (HI) ved Det historisk-filosofiske fakultet, Fysisk institutt (FI) ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, Institutt for statsvitenskap (ISV) ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet og Institutt for medisinske basalfag (IMB) ved Det medisinske fakultet.

Universiteter er typiske vitenskapsbaserte kunnskapsorganisasjoner i likhet med sykehus, skoler og høyteknologibaserte industribedrifter. De er alle organisasjoner som produserer, formidler eller i vesentlig grad er avhengige av vitenskapelig kunnskap. Vitenskapelig kunnskap produseres eller skapes i ulike typer vitenskapelige institusjoner, i samspill mellom en rekke institusjoner og i vitenskapelig skolerte personers forskjellige roller, og er den typen kunnskap som primært bidrar til fremvekst og dynamikk i moderne samfunn (se Engelstad m.fl. 1998: kap. 11). Med universitetenes kunnskapsproduksjon følger også et stort ansvar relatert til nettopp formidling av denne kunnskapen. Dette er et ansvar man både i stat og ved universitetene selv er svært bevisste på. Statens og næringslivets syn på hvordan universitetet/ene skal forvalte sitt formidlingsansvar / Hvordan stat og næringsliv kanskje ønsker at universitetet skal utføre denne oppgaven stemmer imidlertid ikke alltid overens med de oppfatninger universitetets sentralledelse og institusjonens grunneheter har om hvordan formidlingsoppgaven/ansvaret bør forvaltes/praktiseres.

Kalleberg (2000: 2) omtaler forskningsformidling som ”den individuelle og institusjonelle oppgaven det er å oversette kunnskap og innsikter fra et spesialisert forskningsfellesskap til et publikum utenfor spesialiseringsfeltet”, en oppgave som kan løses på en rekke ulike måter. Spørsmålet som imidlertid må stilles er; på hvilke måter er denne oppgaven institusjonalisert ved institusjonens grunneheter?

I dette første kapittelet vil jeg konkretisere oppgavens fokus og argumentere for hvorfor dette er både faglig og samfunnsmessig interessant. Dette kapittelet omhandler forskningsspørsmålene og en begrunnelse og gjennomgang av hvilke innsikter disse spørsmålene kan fremme. Videre behandles datamaterialet jeg har brukt og spørsmål knyttet til dette. Det dreier seg om bakgrunn for utvalg og metodiske begrensninger.

Videre går jeg gjennom oppgavens analytiske kategorier som er utarbeidet med bakgrunn i problemstillingen. I kapittelets siste del tar jeg raskt for meg den videre gangen i oppgaven.

1.1. Forskningsspørsmålene og valg av institutter

Med bakgrunn i en omfattende diskusjon om formidling ved Universitetet i Oslo, i forbindelse med utarbeidingen av en ny formidlingspolitikk for institusjonen (UiO 1999), vedtok Det akademiske Kollegium ved hovedstadsuniversitetet 25.01.2000 følgende definisjon av forskningsformidling som del av sitt vedtak:

”Med forskningsformidling menes at forskere formidler vitenskapelige resultater, arbeidsmåter og holdninger ut av et spesialisert forskningsfelt til personer utenfor feltet, samt deltar i samfunnsdebatten med forskningsbasert argumentasjon.”

Forskningsresultater, vitenskapelige metoder og generell vitenskapelig innsikt kan formidles til en større offentlighet på en rekke måter og gjennom en rekke ulike kanaler. ”Formidlingsoppgaven kan løses gjennom skrivning av aviskronikker, ved å holde foredrag, gjennom å publisere artikler av vitenskapelig eller allmenn interesse, skrive vitenskapelige og populærvitenskapelige bøker, og ved å drive forskningsformidling gjennom deltakelse i fjernsynsprogrammer, intervjuer i radio og så videre” (Kalleberg 2000: 2). Museer og utstillinger nevnes som andre mer tradisjonelle formidlingskanaler.

Det største problemet man møter på i arbeidet med forskningsformidling, er imidlertid at det i liten utstrekning finnes klare tall på hva som faktisk er gjort og få konkrete beskrivelser av hvordan universitetene gjennom sin formidlingsvirksomhet faktisk har bidratt i samfunnsutviklingen. Dette, på samme tid som forskning og utdanning i større omfang og større grad enn tidligere blir oppfattet som noe som kan kjøpes og selges på et marked av Storting, offentlig forvaltning og næringsliv. Mangelen på beskrivelser av forskningsformidlingsvirksomhet generelt og forskningsformidling som institusjonalisert virksomhet mer spesielt var utslagsgivende i mitt valg av undersøkelsestype. Det er gjennom en eksempelstudie mener jeg å kunne tilføre mest til debatten rundt universitetenes formidlingsoppgave- og ansvar.

Undersøkelsens hovedspørsmål er :

Hvordan er forskningsformidling institusjonalisert som en del av den faglige virksomheten ved de fire instituttene ved Universitetet i Oslo?

Dette spørsmålet inneholder en rekke underspørsmål: (1) Hvilke mål og strategier har instituttene for sin formidlingsvirksomhet? Dette spørsmålet omhandler både instituttens ulike uttalte og ikke-uttalte mål og strategier, og også interne og eksterne årsaker til å drive forskningsformidling. Det dreier seg også om tradisjon og vane. Ulike årsaker til å drive forskningsformidling kan ses i sammenheng med både økonomiske, sosiale, personlige og tradisjonsstyrte insentiver. Det kan dreie seg om anseelse, både faglig og offentlig. (2) Hvilken formidlingsforståelse synes å gjøre seg gjeldende ved de ulike instituttene? Dette spørsmålet dreier seg om hva instituttene legger i formidlingsbegrepet og om hvilke typer virksomhet de bruker det om. Her er da et sentralt punkt å sette de ulike instituttens forståelse og bruk av begrepet opp mot min analytiske avgrensning. (3) Hvordan er de ulike instituttene organisert? Dette spørsmålet dreier seg både om arbeidsorganisering, faglig ledelse og tilrettelegging. (4) Hvilke typer formidling driver de ulike instituttene med og gjennom hvilke kanaler formidles det? En grov inndeling vil kunne se slik ut; det formidles gjennom a) populærvitenskapelige bidrag som foredrag og ulike typer artikler, og bruk av faglig innsikt i samfunnsdebatten, da mer spesielt i dagspresse, TV og radio; b) rene vitenskapelige bidrag som fagbøker, vitenskapelige artikler og foredrag av ren vitenskapelig interesse; c) opplysnings-, informasjons- og markedsføringsvirksomhet; og d) undervisning og videreutdanningstiltak. (5) Hvem er formidlingens målgrupper og hvordan dokumenteres arbeidet? Er de vitenskapelig ansatte ved instituttene først og fremst interessert i å formidle til medlemmer av egen profesjon, en større allmennhet, inkludert medlemmer av academia utenfor egen profesjon eller spesialiseringsområde og elever og lærere i grunnskolen og lignende eller til næringsliv og eksterne interessenter?

Jeg har forsøkt å besvare mine forskningsspørsmål gjennom å beskrive og sammenligne formidlingsvirksomheten ved et kulturfag, et naturfag, et samfunnsfag og et helsefag ved Universitetet i Oslo. Instituttene ble hovedsakelig valgt fordi de representerer sentrale og viktige fag ved hvert av de fire fakultetene. Alle fagene er viktige og interessante for en offentlighet utenfor de enkelte fagmiljøene, og de er alle fag som folk har en form for kjennskap til. Instituttene ble også valgt på grunn av at de faglig sett er svært forskjellige med hensyn til alder, vitenskapelige tradisjoner og arbeidsmåter og når

det gjelder målgrupper og ”klienter”. Det dreier seg altså om fag som er ulike på de aller fleste områder. Fagene har ulike interesseområder, ulik samfunnsrolle, svært forskjellige fagspråk, forskningen er preget av ulike metodiske og vitenskapelige tilnærminger og arbeidsmåter og teknikker, de har forskjellige fagkulturer og faglige tradisjoner. At instituttene, til tross for at de er selvstendige faglige enheter, med egen leder, egne styrer og administrasjon, også påvirkes og er avhengige av beslutninger som vedtas på fakultetsnivå eller sentralt ved universitetet, gjør det desto mer spennende å sammenligne formidlingsvirksomheten ved fire institutter som representerer fire ulike fakulteter.

Det er ikke tidligere gjort noen tilsvarende undersøkelser av hvordan forskningsformidling er institusjonalisert på instituttnivå i Norge. Jeg har heller ikke klart å oppdrive tilsvarende forskning på denne virksomheten i andre OECD-land. Dette gjør denne undersøkelsen til en undersøkelse av eksplorerende karakter. Å vite hvordan forskningsformidling er institusjonalisert på instituttnivå ved Universitetet i Oslo, og å vite årsakene til hvorfor den institusjonaliserte praksisen er som den er, kan være til hjelp i utviklingen av en mer helhetlig formidlingspolitikk både ved Universitetet i Oslo og ved resten av landets universiteter og vitenskapelige høyskoler. Spørsmålene jeg stiller, utvalget jeg har gjort og det datamaterialet jeg har samlet inn, gir imidlertid ingen mulighet til å generalisere funnene, noe som heller ikke har vært meningen med denne undersøkelsen. Mitt mål er å peke på faktorer eller dimensjoner ved de ulike fagene og universitetet som det bør tas hensyn til i et overordnet arbeid innen dette feltet.

To svært sentrale begreper i denne oppgaven er ”forskningsformidling” og ”institusjonalisering”. Analysen av den institusjonaliserte formidlingsvirksomheten ved de fire instituttene er lagt opp med bakgrunn i disse to begrepene. For at jeg skulle kunne ta tak i forskningsformidling ved de ulike instituttene var det for det første viktig å avklare betydningene av ordet forskningsformidling. En avklaring av begrepet forskningsformidling har vært helt nødvendig for å kunne lage et fornuftig analytisk skille mellom instituttens formidlingsvirksomhet og deres andre faglige oppgaver. For det andre har en avklaring av begrepet vært nødvendig for å kunne si noe om variasjoner og årsaker til disse variasjonene som finnes på ulike områder av instituttens formidlingspraksis, institusjonelt og faglig. Institusjonaliseringsbegrepet er sentralt fordi det er nettopp institusjonaliseringen av formidlingsvirksomheten jeg har forsøkt å utforske. Men institusjonalisering er også et flertydig begrep som kan inneholde mange elementer og referere til mange aspekter. I kapittel 2 vil jeg komme nærmere tilbake til begrepets mange betydninger samt begrepsdiskusjonene.

1.2. Data og datainnsamling

Denne undersøkelsen er basert på kildestudier av foreliggende dokumenter, publiseringsstatistikker og formidlingstall fra nasjonale og institusjonsinterne databaser, Norsk institutt for studier av utdanning og forskning (NIFU) sine spørreundersøkelser, egnevalueringen ved UiO, rapporter og bøker om universitetets virksomhet generelt og om Universitetet i Oslo spesielt. Strategiplaner og årsplaner/budsjett på alle nivåene i organisasjonen, samt rapporter, utredninger og evalueringer representerer svært viktige deler av datamaterialet som er brukt i denne avhandlingen. En rekke bøker har også vært sentrale for å få en forståelse av hvorfor situasjonen er slik den er i dag. Spesielt sentral her er J. P. Collets *Historien om Universitetet i Oslo*, fra 1999. Jeg har videre gjennomført intervjuer i form av åpne samtaler med bestyrerne ved de fire instituttene, hatt e-post korrespondanse med formidlingskonsulenten ved FI, med tidligere bestyrer og kontorsjefen ved HI og med kontorsjefen ved IMB. I tillegg har jeg hatt en samtale med forskningskonsulenten ved ISV.

UiO har tre styringsnivåer: det sentrale institusjonsnivået, fakultetsnivået og grunnivået. Universitetet i Oslo har åtte fakulteter som videre er delt inn i 52 institutter og 22 sentre¹². På hvert av disse nivåene er det vedtatt sentralt at det skal utarbeides både strategiske plandokumenter med en tidshorisont på tre til fem år, og mer operative handlingsplaner knyttet til budsjettet for det enkelte kalenderåret. I tillegg finnes det strategidokumenter som gjelder for bestemte områder av virksomheten, som for eksempel formidling, på fakultetsnivå og sentralnivået. Disse sentrale dokumentene har vært svært viktige for å få oversikt over temaet og en forståelse for temaets samfunnsrelevans, samt innsikt i arbeidsmåter og strategiprosesser ved Universitetet i Oslo.

Dette er ikke bare et stort materiale, men også et forholdsvis komplekst system av strategiprosesser og dokumenter. Selv om det er formidlingsvirksomheten på instituttnivå jeg hovedsakelig er interessert i, er det svært viktig å ha oversikt over strategi- og plandokumenter utarbeidet på alle nivåene i organisasjonen, både for å kunne si noe om forholdet mellom de tre styringsnivåene når det gjelder uttalte mål og strategier for

---

² Tallene er hentet fra UiOs egnevaluering "Visjon og virkelighet" fra 2001, kap. 1. Det har i 2004 skjedd visse endringer i forhold til disse tallene. Spesielt ved Det historisk-filosofiske fakultet der fakultetet fra og med høsten 2004 har redusert antall institutter og tilknyttede sentre fra 12 til 7. Organisasjonskartet over UiO er på grunn av dette i skrivende stund under oppdatering.

formidlingsvirksomheten, men også for bedre å kunne forstå hvorfor ting gjøres som de faktisk gjøres.

Målet med strategiplanene som utarbeides er i hovedsak å stake ut kursen for universitetet som helhet og å klargjøre alternativer og behov for prioriteringer på fakultets- og instituttnivå. På instituttnivå skal det settes mål for egen faglig virksomhet, og strategier for å nå disse målene skal utarbeides. Det dreier seg om en beskrivelse av den nåværende tilstanden og om fremtidige forskningsmål, utdanningsmål og formidlingsmål. Det dreier seg om alternative veivalg og prioriteringer.

Når det gjelder universitetets, fakultetenes og instituttene årsrapporter og budsjetter, har jeg konsentrert meg om årsrapportene og budsjettene fra 2001 og 2002 ved alle instituttene. Først og fremst dreier de ulike fakultetenes og instituttene årsrapporter seg om hva som faktisk er gjort det foregående året, om deres økonomiske situasjon, om forskning, undervisning og formidling. Rapportene inneholder i ulik grad også korte avsnitt om instituttene eller fakultetenes satsningsområder, mål og strategier. Det er også visse forskjeller i forhold til hva de ulike instituttene vektlegger i rapportene. Dette gjelder spesielt hvor konkret de beskriver pågående forskningsprosjekter, undervisningen og formidlingsvirksomheten i faget.

Budsjettene og årsrapportene ved de ulike instituttene, fakultetene og ved universitetet sentralt, har muliggjort innsyn i instituttene økonomiske situasjon og satsningsområder, og inneholder til en viss grad informasjon om hva som ønskes gjort og er gjort for å styrke virksomheten på ulike områder. Møtereferater fra styremøter, dokumentasjon av korrespondansen mellom de ulike organisasjonsnivåene, grundig gjennomgang av publiseringsstatistikker og interne og eksterne publiseringsdatabaser har også tilført beskrivelsen av og forståelsen for instituttene virksomhet mye.

Det kan imidlertid stilles en rekke spørsmål ved bruken av årsrapporter og strategiplaner som datamateriale, hvis svar vil påvirke hva funnene impliserer. (1) For det første bør det stilles spørsmål om hvem sine mål det er som blir uttalt i de ulike planene. (2) For det andre kan det stilles spørsmål ved hvorvidt planene virkelig er utarbeidet med den hensikt at de skal følges, eller om de bare er utarbeidet fordi det er en pålagt oppgave. (3) For det tredje bør man spørre seg om hva strategiplanene på instituttnivå er ment å brukes til. (4) Og for det fjerde bør det stilles spørsmål ved hvordan slike planer er ment fulgt opp. I utgangspunktet bør man altså være skeptisk til slike egenutarbeidede målplaner og strategiplaner. Det er stor forskjell mellom utarbeidede strategier og planer og det å greie å implementere dem tilfredsstillende.

Tallene på forskningsformidlingsvirksomhet som jeg presenterer i denne oppgaven er i hovedsak tallmaterialet fra dokumentasjonsdatabasen Frida, som er universitetets sentrale publiseringsdatabase. Der instituttene selv har registrert egne data i forbindelse med sine årsrapporter, har jeg også brukt disse, og satt de opp mot tallene jeg har funnet i Frida. Frida er en database for dokumentasjon av både vitenskapelig publisering av forskningsresultater og forskningsformidling. Som ved den tidligere brukte dokumenteringsdatabasen ForskDok, er Frida en database hvor forskerne selv, eller eventuelt det administrative personalet der dette delegeres til dem, skal registrere sin publiserings- og formidlingsinnsats. ForskDok ble drevet av Universitetet i Oslo, men var bygd opp med de samme kategoriene som BIBSYS-basen med samme navn (FORSKDOK). Frida er imidlertid et nasjonalt samarbeidsprosjekt som alle de fire universitetene står bak. En av årsakene til at man ønsket et nytt nasjonalt system for dokumentering av vitenskapelig publisering og forskningsformidling, var at ForskDok ikke i stor nok utstrekning inneholdt nødvendige kategorier for å dokumentere formidlingsvirksomhet. Dette kommer også tydelig frem i mitt materiale over dokumentert formidlingsvirksomhet som presenteres i kapittel 4, i og med at tallene for 2002 i Frida er overført fra ForskDok. Forhåpentligvis vil Frida med tiden representere en rikholdig og god dokumentasjonsdatabase for både formidling og vitenskapelig publisering.

1.3. Valg av intervjupersoner og intervjuenes form og innhold

Jeg har foretatt intervjuer med instituttbestyrerne ved de fire instituttene. Intervjuene ble gjennomført våren 2004 og varte mellom 40 minutter og en time.

Å foreta intervjuer har vært nødvendig for å opparbeide en forståelse av hva man ved de enkelte instituttene legger i begrepene forskningsformidling og institusjonalisering og hvordan de ved de ulike instituttene begrunner sin praksis. Kontakten med instituttbestyrerne ble etablert høsten 2003, da jeg sendte ut en forespørsel, i form av et brev adressert til de fire instituttbestyrerne, der det ble spurt om de ved instituttene ville

være med i en slik undersøkelse³. Vedlagt denne forespørselen var også en kortversjon av prosjektskissen jeg har tatt utgangspunkt i under arbeidet⁴. Da tid og sted for intervjuene ble avtalt, sendte jeg også over en temaoversikt på e-post til alle bestyrerne der hovedtemaene jeg ønsket å gå igjennom ble beskrevet⁵. Denne temaoversikten ble sendt ut slik at bestyrerne kunne forberede seg til intervjuet. I hvilken grad bestyrerne hadde brukt denne temaoversikten i sine forberedelser var imidlertid ulik/varierende.

Til intervjuene utarbeidet jeg en egen intervjuguide⁶ med bakgrunn i temaoversikten jeg allerede hadde sendt ut. Intervjuguiden inneholder en rekke underspørsmål i forhold til hovedtemaene. Guiden ble imidlertid ikke fulgt slavisk, men fungerte som en sjekklister, slik at jeg var sikker på at vi fikk pratet om det jeg ønsket å få informasjon om.

I valget av personer til intervjuene var det en rekke faktorer som spilte inn. Med utgangspunkt i hva jeg har fått ut av dokumentanalysen og det statistiske tallmaterialet, manglet jeg kunnskap på en rekke områder for å kunne besvare forskningsspørsmålene. (1) For det første dreide det seg om faglig leders rolle og oppgaver i forhold til ledelse og tilrettelegging av formidlingsvirksomheten ved instituttene. Dette er spesielt sentralt siden det allerede i 2000 ble vedtatt sentralt ved universitetet at faglig ledelse på alle nivåer skal sørge for en god fordeling av innsatsen mellom de tre lovpålagte hovedoppgavene for universitetet. (2) For det andre ble de faglige lederne valgt fordi det var viktig å få innsikt i eventuelle foreliggende institusjonaliserte ordninger for gjennomføring av formidlingstiltak og dokumentering av formidlingsvirksomhet ved det enkelte institutt. Jeg antok også at det var instituttbestyreren som ville sitte på mest informasjon i forhold til ansettelse og opprykk for vitenskapelig personale, og om krav til dokumentasjon av formidling mer generelt. For å få frem synspunkter på og praksis når det gjelder direkte økonomisk uttelling for å drive formidlingsarbeid, regnet jeg også bestyrerne som de mest egnede intervjupersonene. 3) For det tredje ble instituttbestyrerne valgt fordi forskningsspørsmålet dreier seg om organiseringen og institusjonaliseringen av formidlingsarbeidet ved instituttene. For å kunne svare på forskningsspørsmålene på en adekvat og tilfredsstillende måte måtte jeg finne ut på hvilke måter og i hvilke sammenhenger formidling ved de ulike instituttene foregår og hvem resultater og innsikter

---

³ Instituttforespørselen er lagt ved som vedlegg nr. 1

⁴ Prosjektplanen er lagt ved som vedlegg nr. 2

⁵ Temaoversikt er lagt ved som vedlegg nr. 3

først og fremst bringes videre til. Instituttbestyreren er den personen ved instituttene som skal ha den største overordnede kjennskapen til hvordan formidlingsvirksomheten /ved instituttet utføres og hvilke retningslinjer som skal følges i arbeidet.

Et svært sentralt punkt i intervjuene var spørsmålet om i hvilken grad det er mulig å se på de ulike instituttens oppgaver som praktisk separate oppgaver. Dette er spesielt viktig i forhold til å si noe om sammenhengen mellom den virkelige verden instituttene lever i, og de analytiske skillene jeg har gjort for å besvare mine spørsmål. Forskning, undervisning og formidling er tett sammensatte oppgaver, og hva jeg har funnet ut om/i forhold til formidlingsvirksomheten ved de ulike instituttene, henger da også svært tett sammen med ikke bare den konkrete forskningen som foregår ved instituttene, men også med hvilke forskningsmetoder som anvendes og hvordan forskningen organiseres ved instituttene.

1.4. Intervjuenes begrensninger.

Å intervju fire instituttbestyrere om hvordan en faglig oppgave er institusjonalisert kan imidlertid by på en rekke problemer. For det første vil man kun få en beskrivelse av situasjonen slik kun én person forstår den. Problemet blir ikke mindre av at det er enhetenes lederes forståelse av situasjonen jeg har fått frem. Jeg forsøkte derfor i mine intervjuer ikke å fokusere på individuell utførelse, men mer generelt på hvordan forskningsformidling som institusjonalisert virksomhet foregår ved instituttene, i tråd med Dorothy E. Smiths (1987, 1990, 1990)⁷ metodiske retningslinjer. De svarene jeg fikk var allikevel i mange tilfeller begrunnet i bestyrernes egen praksis eller egen forståelse av denne praksisen. Selv om fokus ikke har vært rettet mot individet og de konkrete instituttbestyrernes individuelle måter å arbeide med forskningsformidling på, er det derfor vanskelig i alle tilfeller å skille mellom instituttbestyrerens oppfattelse av situasjonen og hans kollegers oppfatning der han mener å kunne snakke på vegne av resten av de ansatte, eller om det faktisk er slik ting gjøres eller forstås.

Det er ofte vanlig at funnene i slike intervjuer blir presentert frikoblet fra opphavspersonene, noe som gjør prosjektet mindre ”følsomt for både forsker og

---

⁶ Intervjuguiden er lagt ved som vedlegg nr. 4

⁷ Referanse i Widerberg (2001: kap. 4)

intervjuperson” (Widerberg 2001: 59). I presentasjonen av mine funn har jeg imidlertid funnet det mest hensiktsmessig å tilkjenne opphavspersonene. Når jeg i analysen skriver om hva man ved instituttet mener om noe eller at holdningen ved instituttet er sånn og sånn, er det viktig å gjøre leseren klar over at det er snakk om instituttbestyrerens oppfattelse av hva som er instituttets holdninger og meninger om de ulike temaene. Instituttbestyrerne har i intervjuene i stor grad snakket på vegne av både seg selv og andre. I og med at jeg ikke har kunnet følge opp at det som har kommet frem stemmer, er det bare ved å tilkjenne intervjupersonene at man kan gå tilbake senere for å undersøke om det som har kommet frem faktisk stemmer. Temaene som har vært oppe i intervjuene har heller ikke blitt vurdert som sensitivt stoff av instituttbestyrerne, og det har slik heller ikke vært noe tema å skjule deres identitet eller tilhørighet.

Som et forsvar for de opplysninger som kom frem i intervjuene og den beskrivelsen av virksomheten ved instituttene som er fremarbeidet med bakgrunn i disse, kan det gjøres oppmerksom på at instituttbestyrerne selv er en del av det vitenskapelige fellesskapet ved instituttene, og at rollen som instituttbestyrer er en oppgave som ofte går på rundgang mellom de vitenskapelige ansatte. Det er derfor ikke urealistisk å anta at også de nåværende instituttbestyrerne har svært god kjennskap til hvordan det er å jobbe ved universitetets grunnenheter og i stor grad vet hvilke meninger og standpunkter opinionen ved enhetene står for. I min fremstilling har jeg forsøkt å gjøre det så klart som mulig når det er instituttbestyreren som mener noe eller ønsker å få frem et poeng.

Intervjuene ble forsøkt gjennomført som samtaler framfor strukturerte intervjuer. Som jeg også hadde regnet med på forhånd var det når vi snakket løst rundt de ulike hovedtemaene eller ett eller flere spørsmål at intervjuene virkelig ble fruktbare. Å gjennomføre intervjuer av denne typen er imidlertid ikke noe man er flink til ved første forsøk. Før jeg gikk i gang med intervjuene av instituttbestyrerne gjennomførte jeg to prøveintervjuer, ett med instituttbestyrer Geir Høgsnes ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, og ett med forskningskonsulent Ingar Bondhus ved Institutt for statsvitenskap. Intervjuet med Geir Høgsnes, bestyreren ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, var i hovedsak ment som en forundersøkelse til hjelp i utarbeidingen av en endelig intervjuguide. På samme tid ble det en trening i å gjennomføre slike intervjuer. Intervjuet med forskningskonsulenten ved Institutt for statsvitenskap dreide seg først og fremst om årsrapportenes innhold og instituttets nettsider, som forskningskonsulenten er ansvarlig for. Spesielt samtalen med Høgsnes var fruktbar for det videre arbeidet med både temaet og utarbeidingen av intervjuguiden.

Selv om jeg gjennomførte to intervjuer før de ”virkelige” intervjuene, ser jeg i ettertid at jeg i alle fall i de to første intervjuene ikke har vært en god nok intervjuer. At jeg allikevel vil betegne mine data som gode kan i større grad tilskrives instituttbestyrernes forberedelser enn mine evner som intervjuer. Dette kan både skyldes at jeg ikke var vant med situasjonen, og at jeg ikke helt visste hvordan man må spørre for å få de svar jeg ønsket. Det var derfor også svært godt å få bekreftet at bestyrerne hadde forberedt seg relativt grundig. Jeg har av den grunn heller ikke sett behovet for å intervju bestyrerne mer enn én gang. Alle intervjuene ble tatt opp på bånd og transkribert kort tid etter at de ble gjennomført. Båndene og utskriftene er tatt vare på.

1.5. Gangen i oppgaven

I det påfølgende kapittelet vil jeg gå gjennom mitt analytiske rammeverk hvor jeg starter med noen viktige begrepsavklaringer og diskusjoner. Dette for å bygge opp et rammeverk for min videre analyse. Det dreier seg i første omgang om en diskusjon og avgrensning av begrepene *forskningsformidling* og *institusjonalisering*. Det dreier seg videre om universitetets forpliktelser og utfordringer i forhold til slik virksomhet generelt, og det enkelte institutt og den enkelte forskers plikter og engasjement mer spesielt. Jeg diskuterer forskningsformidling i et større historisk perspektiv, universitetets oppgaver, betydningen av forskningsformidling for en større interessert offentlighet og formidlingens mer generelle samfunnsbetydning. Både internasjonal og nasjonal foreliggende litteratur gjennomgås og diskuteres. Faglige forskjeller som ulike fagspråk, samfunnsroller, tradisjoner og kultur og hvordan dette kan gi seg uttrykk i formidlingsvirksomheten diskuteres også.

I kapittel 3 rettes fokus mot forskningsformidling ved Universitetet i Oslo. Jeg forsøker å se forskningsformidling ved Universitetet i Oslo i et historisk lys, og forsøker å sette institusjonens arbeid inn i en større internasjonal kontekst. Jeg går videre igjennom de mest sentrale strategi- og plandokumentene ved UiO som omhandler forskningsformidling, organisering og ledelse av slik virksomhet.

Kapittel 4 og 5 er beskrivelser av både instituttene formidlingsvirksomhet konkret, av institusjonenes formidlingsforståelse, og en gjennomgang av strategiske dokumenter og instituttene faglige ledelsespraksis.

I kapittel 6 oppsummerer jeg funnene og kommenterer og diskuterer disse med bakgrunn i mitt analytiske rammeverk. Hvorfor gjøres forskningsformidlingen og institusjonaliseringen av denne oppgaven slik som den gjøres? Det er her jeg konkret forsøker å svare konkret på oppgavens hovedspørsmål. I sin bok om samfunnsfagernes oppgaver i det moderne samfunn la den amerikanske sosiologen Charles Wright Mills (1959) vekt på hvordan samfunnsvitere må utvikle ”sosiologisk fantasi” og berike det offentlige ordskifte med slik forståelse. Det dreier seg om et tresidig analyseperspektiv antydnet med stikkordene individualisering, helhetsorientering og historisering. I analyser av samfunnsmessige forhold bør vi altså generelt skille individer, institusjoner og tradisjoner fra hverandre. Men man må samtidig huske på at individer handler innenfor strukturer/strukturelle betingelser som både kan øke og begrense deres handlingsmuligheter. Samtidig er personer, institusjoner og strukturer plassert i en historisk utviklingsprosess som legger føringer på hva som sies og gjøres (Kalleberg 1996: 59). Jeg har i mitt arbeid med denne avhandlingen og i analysen av mitt datamateriale forsøkt å følge denne oppfordringen og har i den sammenheng vært fulgt av tre retningsgivende stikkord; enheter, institusjonelle rammer og historie.

Kapittel 2. Begrepsdefinisjoner og analytisk rammeverk

I dette kapitlet redegjør jeg for det overordnede teoretiske perspektivet som ligger til grunn for den videre analysen av forskningsformidling som institusjonalisert virksomhet ved de fire instituttene ved UiO. Jeg har lagt vekt på å utvikle et analytisk rammeverk som er adekvat i forhold til å analysere det erfaringsmaterialet som er fremskaffet og de problemstillinger som ble utviklet gjennom min studie av denne virksomheten. Formidling er en virksomhet som er knyttet til en rekke ulike relasjoner og kan og bør undersøkes langs flere nivåer; mellom universitet og samfunn og mellom ulike grupper av aktører og institusjonelle nivåer. I denne avhandlingen er hovedfokuset rettet mot hvordan forskningsformidlingen er institusjonalisert på grunnivået, ved instituttene. Det er imidlertid tydelig at det ikke er mulig å gi en god beskrivelse som kan ligge til grunn for å øke forståelsen av denne virksomheten uten å også trekke inn både kontekstuelle og individuelle faktorer.

Målet med denne avhandlingen har ikke vært å teste bestemte teorier eller hypoteser, men den er et forsøk på å tegne opp en modell for å forstå forskningsformidling som en institusjonalisert oppgave ved universitetets grunnenheter, og et forsøk på å kaste lys over ulike måter vitenskapelige fags forskjellige oppgaver er bundet sammen på. Det er med dette utgangspunktet det analytiske rammeverket er etablert.

De to mest sentrale begrepene som må avklares i henhold til spørsmålene mine er ”f forskningsformidling” og ”institusjonalisering”. Dette er begreper som kan brukes om mange ulike former for praksiser og virksomheter. Min oppgave er å avklare og klargjøre betydningen av disse ordene i tråd men min problemstilling i denne avhandlingen. Min definisjon av forskningsformidling skiller seg i vesentlig grad både fra hvordan ordet i stor grad brukes i offentlige diskusjoner og utredninger og også i visse henseender fra hvordan de ulike instituttene forstår og bruker ordet.

Institusjonaliseringen av forskningsformidling på instituttnivå som forskningsfelt er et felt som i liten grad er utforsket, og det er ikke utviklet noe eget analytisk rammeverk spesielt for forskning på dette området. Det er imidlertid gjort relativt mye i forhold til å kunne analysere de kognitive forskjellene mellom vitenskapelige fag. Kyvik (1991) har for eksempel utarbeidet et analytisk rammeverk for å forklare forskjeller i vitenskapelige

fags publiseringsmønstre. Jeg har funnet det hensiktsmessig å ta utgangspunkt i denne modellen i arbeidet med å forstå forskjeller i vitenskapelige fags formidlingsvirksomhet og institusjonaliseringen av denne virksomheten. Jeg har funnet variasjoner i fagene når det gjelder grad av institusjonalisering av formidlingsvirksomhet, med hensyn til hvilke formidlingsformer som brukes, med hensyn til formidlingsforståelse og med hensyn til hvem formidlingen er rettet mot.

Før vi går videre inn på dette må imidlertid spørsmålene; hva er forskningsformidling? og hva betyr institusjonalisering? besvares. Usikkerheten og den språklige mangetydigheten knyttet til disse ordene, spesielt til ”forskningsformidling”, har vært en avgjørende årsak til at det i debatten rundt universitetets formidlingsvirksomhet har vært mange misforståelser og stor uklarhet. Det er også en viktig diskusjon som må tas i forhold til hvorvidt forskningsformidling bør være en integrert del av de vitenskapelige disiplinenes oppgave eller ikke.

2.1. Forskning, Undervisning, og Formidling.

Universitetet har tre lovfestede oppgaver; forskning, undervisning og formidling. I denne avhandlingen er det universitetets tredje oppgave, forskningsformidlingen, som står i sentrum. Det er imidlertid nødvendig å avklare forholdet mellom disse tre ulike oppgavene før vi kan si noe mer konkret om forskningsformidlingsoppgaven.

Forskning og undervisning er de to oppgavene som generelt synes å bli oppfattet og beskrevet som universitetets hovedoppgaver. Formidlingsoppgaven kommer slik lett i bakgrunnen. Alle de ulike årsakene til nettopp dette skal jeg ikke redegjøre for her, men det er et faktum at forskningsvirksomhet og undervisning er oppgaver det er lettere å definere og avklare. Forskningsformidling, slik ordet brukes i dag, både ved universitetet og i departement og næringsliv, er mangetydig, og brukes i en viss utstrekning i forskning og undervisning. At det i praksis i mange tilfeller også er svært vanskelig å skille disse oppgavene fra hverandre, gjør ikke saken lettere.

At det er forskningen selv som i de fleste tilfeller vektlegges som den aller viktigste oppgaven for universitetene er ikke vanskelig å forstå. Forskningen er av fundamental betydning for all den faglige virksomheten som foregår ved universitetene, og må kunne sies å være den virksomheten all virksomhet ved universitetene i bunn og grunn avhenger av. ”Hvis ikke forskningen står sterkt har man også svekket mulighetene for å drive både

forskningsbasert undervisning, forskningsformidling og profesjonell virksomhet med basis i egen vitenskapelig aktivitet” (UiO 1999: kap.2). I og med at formidling av forskning og vitenskapelig innsikt nødvendigvis må komme etter og i sammenheng med forskningen selv, kan det være svært vanskelig å skille disse oppgavene fra hverandre både på papiret og i praksis. Å lage et skille mellom disse virksomhetene skal imidlertid vise seg vanskeligere i noen fag enn andre.

Formidling er også sterkt relatert til undervisningsvirksomheten ved institusjonene. Gjennom lærebøker og undervisning formidles den aktuelle vitenskaps kunnskaper, tilnærminger og faglig-etiske verdier. Forskeren forholder seg her til studenter; personer som befinner seg innenfor institusjonen og som relativt langvarig beskjeftiger seg med det aktuelle fag. En større del av studentene går også etter endt studium over fra å være ”*lekfolk*” til å bli medlemmer av fagsamfunnet, ved at de tar hovedfagseksamen/mastereksamen, embetseksamen eller doktorgrad (jf. Engelstad m.fl. 1998: kap. 11). Det store antall studenter som hvert år forlater Universitetet i Oslo virker også som ambassadører både for universitet og forskning.

2.2. Hva er forskningsformidling?

Forskningsformidling dreier seg om å gjøre vitenskapelige resultater, arbeidsmåter og holdninger forståelige, spennende og relevante for dialogpartnere utenfor det aktuelle spesialiseringsfeltet, og samtidig ta imot innspill og spørsmål og forsøke å svare på disse med vitenskapelig begrunnet argumentasjon. ”Formidlingsutfordringen består i å etablere en dialog mellom fagpersoner i de enkelte fag og *lekfolk*” (Kalleberg 2000c: 231).

Kalleberg omtaler alle som ikke er spesialister innenfor et avgrenset forskningsfelt for *lekfolk*. *Lekfolk* er en gruppe vi alle tilhører i de aller fleste sammenhenger (Kalleberg 1997, 2000a,c og d, og 2004, UiO 1999). Denne gruppen omfatter altså ikke bare personer uten akademisk utdanning, men også fagpersoner i andre fag. *Lekfolk* omfatter da også personer i eget fag; studenter i faget, akademikere som arbeider i den videregående skolen eller akademikere i en profesjon, som for eksempel leger og advokater.

Selv om forskningsformidling er lovfestet som en av de norske universitetenes tre hovedoppgaver, viser det seg imidlertid svært vanskelig å svare på hva forskningsformidling er. I en gjennomgang av høringsuttalelser, diskusjonsinnlegg seminarer og innlegg i internaviser i forbindelse med utarbeidingen av en ny

formidlingspolitikk ved Universitetet i Oslo, har Kalleberg (2004: 1-2) identifisert fem ulike betydninger av ordet ”forskningsformidling”. (1) For det første er det snakk om forskningsformidling i betydningen å publisere resultater av forskning, for eksempel som artikler i vitenskapelige tidsskrifter. (2) For det andre ble formidling av noen forstått som den kunnskapsoverføringen som foregår fra lærere til studenter, altså formidling som undervisning. (3) For det tredje ble formidling forbundet med ekspertvirksomhet, som for eksempel kunnskapsformidling fra leger til pasienter, eller fra jurister til deres klienter. (4) For det fjerde var det mange i disse diskusjonene som satte likhetstegn mellom forskningsformidling og informasjon eller PR, da særlig med sikte på å gjøre institusjoner og miljøer synlige gjennom massemedier, men også for å tiltrekke nye studenter og ansatte til institusjonen. (5) Til sist ble forskningsformidling identifisert som folkeopplysning og popularisering. Dette er betydningen også Kalleberg omtaler som den tradisjonelle måten å oppfatte forskningsformidling på (Kalleberg 2004: 2). Under denne betydningen av ordet ligger også faglig basert deltakelse i den offentlige debatt. Kommersialiseringsutvalget som sto bak utredningen ”Fra innsikt til industri” så i tillegg kommersialisering som en del av institusjonenes formidlingsforpliktelse (NOU 2001: 11, s45). Kalleberg ser imidlertid ikke kommersialisering av forskning som en egen betydning av ordet ”forskningsformidling”, men som en av mange ulike typer av ekspertvirksomhet.

Definisjonen av forskningsformidling som kollegiet ved Universitetet i Oslo endte opp med 25.01.2000, kan med bakgrunn i ordets språklige mangetydighet altså synes som en rimelig avgrensning av denne virksomheten (jf. Kalleberg 2004: 3). Dette er imidlertid en svært vid definisjon av begrepet, noe som ikke gjør det til en særlig hensiktsmessig definisjon til bruk i forskning på universitetets formidlingsoppgave. Å se på årsakene til at det eksisterer en slik språklig uklarhet kan imidlertid hjelpe oss i å avgrense begrepet ytterligere.

Kalleberg (2004) mener at den språklige uklarheten som har gjort seg gjeldende i diskusjonene om forskningsformidling, først og fremst er av organisatorisk karakter. ”Universiteter og vitenskapelige høyskoler, akademiske fag, er kompliserte knippeinstitusjoner, hvor forskjellige former for faglig virksomhet veves sammen.” Vitenskapelige fag er ikke bare vitenskaper, ”men rommer også fire andre former for faglig virksomhet: studier, forskningsformidling, ekspertvirksomhet og institusjonsforvaltning” (Kalleberg 2004: 3). Kalleberg mener det er denne praktiske sammenkoblingen av de ulike oppgavene i en institusjon som også gjør det så vanskelig å skille aktivitetene fra hverandre både i praksis og språklig. Noe som ikke gjør avklaringen

av forskningsformidlingsbegrepet og oppgaven lettere, er at det er svært vanskelig å konkret kunne identifisere resultatene av den utførte formidlingsvirksomheten. Man kan generelt si at ”forskningsprosesser ender opp som publikasjoner, studier ender i utdannede studenter, ekspertvirksomhet som noe som er nyttig for ulike brukere, og institusjonsforvaltning i bevaring og endring av praksiser og ordninger” (Kalleberg 2004: 3). Hvilke håndfaste resultater forskningsformidlingen gir, er imidlertid vanskeligere å svare på.

Habermas (1999: 113-137) mener universitetene tradisjonelt har vært en forening av ulike funksjoner under samme tak i én institusjon, og han legger stor vekt på det tradisjonelle universitetets dannelsesfunksjon, hvor

”[...]det å vinne vitenskapelig erkjennelse [...] ikke bare har vært knyttet til den tekniske(?) utvikling og forberedelsen til et akademisk yrke, men har også vært knyttet til allmenndannelse, kulturell overlevering og fornuftig meningsdannelse i den politiske offentlighet” (Habermas 1999: 119).

I denne avhandlingen er det denne genuint utadrettede formidlingen, hvis resultat kan identifiseres som kulturell overlevering til en offentlighet, sterkt knyttet til allmenndannelsen i samfunnet, og mer spesielt den fornuftige meningsdannelse i den politiske offentlighet, jeg er interessert i.

”Forskningsformidling” har i den interne debatten om forskningsformidling ved Universitetet i Oslo blitt brukt i svært ulike betydninger og om svært forskjellige virksomheter. Vi kan imidlertid dele disse inn i tre overordnede former for forskningsformidling. Man kan snakke om både *forskerintern formidling*, *brukerorientert formidling* og *formidling til en større offentlighet* eller *allmennrettet formidling* (jf. Karlsen 1992: 13)⁸.

(1) Begrepet *forskerintern formidling* defineres som formidling av forskning til kolleger innenfor vitenskapen gjennom vitenskapelige artikler og rapporter, hvor språk og publiseringsmønster er vitenskapsspesifikke, hvor avsenderen er forskeren eller forskerne selv, i den hensikt å offentliggjøre resultatene av sin virksomhet til andre forskere som kan ha interesse av å kjenne til disse resultatene (jf. Karsen 1992: 13). Det dreier seg altså om

---

⁸ I Forskningsrådets ”Nasjonal strategi for allmennrettet forskningsformidling” fra 1997 kap.1.2. gjøres en tilsvarende oppdeling av formidlingsbegrepet. Begrepene som brukes her er *allmennrettet formidling*, *brukerrettet formidling* og *forskerrettet formidling*.

publisering av forskning. Det er den forskerinterne formidlingen som antakeligvis er den best innarbeidede formidlingen ved universitetet. Kyvik (1991: kap. 5) omtaler også formidling innad i forskersamfunnet som den typen av formidling som er viktigst i alle fag. En stor del av den primære forskningsformidlingen fra forskerne er altså rettet mot andre forskere i form av vitenskapelig publisering. Den forskerinterne formidlingen er også en svært vesentlig del av det vi kjenner som kollegakontroll (jf. Kalleberg 1999) og er en virksomhet som er med på å sikre forskningens kvalitet og kan slik sies å være en forutsetning for forskningen selv (jf. "Nasjonal strategi for allmennrettet forskningsformidling" kap.1.2.). (2) *Brukerorientert formidling* er en betegnelse på særlig det man kaller anvendt forskning eller oppdragsforskning. Her dreier det seg gjerne om prosjekter som er delvis eller fullfinansiert av eksterne oppdragsgiverer "som skal ha tilbakeføring av resultater og framkomne innsikter" (Karlsen 1992: 13). Brukerne kan være industri og næringsliv, ulike beslutningstakere, eller yrkesgrupper. Det er gjerne denne typen formidling det snakkes om når det er snakk om å øke satsningen på forskningsformidling ved universitetene. (3) *Formidling til offentligheten* eller *allmennrettet formidling* er formidling som er rettet mot et bredere publikum. Det dreier seg om formidling av vitenskap og forskning via aviser, TV/radio og tidsskrifter, med referanse til forskning og vitenskap. Det er snakk om formidling gjennom medier som kan nå ut til de aller fleste og det er formidling som foregår på et språk som er allment forståelig. Jeg definerer populærvitenskap og deltakelse i den offentlige debatt som former for formidling av denne typen. Dette er virksomheter som gjerne presenteres som featurestoff, kronikker eller egne artikler i mediene.

I analysen av mitt datamateriale er det denne siste formen for forskningsformidling, *formidling til offentligheten*, jeg tar utgangspunkt i. Det er institusjonaliseringen av denne formen for formidling jeg ønsker å plassere de ulike instituttene langs. Jeg vil i tillegg argumentere for at det er denne typen virksomhet som også kanskje "bør" betegnes som forskningsformidling, og ikke den forskerinterne eller den brukerorienterte formidlingen. Kalleberg (2004: 10) mener også at formidlerrollen er mest naturlig å knytte til kommunikasjon mellom vitenskap og andre deler av sivilsamfunnet.

For at noe skal kunne karakteriseres som "forskingsformidling" vil jeg hevde at det bør kreves at (1) formidlingskanalene som brukes gjør stoffet tilgjengelig for en bredere offentlighet utenfor vitenskapene. Publisering av resultater i vitenskapelige tidsskrifter og lignende rettes for eksempel ikke mot et offentlig publikum utenfor vitenskapen selv. (2) Undervisning og forskningsformidling er også oppgaver som er svært

tett bundet til hverandre. Spørsmålet om undervisning skal kunne betegnes som forskningsformidling er også sentralt. Undervisning som formidlingskanal er imidlertid kun rettet mot en spesiell gruppe innenfor vitenskapssamfunnet. I forhold til min analytiske avgrensning av begrepet "forskningsformidling", er også instituttintern undervisning analytisk forskjellig fra denne virksomheten. Mange videreutdanningstiltak er imidlertid rettet mot andre brukergrupper enn bare fagets egne tidligere studenter og ferdig utdannet fagpersonell, noe som gjør at slik virksomhet i denne sammenheng vil kunne betegnes som forskningsformidling. (3) Pr-virksomhet og ren informasjonsvirksomhet kan heller ikke karakteriseres som "forskningsformidling", da det herhovedsakelig dreier seg om/er snakk om virksomhet som ikke er faglig basert. "Pr-arbeid er klart legitim virksomhet, ikke minst for faglige ledere og dem som har overordnet ansvar for institusjonen, men det er ikke dette som er forskningsformidlingens mål, selv om den kan komme til å få slike virkninger. I forskningsformidling forutsettes det at kunnskapen har en verdi i seg selv, som sann og relevant" (UiO 1999: kap 2.2.).

Av de fem ulike betydningene av "forskningsformidling" som Kalleberg har identifisert, er det kun to av betydningene som delvis vil kunne falle inn under min definisjon av forskningsformidling. Det første og mest innlysende er forskningsformidling eller offentlig diskurs i betydningen popularisering av forskningsresultater, metoder og verdier gjennom ulike kanaler, heri også deltakelse i den offentlige debatt. Vitenskapelig ansattes deltakelse i den offentlige debatt behøver imidlertid ikke nødvendigvis å være forskningsformidling, selv om det ofte er nettopp det. For at slik deltakelse skal kunne karakteriseres som forskningsformidling er det vesentlige punktet at det er snakk om deltakelse i den offentlige debatt med vitenskapelig begrunnet argumentasjon (jf. Kyvik 2004:). En forskers politiske innlegg, basert på egne subjektive meninger, kan på ingen måte karakteriseres som forskningsformidling. Det å kontrollere om vitenskapelige ansattes innlegg i det offentlige ordskifte er vitenskapelig begrunnet eller har sitt utspring i subjektive meninger er imidlertid en svært stor oppgave. Med utgangspunkt i mitt datamateriale har jeg heller ikke kunnet skille disse virksomhetene.

Ekspertaktivitet, for eksempel i form av ekspertuttalelser i spørsmål relevante for en større offentlighet, faller også innenfor rammene av mitt formidlingsbegrep. Dette er imidlertid aktiviteter som kan være selvinitiert fra forskerens side/initiert av forskeren selv, et resultat av henvendelser fra ulike massemedier, eller et resultat av deltakelse i større omfattende forskningsprosjekter eller offentlige utredninger. Ekspertaktivitet i betydningen kommersialisering av forskningsresultater som formidling og oppdragsforskning som

formidling, byr imidlertid på en rekke problemer relatert til mitt formidlingsbegrep. Hovedproblemet ligger i at forskning eller resultater som er solgt til en markedsaktør utenfor universitetet, som har til hensikt å bruke resultatene for å oppnå fordeler på et lukket økonomisk marked, ikke vil være fritt tilgjengelig for en større offentlighet. Forskningsformidling, slik jeg forstår det, må dreie seg om formidling av et materiale som er allment tilgjengelig. Selv om det er en del oppdragsforskning som ligger i grenseland til å kunne beskrives som forskningsformidling i henhold til min definisjon, har jeg ikke materiale til å skille ulike former for oppdragsforskning fra hverandre. Oppdragsforskning og kommersialisering vil derfor ikke vurderes som forskningsformidling i denne oppgaven.

Selv om min avgrensning av ordet ”forskningsformidling” kanskje er en unaturlig og umulig praktisk avgrensning av begrepet, er en slik analytisk avgrensning helt nødvendig for å kunne si noe om hvor de ulike instituttene befinner seg langs/i forhold til de ulike analytiske dimensjonene. I siste kapittel kommer jeg tilbake med en diskusjon av min avgrensning og begrepets betydning med bakgrunn i de funnene jeg har gjort.

2.2.1. Forskningsformidling som en integrert del av de vitenskapelige disiplinenes arbeidsoppgaver

Opprettholdelse og videreutvikling av forskningsformidlingen er en krevende oppgave for universitetsmiljøer som står under kraftig press (jf. Olsen: 2000). Formidling er imidlertid en forutsetning for kunnskapsoverføring mellom universitet og samfunn, og ”en svak formidling på sikt vil gi en dårlig avkastning på samfunnets investeringer i universitetsforskningen og vil slik kunne svekke fagets eller institusjonens posisjon og allmenne legitimitet i samfunnet” (UiO 1999: kap. 2).

Formidling er og bør være en integrert del av disiplinenes arbeidsoppgaver, til tross for at vi vet svært lite om hvordan den konkret utføres i dag og til tross for begrepets mangetydighet (jf. Kalleberg: 2000a). Kalleberg mener at ”det klassiske argumentet for at forskningsformidling skal være en integrert del av de vitenskapelige disiplinenes arbeidsoppgaver, allerede ble gitt av Kant i det nest siste kapittelet i *Kritikken av den rene fornuft* (Kursiv manglet.) fra 1787⁹, hvor Kant skiller mellom skolebegrepet og verdensbegrepet i vitenskapelige disipliner” (Kalleberg 2000c: 240). Kalleberg mener Kant

---

⁹ Se også Engelstad med flere, 1998:272:273 for en mer inngående gjennomgang

med skolebegrepet sikter til den interne virksomheten der man trenger spesialiserte tilnærminger og terminologier. ”Dette er et esoterisk område, med mange elementer som bare spesialister er interessert i og kan vurdere”. Med ”verdensbegrepet” mener Kalleberg det siktes til at fagene også er en del av verden. ”En offentlig verden, et område der individene deltar som medlemmer av et publikum med ansvar for å løse sine felles oppgaver” (ibid. s. 240). Kalleberg viser her til at Kant snakker om det som i vitenskapen ”nødvendigvis interesserer enhver, våre felles erkjennelsesinteresser i forhold til natur, samfunn og kultur” (s. 240).

”Kants argument er i samsvar med en av sentral innsikt i vår tids vitenskapsteori; at vitenskapen har sin basis i livsverdenen, og at all vitenskap er derfor i siste instans systematisert sunn fornuft” (Engelstad m.fl 1998: 273). Med bakgrunn i dette kan det argumenteres for at vitenskapens språk ikke kan løsrives fra dagligspråket. ”Vitenskapene bygger på kompetanser som vi ikke kan klare oss uten i noen handlingssammenhenger, og vitenskapene viser til dyptliggende erkjennelsesinteresser som er av interesse for enhver i offentligheten. Det omfatter holdbar kunnskap om natur, samfunn og kultur og velbegrunnede vurderinger av institusjoner og handlinger” (ibid. s. 273). De vitenskapelige fagene plasseres slik i samfunnets offentlige rom.

Forskningsformidling og offentlig diskusjon har imidlertid ikke alltid betydd det samme. Ifølge Habermas (1989: 76, 91) er denne virksomheten et relativt nytt fenomen ved dagens universiteter. Habermas angir at rollen som intellektuell først ble etablert i Vest-Tyskland på 1950 og 60-tallet der medlemmene av ”Frankfurterskolen” var sentrale i utviklingen. Ambisjonen om å bidra i prosessen av menings- og viljesdannelse i det sivile samfunn ble etablert av akademikerne i Norge på 1960 og 1970-tallet.” (Kalleberg 2000d)

Siden den gang har imidlertid andelen av befolkningen med høyere utdanning økt dramatisk, og Kalleberg stiller i den sammenheng også spørsmålet ved om denne oppgaven virkelig er av like stor betydning i dag som den var for 30-40 år siden. Kallebergs svar på spørsmålet er at slik formidling er viktigere i dag enn den har vært noen gang tidligere. ”Hvis den eneste årsaken til å drive formidling var å opplyse gjennom kommunikasjon med mennesker uten høyere utdanning, ville nok det å formidle vært en mindre viktig oppgave i dag”, mener han. ”Ved mange disipliner er det imidlertid ikke folkeopplysning man i dag driver” (Kalleberg 2000a: 15-16). Behovet for og ønsket om formidling i dag er

”[...] primært basert på intellektuelle problemer og utfordringer i en høyt utdannet populasjon som lever i et spesialisert, fragmentert liberalt samfunn, og streber etter å opprettholde og utvikle seg selv som konkurransedyktige økonomier, deliberative

demokratier, velferdssamfunn og samfunn hvor kultur har en verdi i seg selv” (ibid. s.16).

At universiteter er utdanningsinstitusjoner, gir dem også særskilte fortrinn som institusjoner for allmenn formidling av systematiserte kunnskapsområder. Forskningsformidling bør altså være en av universitetets hovedoppgaver.

2.2.2. Forskning på formidling

Det finnes dessverre få casestudier, representative spørreundersøkelser og sammenligninger, for eksempel mellom disipliner, institusjoner eller historiske perioder, om hvordan og i hvilken grad forskningsformidlingsoppgaven faktisk er realisert ved universiteter rundt om i verden, inkludert spørsmålet om forskningsformidling virkelig er en grunnleggende disiplinær oppgave i knippet av det som foregår ved universitetene. Et utgangspunkt i slik forskning kan ifølge Kalleberg (2000c: 229-232) være at vitenskapelige disipliner kan analyseres som konstellasjoner og kombinasjoner av fem forskjellige institusjonelle programmer, som resulterer i fem typer sluttprodukter: 1) Forskningsprogrammer som ender i publikasjoner; 2) Undervisning og studieprogrammer som ender i utdannede studenter på forskjellige nivåer; 3) intellektuelle programmer, formidling og bidrag i den offentlige debatt; 4) Profesjonelle eller ekspertprogrammer, som gir gode råd eller som bidrar mer konkret til direkte utvikling for en gruppe brukere (som for eksempel organisasjoner, statsadministrasjon og individuelle klienter); og 5) selvstyringsprogrammer som resulterer i velfungerende institusjoner, slik som gode universitetsinstitutter Rollesettet til universitetsakademikeren består da av fem primærroller: forsker, lærer, intellektuell (formidler), ekspert og akademisk borger som aktiv deltaker i selvstyringsprosesser eller delegering av styringsrett til andre.

I ”The American University” fra 1973, identifiserte Parsons og Platt forskningsformidling som de amerikanske eliteuniversitetenes intellektuelle oppgave. En oppgave hvor akademiker bidro til den mer generelle samfunnsdannelsen (Kalleberg 2000a: 1)¹⁰. Parsons og Platt fant imidlertid at denne intellektuelle oppgaven ikke var institusjonalisert i det amerikanske eliteuniversitetssystemet på samme måte som funksjonene forskning og avansert læring, profesjonell trening og generell utdanning, som

var tildelt forskjellige institusjoner innenfor institusjonene, henholdsvis; the graduate schools, the professional schools og colleges.

Ved UiO er det også slått fast at formidling som en grunnleggende disiplinær oppgave i seg selv både er dårlig identifisert og dårlig dokumentert¹¹. Dette er for øvrig noe som ser ut til å gjelde ved universitetene i hele OECD-verdenen. Ved flere universiteter i forskjellige deler av OECD-området er det for eksempel en sterk tendens i dag til at denne typen aktivitet gjøres usynlig eller at den feilidentifiseres: ”Oppgaven feildefineres som PR for en forsker, programmer eller universitetsinstitutter eller ren informasjonsvirksomhet.” (Kalleberg 2000a: 3)

Kalleberg mener dette må ses som en paradoksal og bekymringsfull utvikling. ”Til tross for at utdanningsnivået i populasjonen er blitt så vidt høyt som det er i dag, er rasjonalitet i den offentlige diskusjon i dag allikevel under sterkt press fra foretningsorganisasjoner, underholdningsindustrien, kommersialisert massemedia, ensidig fokuserte interessegrupper og teknokratisk vitenskap. Mektige organisasjoner og institusjonelle krefter kommersialiserer og instrumentaliserer den offentlige sfære og deformerer opplysningstradisjoner til underholdning” (Kalleberg 2000a: 3). Kalleberg mener videre at å gjenopprette arenaen for akademisk kunnskap i den offentlige kulturen og en rolle for offentlig diskusjon i akademisk kultur må bli høyere prioritert av både akademikere og offentlige ledere.

I Norge har vi imidlertid noen svært relevante forskningsbidrag på dette området. Bidrag som også er helt unike i OECD-sammenheng. Universitetsundersøkelsen Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU) utfører med ti års mellomrom er en spørreskjemaundersøkelse som leveres til alle vitenskapelig ansatte i stilling som amanuensis eller høyere ved norske universiteter og høyskoler, og ble siste gjennomført i 2001. Kyvik (2004) har i artikkelen ”Popular science publishing and contributions to public debate among university faculty” tatt for seg denne siste undersøkelsen og spørsmålene der som omhandler populærvitenskapelig publisering og vitenskapelig ansattes bidrag i den offentlige debatt, altså forskningsformidling. Undersøkelsen indikerer at vitenskapelige ansatte i humaniora og samfunnsvitenskapene publiserer flere populærvitenskapelige artikler og er mer aktive bidragsytere i den offentlige debatt enn deres kolleger i matematisk-naturvitenskapelige fag, medisin og teknologiske fag. De

---

¹⁰ Se også *The American University*, 1973, s6 og 267

forskerne som er mest aktive i publiseringen av artikler for et større offentlig publikum er de samme som produserer flest vitenskapelige artikler, og en svært liten del av den akademiske staben ser ut til å være ansvarlige for et disproportjonalt stort antall artikler.

I en sammenligning av tallene fra undersøkelsen som ble foretatt ti år tidligere har Kyvik også kunnet konkludere med at dette er tall som bare i liten grad har forandret seg. Kyvik (2004: 14-15) viser til tre mulige forklaringer på hvorfor det eksisterer slike forskjeller i populærvitenskapelig publisering og deltakelse i den offentlige debatt. (1) For det første mener Kyvik at en åpenbar årsak til forskjellene mellom vitenskapelige felter når det gjelder populærvitenskapelig publisering og deltakelse i den offentlige debatt, er at de humanistiske og samfunnsvitenskapelige fagene i større grad enn andre fagområder har den generelle offentligheten som et viktig publikum (2004: 14). Forskning i humaniora er delvis legitimert gjennom sin verdi som kulturell aktivitet hvor hovedmålet er å formidle kunnskap om historie, kunst, litteratur og filosofi til offentligheten. Forskning i samfunnsfagene er ikke kun rettet mot å produsere kunnskap om sosiale prosesser og strukturer, men også for å stimulere den generelle forståelsen rundt komplekse sosiale fenomener i samfunnet mer generelt. På samme måte er publisering for et generelt publikum og deltakelse i den offentlige debatt, både skriftlig og gjennom andre medier, om kulturelle og sosiale forhold både forventede og legitime oppgaver. (2) En relatert forklaring av faglige forskjeller kan ifølge Kyvik være at belønningssystemet fungerer på ulike måter i humaniora og samfunnsvitenskapene enn i naturvitenskapene, medisins og teknologifeltet, som gjør det verdt å publisere til et ikke-vitenskapelig publikum. (3) En tredje mulighet Kyvik trekker frem når det gjelder/angående årsaker til faglige forskjeller, er at det rett og slett er vanskeligere og mindre meningsfullt å popularisere forskning jo ”hardere” feltet eller disiplinen er. Dette skyldes hovedsakelig graden av ”kodifisering” eller bruk av matematikk som faglig kommunikasjonsspråk.

Jørgen Molands hovedoppgave *Den ærlige strateg: Forskningsformidling på Internett*¹² levert våren 2001 ved Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo, er også et viktig innspill i debatten rundt universitetets formidlingsoppgave. I sin oppgave drøfter Moland ulike forskningsinstitusjoners bruk av Internett til å formidle forskning. Det er ikke data her fra Universitetet i Oslo, men det er allikevel en oppgave

---

¹¹ Se for eksempel ”En ny formidlingspolitikk” og ”Egenevalueringen ved UiO”.

¹² Denne oppgaven ligger ute på nett på:

<http://www.media.uio.no/forskning/hovedoppgaver/files/forskningsformidling.pdf>

med stor relevans når det gjelder bruken og utnyttelsen av tilgjengelige formidlingskanaler. I oppgaven har Moland sett på i hvilken utstrekning norske forskningsinstitusjoner bruker Internett som informasjonskanal. Molands undersøkelse er basert på en innholdsanalyse av nettsider tilhørende 150 norske forskningsinstitusjoner i 1998 og 179 forskningsinstitusjoner i 2000, og intervjuer med sentrale personer bak nettsidene til tre utvalgte institusjoner. Generelt konkluderer Moland med at informasjon om forskningsprosjekter og forskningsresultater ikke synes å ha vært et prioritert informasjonsområde på norske forskningsinstitusjoners nettsider og at de færreste institusjonene i utvalget utnytter de mulighetene som ligger i Internett som informasjons- og mediekanal. Han konkluderer imidlertid med at forskningsinstitusjonene sett under ett utnyttet Internett som formidlingskanal bedre i 2000 enn i 1998.

I forbindelse med egevalueringen ved Universitetet i Oslo ble Observer Norge AS bedt om å gjennomføre en undersøkelse av Universitetet i Oslos mediedekning¹³. Observers analyse ble gjort med bakgrunn i medieoppslag i hovedstadens aviser i fem utvalgte uker i høstsemesteret 2000 og vårsemesteret 2001. Hovedkonklusjonene man her kom frem til var at 45% av alle medieoppslagene inneholdt formidling av forskningsbasert kunnskap eller omtale av faglig virksomhet. Det var de medisinske fagmiljøene som viste seg å være mest aktive i formidling av fagkunnskap. Samfunnsvitere var spesielt aktive bidragsyttere i den offentlige debatt, og generelt var det de vitenskapelig ansatte fra SV, HF og MED-fakultetene som var mest fremme i mediebildet. Matematisk-naturvitenskapelige fag scoret relativt lavt på mediedeltakelse i undersøkelsen.

2.3 Forskningsformidling og institusjonalisering

Institusjoner kan beskrives som bestående av et sett av relasjoner som gjentas over tid i henhold til skrevne eller uskrevne regler og avtaler. Som alt annet i samfunnet endres også institusjoner over tid. Institusjonelle endringer kan forårsakes av institusjonelle vedtak om å endre lover og regler, de kan skyldes indre motsigelser og konflikter innen institusjonene selv, og det kan skje vedat institusjonene står overfor endrede omgivelser som øver press i retning av tilpasning eller omforming. "Institusjonalisering" er imidlertid, i likhet med

---

¹³ De mer generelle resultatene av undersøkelsen er gjengitt i *Virkelighet og visjon* 2001: 80-81. De konkrete resultatene finnes i egen rapport: Observer Norge AS (2001): *Universitetet i Oslos mediedekning*, Oslo

”forskningsformidling”, et flertydig ord/begrep. Generelt kan man si at institusjonalisering er et samlebegrep som brukes om de prosessene der aktører etablerer eller formaliserer regelbundne, rutiniserte eller standardiserte atferdsmønstre til å ta form som sosiale institusjoner. Situasjoner eller tilstander som vedvarer over tid, eller handlinger som er preget av vane, kan være sentrale i denne prosessen. Etablering av roller og normer kan også være sentralt. Institusjonalisering dreier seg generelt om formalisering og koordinering av atferd innad i en institusjon (jf. Mintzberg 1983: 34). Denne atferdsformaliseringprosessen kan imidlertid skje på ulike måter.

Aldrich (1992: 20-22) har i sitt arbeid med institusjonsteori sett på hvordan ulike teoretikere har brukt dette begrepet. Han har her funnet at noe ”har blitt institusjonalisert” eller ”er institusjonalisert”, (1) for det første kan bety at det har eller har tatt en objektiv, ikke-personlig karakter, er regelstyrt, som om det var et sosialt faktum, og er en del av en institusjons formale struktur. Institusjonalisering kan altså bety at utførelsen av en virksomhet styres etter formale regler, og at virksomhetens eksistens ikke er bundet til en spesiell aktør eller situasjon. Dette kan kalles *regelstyrt institusjonalisering*. (2) Videre kan en virksomhets grad av ”institusjonalisering” bestemmes ut i fra i hvilken grad individene i institusjonen er oppmerksomme på og erkjenner egne interesser i utførelsen av en oppgave, og om de handler på bakgrunn av disse. Jo mindre graden av erkjennelse og handling etter egne interesser er til stede, desto større kan man si at graden av ”institusjonalisering” er. Relatert til dette har Berger og Luckmann (1966) beskrevet institusjonalisering som en prosess hvor en virkelighet skapes i institusjonene, av aktørene i dem, en virkelighet som omsider blir objektifisert og oppfattet som virkelig, og som videre blir institusjonalisert av andre. Denne typen ”institusjonalisering” kan kalles *erkjennelsesstyrt institusjonalisering*. (3) Til sist dreier ”institusjonalisering” seg om kulturelle elementer som symboler og kognitive systemer i organisasjoner. Det har for eksempel blitt argumentert for at symbolske systemer i større grad har blitt formelt rasjonalisert i moderne samfunn, og at statsledelse og profesjoner har spilt en nøkkelrolle i dette (Scott 1987)¹⁴. Dette kan kalles *kognitiv institusjonalisering*. Den form for institusjonalisering vi finner ved instituttene styres imidlertid av den formidlingsforståelsen man ved de ulike instituttene og ved universitetet sentralt synes å ha og også av den mer konkrete organiseringen av instituttene. De ulike formene for institusjonalisering er ikke

---

¹⁴ ref i Aldrich 1992: 21

konstante kategorier med kontinuerlige dimensjoner. Med bakgrunn i mitt materiale har jeg forsøkt å plassere instituttene i forhold til disse dimensjonene. I dette arbeidet har jeg lagt spesiell vekt på de faglige lederens rolle i formidlingsarbeidet ved instituttene. Årsaken til at jeg har vurdert den faglige lederen som så vidt viktig i dette henseendet, skyldes at instituttbestyreren er den lederen/av lederne som står nærmest det utførende eller det produktive leddet i universitetsorganisasjonen. Med bakgrunn i dette har min antakelse vært/vil jeg anta at det er den faglige lederen ved instituttene som spiller en vesentlig rolle i forhold til hvordan formidlingsvirksomheten er institusjonalisert.

2.3.1. Faglig ledelse i en profesjonell organisasjon

I organisasjonslitteraturen omtales gjerne universiteter, i likhet med sykehus og skoler, som fagbyråkratier eller profesjonelle organisasjoner (Mintzberg 1983, 1991). Det som kjennetegner disse organisasjonene er spesialiserte og komplekse arbeidsprosesser, stort sett koordinert ved at ferdighetene til operatørene er standardisert gjennom lengre tids utdanning, noe som gir operatørene en stor grad av kontroll over egen virksomhet. På grunn av nettopp de høye kompetansekravene ved universitetet må mye av den faglige ledelsen fortrinnsvis utøves nærmest mulig det utførende ledd, noe som betyr at faglig leder av en grunnenhet kanskje har den viktigste lederrollen i universitetsstrukturen. På grunn av at bestyreren er nært koblet til den løpende virksomheten ved sin enhet, har ofte de vedtak og disposisjoner som gjøres på instituttnivå større konsekvenser for den enkelte medarbeider enn vedtak som gjøres høyere oppe i organisasjonen (Marheim Larsen 2002).

Marheim Larsen (2002) har imidlertid pekt på vanskeligheter knyttet til bestyrerrollen. (1) For det første pekes det på nettopp nærheten til dem som skal ledes. I mye generell ledelseslitteratur forutsettes det en viss avstand mellom leder og ledede. Et tett kollegialt fellesskap kan gjøre det vanskelig å oppnå denne nødvendige avstanden. (2) Videre er bestyrervervet i de fleste tilfeller en midlertidig dobbeltrolle, noe som kan prege både bestyrerens motivasjon og omgivelsenes respons. Bestyreren står i mange tilfelle klemt mellom forventningene nedenfra og forventningene fra fakultetet eller universitetet sentralt. Bestyreren er sin enhets representant og talsmann utad, men skal altså samtidig medvirke til at vedtak fattet av overordnede styringsorganer følges opp lokalt.

(3) Vitenskapelige fag er, som vi har vært inne på tidligere, ikke bare vitenskap, men rommer også fire andre former for faglig virksomhet som studier, forskningsformidling, ekspertvirksomhet og institusjonsforvaltning eller selvstyring. Faglig

ledelse har tradisjonelt innebåret å legge til rette for at enhetene skal nå sine faglige mål innenfor alle disse formene for faglig virksomhet (jf. Marheim Larsen 2002, 2003a og b). Dette betyr at faglig ledelse rommer et stort felt. Størrelsen og mengden av ansvarsområder kan vanskeliggjøre både muligheten til å ha full oversikt og mulighet til å lede alle typene av virksomhet.

(4) Nettopp universitetets egenart, a) for det første at Universitetet bygger på en svært høy grad av faglig autonomi for den enkelte forsker og faggruppe, b) for det andre at universitetet er en desentral organisasjon, noe som skyldes nettopp den faglige autonomien og den store spennvidden i disipliner og fagområder, og c) at universitetet har en institusjonskultur hvor kritisk prøving, fri meningsutveksling og styring gjennom ideer og argumenter er den tradisjonelle arbeidsmåten, setter grenser for hvordan ledelse kan gjøres ved universitetsinstitutter.

Rollen som bestyrer for grunnenhetene ser i dag imidlertid ut til å være under/i endring. Fra kun å være en slags tillitsmann for sine kolleger, blir bestyrerrollen nå i større grad også tillagt en lederposisjon med helhetlig ansvar for enhetens virksomhet, i særlig grad den faglige virksomheten. Det betyr at bestyreren, i egenskap av å være bestyrer, skal virke som daglig leder av den operative forsknings- og undervisningsvirksomheten (Marheim Larsen 2003b: 99-132). Bestyrerens lederfunksjon skal ligge på et overordnet ”strategisk” og tilretteleggende plan. Bestyreren er leder for enhetens besluttende organer og opptre på vegne av disse. I disse organene må det legges til rette for drøfting av situasjon og arbeidsvilkår ved enheten. I tillegg til diskusjon i de formelle organer vil det også være behov for en løpende kollegial dialog for å skaffe et best mulig beslutningsgrunnlag for ledelsesavgjørelser og for å skape forståelse for beslutninger og tiltak.

Et viktig redskap for bestyreren i så måte er god strategisk planlegging og gode og hensiktsmessige systemer for dokumentasjon av faglig virksomhet. Dette er viktig for å danne seg pålitelige bilder av tilstanden ved enheten og hvilke retninger den beveger seg i. Nøyaktig dokumentasjon er også viktig for å legitimere enhetens virksomhet i forhold til eksterne instanser. Problemet frem til i dag er at systemene for dokumentasjon ikke har fungert godt nok. Vi vet lite om hvor mye og hva som er formidlet, og vi vet lite om relasjonen mellom faglig ledelse og forskningsformidling¹⁵.

---

¹⁵ se for eksempel ”En ny formidlingspolitikk”.

2.3.2. Forskningsformidling og faglig ledelse i perspektiv; forskning på faglig ledelse

Både ledelse av undervisningsvirksomhet og forskning ved norske universiteter har vært gjenstand for utstrakt forskning. Dette henger nødvendigvis sammen med den sterke tradisjonen for ledelse av slik virksomhet som eksisterer ved institusjonene. Faglig ledelse av forskningsformidling er imidlertid et tema som i liten grad har vært behandlet.

Marheim Larsen (2003b: 99-132) har med bakgrunn i en spørreskjemaundersøkelse blant universitetsansatte og intervjuer med instituttledere, sett på hvordan faglig ledelse utføres i forhold til oppgavene undervisning og forskning. Når det gjelder faglig ledelse av undervisningen, fant Marheim Larsen at det ikke nødvendigvis er bestyreren som alltid har det praktiske ledelsesansvaret, selv om bestyreren på papiret sitter med det overordnede ansvaret. I mange tilfeller er visebestyrer eller undervisningsansvarlig tildelt hovedansvaret for å koordinere undervisningen. Det kan også hende/forekomme at ansvaret for undervisningen er delegert til ulike faggrupper med hver sin leder. Ledelse av undervisningsvirksomheten er imidlertid sterkt avhengig av hvordan instituttene er organisert. Når det gjelder kvalitetsikringen av undervisningen, er denne i hovedsak knyttet opp til studentevaluering. Marheim Larsen identifiserte imidlertid en rekke problemer med å bruke studentevalueringer som kvalitetssikringsverktøy av undervisningen. I hovedsak dreier disse problemene seg om at resultatene av studentevalueringer i de fleste tilfeller ikke kan brukes til noe mer generelt enn å bedømme enkelte faglærere. Forskningsledelse identifiseres som en vanskeligere oppgave enn undervisningsledelse. Forskningsledelse krever solid kompetanse på det feltet en skal lede. En faglig leder alene vil imidlertid ikke kunne sitte inne med nødvendig kompetanse og kunnskap til å være forskningsleder i alle emner og temaområder et institutt arbeider med. Faglig leder arbeider i likhet med de andre ansatte ved instituttet kun på et avgrenset felt innenfor faget. At de da også skal lede arbeidet innenfor andre felter vil slik ikke kunne fungere. Å ha uformelle områdeledere er en løsning som i en viss utstrekning brukes, men den individuelle forskningen hvor den enkelte ansatte selv er ansvarlig, står svært sterkt ved mange institutter, og dette er virksomhet som ikke kan styres eller ledes. En faglig leder kan ikke pålegge ansatte forskningsoppgaver.

I mine intervjuer med instituttbestyrerne ved de fire instituttene har jeg registrert mange av de samme holdningene til faglig ledelse på instituttnivå av formidlingsvirksomhet, som Marheim Larsen har funnet i forhold til forskningsvirksomhet. Men på samme tid er de faglige lederne fast bestemte på at de ikke kan avkreve eller pålegge ansatte å uttale seg i ulike saker i den offentlige debatt, eller å drive annet formidlingsarbeid, så sant det ikke er snakk om formidling som undervisning. I de tilfeller der formidling er institusjonalisert i strategiplaner, har faglig leder heller ikke særlig med hvordan dette i praksis utføres og hvem som gjør hva. Det er opp til den enkelte ansatte å engasjere seg. Å kunne drive god utadrettet forskningsformidling er også en oppgave som ikke alle mestrer like godt, eller som nødvendigvis er relevant, mulig eller hensiktsmessig innenfor de ulike forskningsfeltene. I stor grad er instituttbestyrerne ved de fire instituttene enige i hvordan ledelse av formidlingsvirksomheten skal og kan gjøres. Vi ser at ledelsespraksisen er sterkt preget av den tradisjonelle måten å drive faglig ledelse på ved universitetene. Instituttlederene argumenterer også på ulike måter for hvorfor formidlingen må ledes på en bestemt måte/bestemte måter, og da også for hvorfor man ikke kan lede formidlingsvirksomhet etter mer markedsorienterte ledelsesprinsipper. De variasjonene i institusjonalisering og ledelse av forskningsformidlingsvirksomheten jeg har funnet ved de fire instituttene har ulike årsaker.

2.4. Hvordan forstå faglige ulikheter?

Å beskrive praksiser er en ting, å forstå eller fremsette mulige delårsaker til ulik praksis er en annen. Når det gjelder å forstå institusjonaliseringsmønstre relatert til universitetsinstitutters forskningsformidling har dette ikke uventet vist seg å være en svært kompleks oppgave, og de mulige forklaringsnivåene har vist seg å være svært mange og sammensatte. Mine data har snarere kun hjulpet meg til i en viss utstrekning å forstå noen av de sosiale bevegelsene denne typen virksomhet impliserer, enn å forklare dem (jf. Elster 1989). De variablene eller dimensjonene jeg her tegner opp representerer også antakeligvis få av mange mulige forklaringsdimensjoner. Jeg tror imidlertid allikevel jeg har greid å sette fingeren på noen sentrale dimensjoner i arbeidet med å forstå hvorfor forskningsformidlingen er institusjonalisert som den er ved de ulike instituttene.

Mitt desidert viktigste verktøy i arbeidet med å forstå institusjonaliseringen av forskningsformidling ved de fire instituttene har jeg funnet i Kyviks *Productivity in*

Academia fra 1991. Bokens tema er vitenskapelig produktivitet ved norske universiteter. Kyvik baserer seg her på NIFUs universitetsspørreundersøkelse, gjennomført i 1982, hvor publikasjonsdata for perioden 1979-82 er hentet inn. Det er imidlertid ikke den vitenskapelige publiseringen på instituttnivå jeg hovedsakelig er opptatt av i denne oppgaven, men det analytiske rammeverket Kyvik har utarbeidet for å forklare hvorfor det eksisterer ulikheter i publikasjonsmønstre mellom de ulike vitenskapelige disiplinene. Dette rammeverket kan også brukes som utgangspunkt hvis man vil øke forståelsen for faglige forskjeller når det gjelder annen faglig virksomhet, som for eksempel formidling.

Kyviks analytiske rammeverk (se Kyvik 1991: kap. 5) er utarbeidet med bakgrunn i sentrale innsikter fra både Kuhn (1962), Zuckerman og Merton (1972) og Whitley (1984)¹⁶. Disse teoretikerne har alle identifisert ulike analytiske kategorier for å analysere kognitive forskjeller mellom vitenskapelige fag. Kyviks overordnede problemstilling er hvorvidt de ”myke” vitenskapene blir ”hardere” eller om ulike publikasjonsmønstre kan anses som et stabilt fenomen. I denne oppgaven er det ikke forskjeller i publiseringsmønstre som skal forklares, men variasjoner i institusjonaliseringen av forskningsformidling ved ulike universitetsinstitutter. Modellen Kyvik har fremsatt egner seg imidlertid også godt til å skape forståelse for slike variasjoner.

2.4.1. Perspektiver på fagforskjeller

I boken *The Structure of Scientific revolutions* fra 1962, utviklet Kuhn et perspektiv på fagforskjeller gjennom at ulike fag baserer sin virksomhet på forskjellige ”vitenskapelige paradigmer” (Kyvik 1991: 63). Et paradigme brukes her i betydningen ”sammensetning av tro, verdier, metoder og teknikker, delt av medlemmene av et gitt samfunn eller gruppe”. Ifølge Kuhn er et vitenskapelig paradigme altså hva medlemmer av et vitenskapssamfunn deler (1970: 76)¹⁷. ”Spesialister innenfor et fagfelt deler utdannelsesbakgrunn, de bruker samme teknologi og metodologi og de ser seg selv som personer ansvarlige for jakten på et sett av delte mål, innbefattet utdanningen av sine etterfølgere” (Kyvik 1991: 64).

Et annet sentralt perspektiv på fagforskjeller som Kyvik drar veksel på, har blitt utviklet av Zuckerman og Merton (1972: 303). De argumenterer for at ulike disipliner eller

---

¹⁶ Den korte gjennomgangen av disse innsiktene er min tolkning av Kyviks gjennomgang av de samme innsiktene. Underveis i redegjørelsen har jeg oppgitt de konkrete sidetallene i Kyvik (1991) slik at det skal være lett å gå tilbake til kilden å vurdere min tolkning og bruk av det analytiske rammeverket.

spesialiseringssområder skiller seg fra hverandre i hvilken grad de er ”kodede”. Kodebegrepet til Zuckerman og Merton refererer ifølge Kyvik til i hvilken grad empirisk kunnskap bindes sammen i gjensidig avhengige teoretiske formuleringer. De medisinske og de naturvitenskapelige fagene inneholder en høy grad av ”koding”. Humaniora er på den andre enden av skalaen, med samfunnsvitenskapene ett sted midt i mellom. Kyvik viser imidlertid til at kodifisering i vitenskapelige fag kan måles på forskjellige måter. Zuckerman og Merton demonstrerer relevansen av kodifiseringskonseptet ved å vise til at jo mer kodifisert feltet er, jo mer opptatt er man av å referere til de nyeste publikasjonene i sine arbeider. Et annet sosialt mål på kodifisering i vitenskapelige fag som Kyvik trekker frem ble funnet av Gaston (1978). Det dreier seg om utstrekning i bruken av matematikk i faget. Gaston fant at det er vesentlig mer matematikk involvert i naturfagene enn i samfunnsvitenskapene, og mer i samfunnsvitenskapene enn i humaniora. I naturvitenskapene er matematikk brukt mer i fysikk enn i kjemi og vesentlig mer enn i biologi (Kyvik 1991: 64).

I tillegg til Kuhns konsept om ”vitenskapelig paradigme” og Zuckerman og Mertons kodifiseringskategori, bruker Kyvik Whitleys (1984) komplekse modell for komparativ analyse av forskjeller i vitenskapelige felter. Whitley ser vitenskap som en form for arbeidsorganisasjoner som strukturerer produksjonen og evalueringen av kunnskap på forskjellige måter i de forskjellige fagene. Kyvik viser til at Whitleys modell har to dimensjoner som hjelper til å differensiere vitenskapelige felter. For det første er det graden av gjensidig avhengighet mellom forskere i faget, og for det andre er det graden av oppgaveusikkerhet i faget. Graden av gjensidig avhengighet refererer i første rekke til i hvilken grad forskere må bruke forskningsresultater og kollegers perspektiver så vel som de samme vitenskapelige metodene og arbeidsmåtene for å gjøre forskning som kan vurderes som kompetent og brukbar (funksjonell avhengighet). I tillegg refererer det til i hvilken grad forskere må overbevise kolleger om signifikansen og viktigheten av problemet og forskningen, for å oppnå et godt rykte (strategisk avhengighet). Graden av oppgaveusikkerhet refererer for det første til i hvilken grad forskningsteknikk er godt forstått og produserer forutsigbare resultater man kan stole på (teknisk oppgaveusikkerhet). Og for det andre refererer det til i hvilken grad formulering av problemer, intellektuelle

---

¹⁷ referanse i Kyvik 1991: 63

prioriteringer og forskningsstrategier deles mellom colleger innenfor et felt (strategisk oppgaveusikkerhet) (Kyvik 1991 s 65).

I tillegg til de ovenfor nevnte dimensjonene, skiller Whitley mellom tre kontekstuelle faktorer som påvirker graden av gjensidig avhengighet og graden av oppgaveusikkerhet (ibid. s. 65). (1) For det første er det graden av anerkjent autonomi fra konkurrerende intellektuell virksomhet, som refererer til kapasiteten til å etablere kompetansestandarder, til å utvikle et distinkt språk og begreper, og å kontrollere metoder og teknikker som brukes i forskningsprosessen. (2) For det andre dreier det seg om graden av konsentrasjon av kontroll over tilgang på midler og mulighet til å drive kunnskapsproduksjon og distribusjon. Dette refererer til i hvilken utstrekning kontrollen over jobber, fasiliteter, finansiering og journalplass er dominert av små grupper fra en liten andel forskningsområder. (3) Til sist dreier det seg om fagets reputable publikumssammensetning. Dette refererer til hvilke av forskningens brukergrupper som fører til god anseelse. I noen felter kan forskere få sin anseelse fra ulike publikum, både fra *lekfolk* og fra kolleger. I andre felter er distribusjonen av anseelse kontrollert av et begrenset antall spesialister (Kyvik 1991: 65).

2.4.2. En forklaringsmodell

Med bakgrunn i de tre teoriene jeg kort har tatt for meg ovenfor, fremsatte Kyvik (1991: 66) en modell for å forstå ulike forskjeller i publikasjonsmønstre. Spørsmålet han ønsket å få besvart var om forskjeller i populærvitenskapelig publisering er et resultat av fundamentale forskjeller mellom felter og disipliner, eller i hvilken grad publikasjonsadferd er et resultat av forskjeller i utviklingsnivået av individuelle disipliner.

Spørsmålet som er interessant å stille i denne sammenheng er om kognitive fagforskjeller på samme måte kan forklare forskjeller i hvordan forskningsformidling er institusjonalisert som en faglig virksomhet ved universitetsinstitutter. Mitt datamateriale gir meg ikke mulighet til å fremsette sterke konklusjoner, men disse ulike variablene kan kanskje gi oss en ide om hvorfor vi finner forskjeller i hvordan forskningsformidling er institusjonalisert ved ulike institutter

De ulike variablene i modellen vurderes til å belyse de ulike aspektene av ulike felter og disipliner og sammen strukturerer de publikasjonsmønstrene i de individuelle disiplinene. Kyvik ser imidlertid ikke variablene som endelige, men som kontinuerlige på en skala (Kyvik 1991: 67).

Modell 1: Kyviks modell over interne vitenskapelige variabler som kan brukes til å forklare forskjeller i vitenskapelige disipliners ulike publiseringsmønstre.

1. Paradigmatisk status	Enkelt paradigme	Multiple paradigmer
2. Kommunikasjonsspråk	Kodifisert	litterært
3. Grad av avhengighet mellom forskere	Gjensidig avhengig	uavhengig
4. Publikumssammensetning	Spesialister	Generelt
5. Forskningssubjektets natur	Globalt	lokalt
6. Grad av konkurranse om å være først ute	Høy	Lav

Variablene *Pragmatisk status* springer ut fra Kuhns paradigme-konsept. Kyvik mener imidlertid vi istedenfor å skille mellom felter med godt utviklede paradigmer og pre-paradigmatisk felter, kan snakke om enkle og multiple paradigmatisk felter og disipliner. Vitenskapelige fag kan karakteriseres ved enten bruk av enkle eller multiple paradigmer. De matematisk-naturfaglige fagene og medisinske fag er gjerne fag preget av bruk av enkle paradigmer. Humanistiske fag og samfunnsvitenskapene karakteriseres gjerne ved bruk av multiple paradigmer.

Variablen *kommunikasjonsspråk* er basert på Zuckerman og Mertons kodifiseringskonsept, men istedenfor å snakke om grad av kodifikasjon skiller Kyvik mellom kodifiserte og litterære felter. De kodifiserte feltene og disiplinene er ifølge Kyvik karakterisert av en utstrakt bruk av matematikk, som for eksempel fysikk, mens et slikt

stringent symbolsystem sjelden brukes i litterære felter som historie hvor forskningen generelt rapporteres i en mer essayistisk form (Kyvik 1991: 67).

Variabelen som går på grad av avhengighet mellom forskere, er basert på Withleys modell for en komparativ analyse av forskjellige læringsfelter. En av Whitleys dimensjoner er grad av gjensidig avhengighet mellom forskere i et felt. Kyvik forstår gjensidig avhengighet som at forskere må bruke forskningsresultater og kollegers perspektiver så vel som like metoder og teknikker for at deres forskning skal kunne vurderes som kompetent og brukbar. Videre refererer gjensidig avhengighet til en tilstand der det er fordelaktig for forskere å samarbeide for å skape vitenskapelig fremgang. Uavhengighet brukes i den motsatte betydningen; at forskere ikke må samarbeide med kolleger for å produsere god forskning, og de behøver heller ikke å bruke/anvende de samme forskningsmetodene og perspektivene som deres kolleger for å overbevise andre om relevansen og kvaliteten på deres arbeid. Forskere i naturvitenskapelige og medisinske fag er i større grad avhengige av hverandre både for å produsere god forskning og for å få anerkjennelse, enn sine kolleger i humaniora og samfunnsvitenskapene.

Variabelen *publikumssammensetning* viser til en annen dimensjon Kyvik har lånt fra Whitley. Kyvik hevder at forskere på alle felter anser sine fagfeller/kolleger som sitt hovedpublikum, til hvem de også adresserer resultater for å oppnå anseelse. I noen disipliner er imidlertid også *lekfolk* utenfor faget/fagmiljøet et viktig publikum, fra hvem man kan oppnå anseelse og anerkjennelse. Ifølge Kyvik er forskernes målgrupper med på å strukturere publikasjonsmønstrene i de individuelle feltene og disiplinene. Henvender man seg til spesialister eller til en større allmennhet? Innenfor naturvitenskapene er gjerne fagfeller det desidert mest sentrale publikummet. Både i humaniora og i samfunnsvitenskapene er et lekfolk utenfor faget et viktig og legitimt publikum.

Forskningssubjektets natur er av en annen dimensjon. Denne dimensjonen spiller på den geografiske kontekstens rolle i / betydning for forskningsarbeidet. Noen disipliner er globale i den betydning at forskningsresultatene ikke er påvirket av nasjonale eller regionale aspekter/rammer/strukturer/begrensninger/føringer. Eksperimentell fysikk er et eksempel på en slik disiplin. Naturlover er per definisjon universelle. På den andre side nevner Kyvik disipliner som antropologi, som ofte produserer resultater som er unike for den spesifikke geografiske regionen.

Den siste variabelen, *grad av konkurranse om prioriteringer*, viser til hvordan Merton (1973) har belyst betydningen av konkurranse om midler i den vitenskapelige forskningsprosessen. Mest anseelse går til den forskeren som publiserer et originalt resultat

først. På samme måte er det viktig å kommunisere resultatet til vitenskapssamfunnet umiddelbart etter at undersøkelsen er gjennomført. Mens konkurranse om å være først ute er en realitet i disipliner som endres raskt, som for eksempel i fysikk og molekylærbiologi, viser Kyvik til at denne konkurransen er svært lav i humaniora og samfunnsfag, ettersom sannsynligheten for å få belønning for å være først ute i slike fag er liten.

Kap 3: Forskningsformidling og Universitetet i Oslo

Forskning og høyere utdanning har lenge blitt betraktet som sentrale satsningsområder for å sikre velferdssamfunnet og det økonomiske grunnlaget dette hviler på. Dagens forskningsuniversiteter stilles imidlertid overfor en rekke ulike og til dels motstridende krav om kvalitet, effektivitet og relevans, og det forventes at universitetene responderer raskere, mer fleksibelt og mer strategisk i forhold til skiftende krav i markedet. For universitetenes egen del blir det overordnede spørsmålet hvordan de skal takle disse motstridende kravene og forventningene de stilles overfor, og hvordan de samtidig skal kunne forsvare sin egenart som autonome institusjoner. *”Samtidig som universitetene imøtekommer samfunnsmessige krav og forventninger, må de også kunne stå inne for og kunne begrunne sine faglige standarder og resultater”* (Smeby 2003: 19). Smeby peker videre på viktigheten av at universitetet har et visst handlingsrom for å kunne stå inne for egen faglige standarder og resultater. Dette handlingsrommet *”er nødvendig for at universitetene skal kunne skape arenaer der universitetspersonalet kan bidra til økt grad av refleksivitet i forhold til kunnskapens gyldighet, relevans, begrensninger og implikasjoner”* (Smeby (2003: 31). Å skape og å opprettholde universitetenes handlingsrom er slik en vel så vanskelig og viktig utfordring som en rekke av de kravene som i dag stilles til effektivitet og relevans.

De økende og gjerne motstridende kravene universitetene i Norge stilles ovenfor fra stat og næringsliv, den økende konkurransen som følge av nye former for kunnskapsproduksjon og flere utdanningsinstitusjoner og de endrede økonomiske betingelsene institusjonene sliter med, har klart endret institusjonene innad, men også deres relasjoner utad. Spørsmålene i dette tilfellet blir (1) om institusjonenes utadrettede formidlingsvirksomhet er endret i vesentlig grad for å tilpasses den nye situasjonen institusjonene er i? Og (2) om økt satsning på denne utadrettede virksomheten kan gi universitetene økt frihet og et større handlingsrom?

Jeg vil før jeg kommer inn på disse spørsmålene konkret trekke noen historiske linjer fra universitetets spede begynnelse og frem til i dag. Denne korte diskusjonen som legges frem i det neste avsnittet er på ingen måte tenkt som en nøyaktig historisk beskrivelse. Det er hovedtrekkene i utviklingen jeg er interessert i å få frem.

3.1. Universitetet i Oslo; universitetets idé, folkeopplysning og organisering av vitenskapene

Man kan argumentere for at forskningsformidling og folkeopplysning har vært en sentral del av virksomheten ved hovedstadsuniversitetet helt siden oppstarten i 1813. Det var imidlertid ikke før rundt 1850 at "folkeopplysning" ble et moteord blant de ansatte ved institusjonen (Collet 1999: 66). "Folkeopplysning" var imidlertid ingen institusjonalisert del av virksomheten og forskningsformidling i den formen jeg har redegjort for her ble som vi var inne på i kap 2.2.1 etablert av akademikere i Norge først på 1960 og 1970 tallet. Universitetet har imidlertid i hele institusjonens levetid spilt en sentral rolle i samfunnet, om enn på ulike måter til ulike tider.

J.P. Collet skriver i "Historien om Universitetet i Oslo" at institusjonens samfunnsrolle de første 70 årene var tett bundet sammen med statens behov for embetsmenn (s. 35). At universet fikk og påtok seg denne oppgaven henger sammen med Norges frigjøringskamp. Det var da også først midt i denne 70-årsperioden at man ved universitetet virkelig begynte å konsentrere seg om og fokusere på sin vitenskapelige oppgave og det vitenskapelige arbeidet (Collet 1999: 58-61). Ønsket om å styrke det vitenskapelige arbeidet ved institusjonen var, ifølge Collet, at man ved universitetet ønsket å styre det norske universitetet i samme retning som ledende universiteter i Europa, der det "humboldtske" universitetet, allerede hadde rukket å bli et europeisk ideal. Humbolts utgangspunkt var et ønske om et dannelsesuniversitet der den uavhengig grunnforskning var ment å bringe frem "en fruktbar sammenkobling av kunnskaps-, personlighets- og folkedannelse" (Habermas 1999: 119). Samspeillet mellom vitenskap og individuell dannelse skulle være "basert på den karakterutvikling som følger med deltakelse i kollektiv sannhetssøking, i fellesskap mellom studenter, medstudenter og lærere" (Kalleberg 1999). Humboldt-universitetets grunnidé, at forskning og undervisning skal utføres etter forskersamfunnets egne prinsipper og ikke skal kunne overstyres av økonomiske, politiske eller militære midler, har ligget som grunnsetning for virksomheten ved Universitetet i Oslo helt frem til i dag.

Det var dette skillet med et økt fokus mot ideen om at vitenskapen har en verdi i seg selv og skal være fri, at omfanget av "folkeopplysningsvirksomhet" virkelig begynte å blomstre, og i 1850- og 60-årene var det med ett svært mange av universitetets lærere som startet å engasjerte seg i slikt arbeid. Den økonomisk fremgangstiden Norge i denne

perioden var inne i, som var preget av liberalisering av næringslivet og for utbygging av offentlig infrastruktur som jernbane, telegraf, kanaler, skoler og sykehus, var en naturlig tid for universitetets ansatte å involvere seg i samfunnet på andre måter enn gjennom å besitte statlige embeter. Og på nær sagt alle utviklingsområdene var da også universitetsprofessorer involvert (Collet 1999: kap 3).

Når det gjelder moderniseringen av samfunnet som i denne perioden var svært fremtredende fremhever Collet spesielt naturvitenskapene som *”særlig viktige instrumenter [..] for å legge grunnen for en forbedring av folks levekår i Norge mot slutten av 1800-tallet”* (Collet 1999: 79), da også den økonomiske betydningen av vitenskapen ble tydeligere mot, etter hvert som vitenskapelige nyvinninger la grunnlaget for nye industrigrener innen kjemi, elektronikk og andre områder (ibid 79-80). Universitetets ansatte engasjerte seg innenfor alle disse områdene.

Denne rollen i moderniseringen av samfunnet og den teknologiske utviklingen har naturvitenskapene i stor grad har beholdt og innehar også i dagens samfunn, om enn i en mer indirekte form. Den allmenne troen på vitenskapen som et essensielt grunnlag for fremskritt som bare syntes å øke mot slutten av 1800-tallet, sterkt relatert til nettopp denne kraftige forbedringen av folks levekår gjennom teknologiske nyvinninger, har imidlertid vært mer preget av bølgedaler de siste hundre årene.

Universitetets interne vektlegging av den frie forskningen har i årenes løp stått støtt og ser heller ut til å ha blitt styrket enn svekket i tiden frem til i dag. Dette er imidlertid en sannhet med modifikasjoner, hvis vi ser på de siste 20 års debatt rundt universitetene i Norge. Snakker vi om posisjonen vi finner internt på grunnnivå ved Universitetet i Oslo, står den frie forskningen kanskje sterkere enn noen gang.

Virksomheten ved universitetet har da også i økende grad blitt organisert rundt denne oppgaven, helt fra instituttet, rundt århundreskiftet, for alvor slo igjennom som organisasjonsform for universitetets vitenskapelige virksomhet innenfor naturvitenskap og medisin (Collet 1999: 80). Instituttbildelsen blir av Collet beskrevet som et utslag for nettopp et økende behovet for organiseringen av spesielt forskningen ved institusjonen. Forskningen ble stadig mer utstyrsavhengig, og behovet mer plass, hjelpepersonale og driftsmidler var sterkt økende. Behovet for organisering av vitenskapene er både internt ved Universitetet, i stat og næringsliv i dag et tema mer sentralt enn noen gang. Forskningsformidling likeså. Universitets- og høyskoleloven er da også i dag under

endring med bakgrunn i Ryssedalutvalgets¹⁸ innstilling. Utdannings- og forskningsdepartementet har i den sammenheng lagt frem Ot. Prp. Nr. 70 (2003-2004)¹⁹ ”Om lov om universiteter og høyskoler”. Kjeldstadlie²⁰ har i en artikkel i Klassekampen 02.08.04 sammenfattet det han oppfatter som hovedpunktene i forslaget, hvor det sentrale identifiseres til å være ”at private og offentlige institusjoner nå skal samles under en lov hvor en sterkere kommersiell orientering er ønsket lovfestet”. Kjeldstadlie mener at universitetenes formidlingsplikt i tråd med dette nye forslaget innebære en plikt til å utnytte forskningsresultater kommersielt og at forslaget slik altså legger opp til ”at norske universiteter og høyskoler skal delta i den internasjonale konkurransen om å selge utdanning”, og at ”en lov i tråd med denne proposisjonen vil endre institusjonene”. At Kjeldstadlie mener at institusjonene vil endres hvis forslaget som er lagt frem får gjennomslag, tolker jeg det dit hen at de vil endres på de fleste områder, også i forhold til formidlingsoppgaven og organiseringen av denne.

Problemet slik jeg ser det er at man ønsker å gjøre endringer ved et system uten at man har klarlagt godt nok hva forskningsformidling er og hvordan formidlingsoppgaven er institusjonalisert på grunnivå ved universitetene i dag. Det kan også argumenteres for at det å se forskning og utdanning som produkter som kan selges på et marked ikke er forenelig med universitetets grunnleggende idé, og den virksomheten universitetene tradisjonelt har drevet.

3.2. Internasjonale endringer som forklaringsgrunnlag for nasjonal utvikling

J.P. Olsen (2000) mener forholdet mellom samfunnsutviklingen og universitetenes aktiviteter tradisjonelt kan sies å ha vært styrt av en gjensidig anerkjent pakt mellom samfunn og høyere utdanning. Gornitzka & Maasen (2003: 37) mener imidlertid at denne pakten nå ser ut til å bli problematisert. Som en av hovedårsakene til dette trekker de frem endringer som universitetene i alle OECD-landene de siste tretti årene har opplevd; en enorm økning i studenttall har gitt universitetet en ny stilling i samfunnet og at

---

¹⁸ <http://odin.dep.no/filarkiv/207789/NOU0303025-TS.pdf>; sidehenvisning: gå gjennom forslagene raskt

¹⁹ <http://odin.dep.no/filarkiv/212508/OTP0304079-TS.pdf>

²⁰ Knut Kjeldstadlie i Klassekampen 02.08.04: s 18-19

etableringen av nye kunnskapsprodusenter samtidig har gitt grobunn for nye utfordringer i form av økt konkurranse om både forskningsmidler, ansatte og ”sannheten”.

Det har de siste 10 årene foregått en utbredt offentlig debatt om kvalitet, endringsvilje, lydhørhet og effektivitet i høyere utdanning. Høyere utdanningsinstitusjoner blir i økende grad forstått som serviceorganisasjoner i et kommersielt marked. Denne fortolkningen har også blitt mer dominerende i forhold til en mer tradisjonell forståelse som hviler på ideer om akademisk frihet og kollegialt selvstyre (Olsen 2000).

Nasjonalstatens endrede rolle som følge av økonomisk globalisering, kunnskapssamfunnets fremvekst²¹, nye kunnskapsprodusenters inntreden i vitenskapsmarkedet og internasjonalisering av utdanning og forskning, er noen av de viktigste ”tegn i tiden”, som har påvirket universitetene og relasjonen mellom universitet og samfunn. Det kreves nå fra flere hold at universitetene må la seg påvirke og endres i takt med denne samfunnsutviklingen, noe også universitetene i en rekke henseender allerede har gjort.

Et sentralt kjennetegn ved de tradisjonelle universitetene har vært deres faglige bredde. Cole (1993) peker imidlertid på at den enorme veksten i kunnskapsproduksjonen i samfunnet har som konsekvens at svært få universiteter greier å være fremragende i forskning og undervisning på alle felter. Universitetene må altså prioritere ned noen felter for å kunne satse på andre. Dette er en karakteristikk som også må kunne sies å være gjeldende for Universitetet i Oslo. Man stilles overfor stadig vanskeligere krav om prioriteringer og strategiske satsninger. Wallerstein m.fl. (1997)²² har i denne sammenheng også reist spørsmål ved om den tradisjonelle kunnskapsproduksjonen i spesialiserte fag og fagfelt kan ha gått for langt, og at den er for lukket og derfor heller ikke lengre er hensiktsmessig.

Gibbons m.fl. (1994) hevder at det er i ferd med å utvikle seg en ny type kunnskapsproduksjon (Modus 2) på siden av den tradisjonelle disiplinbaserte universitetsforskningen (Modus 1). Den nye kunnskapsproduksjonen preges av transdisiplinaritet og er rettet mot konkret problemløsning. Hovedutfordringen for vitenskapen og universitetene må ifølge disse teoretikerne være å åpne seg for samfunnet og å ta inn over seg ulike typer kunnskap og erfaringer (Nowotny, Scott & Gibbons 2001:166-178).

---

²¹ Begrepet er lånt fra Nico Stehr, 2002

Press fra myndigheter og behov for ressurser har de siste tiårene gjort at universiteter over hele verden har måttet sette i gang tiltak for å måtte nærme seg næringslivet. Samspillet som har oppstått mellom universiteter, myndigheter og næringsliv har blitt beskrevet som en "trippelspiral". Trippelspiralperspektivet og de nye forståelsene av de ulike aktørenes roller i denne spiralen er i stor grad tatt inn i innovasjons- og forskningspolitikken, og universiteter og høyskoler blir i stigende grad møtt med krav om relevans av forsknings- og utdanningsaktivitetene for samfunns- og næringsliv. Samtidig er det åpenbart at universiteter og høyskoler alltid har bidratt til økonomisk vekst og næringsutvikling, og at det finnes mange typer av universiteter med forskjellige roller og profiler. Mange har da også stilt seg spørsmålet om universitetenes stilling som uavhengig produsent av kunnskap er truet grunnet denne utviklingen. Andre har imidlertid hevdet at økt fokus på kommersialisering av forskning, ekstern nytteverdi og samspill med brukere snarere medfører at universitetene styrker sin posisjon og sin relative autonomi i forhold til samfunnet for øvrig. I norsk sammenheng har vi for eksempel allerede sett forlag om å gjøre kommersialisering av forskning til en del av universitetenes pålagte formidlingsoppgave, basert på argumenter av denne typen (NOU 2001: 45).

Den nye forståelsen av hva universiteter er, er altså spesielt knyttet til universitetenes forbindelse med næringslivet og universitetets rolle i innovasjon. *"Innovasjon kan defineres som de prosesser som fører til at bedrifter mestrer og innfører produktdesign og produksjonsprosesser som er nye for dem"* (jf. Gulbrandsen 2003: 60). Gulbrandsen (60-61) peker videre på at universitetets rolle i innovasjon kan komme både som følge av grunnforskning og før grunnforskningen. "Siden økt satsing på innovasjon blir sett som et kjernepunkt i økonomisk vekst, fremtidig sysselsetting og industriell restrukturering, har vi også fått en sterkere oppmerksomhet knyttet til universitetets økonomiske tiltak som kan øke denne betydningen." Noen peker mest på universitetenes indirekte rolle gjennom forskning og utdanning (bla. Nelson 1993, Gibbons et al. 1994). Andre snakker om helt nye oppgaver for lærestedene ved å vektlegge entreprenørskap - for eksempel nyetableringer og andre former for kommersialisering (Clark 1998). Men man vet imidlertid ikke nok om universitetenes rolle i denne utviklingen. Trippelspiralmodellen postulerer i alle tilfelle et økt samarbeid mellom universitet og næringsliv og en endret politikk fra myndighetenes side overfor universitets- og høyskoleinstitusjonene.

---

²² ref . i Marheim Larsen, Ingvild og Stensaker, Bjørn (2003b)

Kunnskapseksplosjonen og kompleksiteten i kunnskapsproduksjonen stiller altså universitetet overfor strategiske valg i forhold til hvilke tradisjonelle fagdisipliner og fagfelt de skal prioritere og satse på. ”Den største utfordringen ligger imidlertid i hvilke roller universitetet skal ha i et samfunn preget av et mangfold av ulike typer kunnskapsproduksjon og der tilliten til hva som er gyldig kunnskap synes å være svekket” (Marheim Larsen og Stensaker 2003a: 27-31). Universitetene i Norge har ikke sluppet unna denne utviklingen. Av årsakene til den store veksten i utdanningssystemet og endringene ved universitetene i Norge de siste to tiårene, kan vi nevne de store endringene i offentlige reformideologier hvor desentralisering av ansvar og større institusjonell autonomi nå vektlegges sterkere enn tidligere på grunn av styresmaktens mer positive syn på bruken av markedet til å regulere og styre offentlig sektor. Dette har ført til at de høyere utdanningsinstitusjonene i større grad enn tidligere nå også må synliggjøre og dokumentere sin nytte (Marheim Larsen & Stensaker 2003a: 12-13). Det holder ikke at universitetene bare produserer velkvalifiserte kandidater til næringsliv og offentlig forvaltning, universitetene blir i økende grad også tiltenkt en rolle i utviklingen av nye arbeidsplasser og næringer. Det forventes økt bruk av ny teknologi i læringsøyemed og økt satsing på etter- og videreutdanning. Det stilles krav om økt internasjonalisering av forskning og utdanning, og det legges større vekt på kvalitet og relevans i de utdanningstilbud og forskningsbidrag som universitetene presenterer (St.meld. 27 (2000-2001)). Løsningene som ofte lanseres på disse problemene er endringer i organisering, styring og ledelse på ett eller flere nivåer ved universitetene. Universitetet ser i stadig mindre grad ut til å bli behandlet som unike organisasjoner av de norske utdanningsmyndighetene (Marheim Larsen & Stensaker 2003: 14).

Det rettes i dag klare forventninger om at universiteter og universitetsforskere, i bytte mot offentlige midler skal svare på behovene til de ulike brukergruppen i nærings- og samfunnsliv, og i tillegg kreves det at de tydeligere og i større grad enn tidligere gjør rede for bruken av de pengene de mottar (Gulbrandsen 2003: 65). Et eksempel på hvordan dette kommer til uttrykk i universitetspolitikken er at det har blitt innført finansieringssystemer som baserer seg på oppnådd kvalitet og relevans innenfor forskning og utdanning. I stortingsmelding nr.39 (1998-99) fremheves det at universiteter og høyskoler må ha som mål å bli interessante samarbeidspartnere for bedrifter. Det ønskes økt samarbeid på tvers av sektorene når det gjelder både oppdragsforskning og tiltak som vil øke kommersialiseringen av universitetsforskningen uten at eksisterende bedrifter er med i bildet. Omverdenen skal altså se hva universitetene driver med, og universitetsforskerne

må bruke argumenter som kvalitet og nytte for å få økt eller opprettholdt økonomisk støtte. Universitetene skal også i større grad la seg inspirere av problemstillinger og innspill fra brukere utenfor lærestedet. Dette vil selvsagt også påvirke på hvilke måter universitetene generelt og de ulike fagene spesielt utfører formidlingsoppgaven de er pålagt. At myndighetene er opptatt av å få igjen for det de investerer i universitetenes virksomhet vil kunne føre til et større press for at også den utadrettede formidlingen av forskning og forskningsresultater skjer på en måte som gjør det mulig for ulike brukere å nyttiggjøre seg dem økonomisk eller i innovasjon.

Alle mener imidlertid ikke at dette er kritisk for virksomheten ved universitetene. Martin og Etzkowitz (2000)²³ mener for eksempel at dette ikke er en ny situasjon for mange læresteder og at fremveksten av kunnskapssamfunnet sannsynligvis vil gjøre universitetene til enda mer sentrale aktører i samfunnsutviklingen, og at nye former for kunnskapsproduksjon og forskningsfinansiering kan øke snarere enn minske institusjonenes autonomi. I forhold til ideen om dannelsesuniversitetet, der universitetet skal spille en viktig rolle i den generelle samfunnsdannelse, er dette imidlertid et stort problem. Et universitet som i hovedsak beskjeftiger seg med å drive formidling som kun er nytteorientert for ulike brukergrupper, kan ikke betegnes som et dannelsesuniversitet. Ved et slikt universitet er det ikke lengre en felles kollektiv sannhetssøking, styrt av individets unike behov og nysgjerrighet som styrer læringsprosessen, men om kunnskapen som frembringes og formidles er av økonomisk nytte for en brukergruppe utenfor universitetet. Læreprosessene ved universitetet står i en indre forbindelse med livsverdenens reproduksjonsfunksjoner, gjennom bidrag til den alminnelige sosialiseringprosessen, til intellektuell opplysning og til videreutvikling av tradisjoner. Et nytteorientert universitet og en nytteorientert formidling vil kunne føre til en økt kolonialisering av livsverdenen (jf. Habermas 1999). Endringer i universitetenes virksomhet i form av økt konkurranse gjennom mer markedslignende tildelinger av midler, samt mer direkte forsøk på å belønne kvalitet, kan ha dramatiske konsekvenser for samfunnet på lang sikt (eks. Slaughter & Rhoades 1994)²⁴.

Parsons og Platt (1973:105-108) har imidlertid hevdet at universitetene, ved å kombinere kunnskapsutvikling med et tilnærmet monopol på sertifisering av høyere fagkompetanse, har en helt sentral meningsstabiliserende funksjon i vårt samfunn.

---

²³ ref i Marheim Larsen og Stensaker 2003a

Nowotny m.fl. (2001:79-95) mener denne meningsstabiliserende funksjonen også i fremtiden vil gi universitetene en nøkkelrolle i samfunn. Spørsmålet som må stilles er imidlertid hvordan Universitetet løser denne oppgaven.

3.3. Svar på tiltale

De siste 10 årene har vi sett et økt fokus på universitetets formidlingsoppgave, og i dag er forskningsformidling etablert som en kjerneaktivitet i en rekke sentrale strategiske dokumenter ved Universitetet i Oslo, som Perspektivanalysen (1988), i Reglementsåndboken (1996)²⁵, i informasjonsprosjektet ”Samspillet som angår oss alle (1998)”²⁶, i utredningen ”En ny formidlingspolitikk”²⁷ (1999). i *Langtidsplanen 2000-2004*²⁸, og i kommunikasjonsplattformen ”Visjon og verdier” (2002)²⁹. Faglig ledelse av denne oppgaven er et gjennomgående tema i disse samme dokumentene.

Dette økte fokuset på disse oppgavene er i Reglementsåndboken for Universitetet i Oslo av 1996, forklart som universitetets svar på de økende krav og forventninger fra myndigheter, forskningsråd og samfunnet mer generelt, og som reaksjon på de store interne endringene universitetet selv har vært igjennom de siste 20 årene, med hensyn til studenttall og størrelse, styringsordning og stillingsstruktur (UiO 1996: kap 7.2).

Utredningen ”En ny formidlingspolitikk” fra 1999, er det mest konkrete forsøket på å bidra til å klargjøre universitetets forpliktelser og utfordringer på formidlingsfeltet, og å komme med forslag til tiltak for å bedre og å konsentrere den utadrettede formidlingen av både ny forskning og av allmenn, faglig kunnskap³⁰. I arbeidet med denne utredningen kom man frem til at universitetets formidlingsoppgave i stor grad er og har vært underprioritert sett i forhold til de andre hovedoppgavene forskning og undervisning. Dette gjelder både på institusjonsnivå, ved fakultetene, ved det enkelte institutt, faglig og individuelt. Det ble også konkludert med at det hadde vært drevet liten eller ingen felles planlegging av formidlingsinnsatsen ved den enkelte avdeling eller det enkelte institutt, og

---

²⁴ ref i Slaughter, S. og L.L. Leslie (1997)

²⁵ <http://www.uio.no/admhb/reglhb/personal/>

²⁶ <http://www.admin.uio.no/opa/effektivisering/prosjekter/infopro/Inforapp22.htm>

²⁷ http://www.admin.uio.no/ia/arkiv/utredning_f.html

²⁸ http://www.uio.no/om_uio/langtidsplan/langtidsplan.html

²⁹ http://www.uio.no/om_uio/visjonogverdier/fulltekstversjonen.html

³⁰ En ny formidlingspolitikk for UiO 1999: 3

det hadde vært lite systematisk måling av resultater av formidlingsinnsatsen, noe som igjen gjorde det svært vanskelig å si noe om man hadde lyktes i sin formidlingsvirksomhet.

Utvalget etterspurte i den sammenheng flere klare retningslinjer for og dokumentasjon av formidlingsarbeid og spesielt en økt prioritering fra sentralt hold, gjennom bedre tilrettelegging og satsning. Utredningskomiteen arbeidet også frem en definisjon av forskningsformidling som skulle være til hjelp i det videre arbeidet på nettopp dette området:

Med forskningsformidling menes at forskere formidler vitenskapelige resultater, arbeidsmåter og holdninger ut av et spesialisert forskningsfelt til personer utenfor feltet³¹ samt deltar i samfunnsdebatten med forskningsbasert argumentasjon.

Denne definisjonen av forskningsformidling ble vedtatt av kollegiet ved behandlingen av utredningen 25.01.00. At styret ved Universitetet i Oslo endte opp med denne samme definisjonen av formidling som del av vedtaket om en ny formidlingspolitikk ved institusjonen, skyldes ifølge Kalleberg (2004: 3), at den språklige klarheten som hadde kommet til syne i diskusjonen om forskningsformidlingsvirksomheten ved universitetet hadde gjort så stort inntrykk på styret at man ønsket en regelgivende definisjon som del av det endelige vedtaket. At en definisjon er del av et endelig vedtak er imidlertid uvanlig.

Kollegiet fattet samtidig også vedtak som følge av konklusjonene i den ovenfor nevnte utredningen og på bakgrunn av den etterfølgende høringsrunden³². For det første ble det vedtatt at forskningsformidling i perioden 2000-2005 skal være en høyere prioritert oppgave enn den har vært tidligere ved UiO. For det andre understreket kollegiet det ansvar som påhviler den faglige ledelsen på alle nivåer for å sørge for god fordeling av innsatsen mellom universitetets tre lovpålagte hovedoppgavene. For det tredje ble det vedtatt at forskningsformidlingen må dokumenteres langt bedre enn tidligere, men det uten at det skal føre til vesentlig merarbeid for det vitenskapelige eller administrative personalet. Det ble vedtatt at det ved utlysning av vitenskapelige stillinger skal tas med en standardformulering; ”I rangeringen av de kvalifiserte søkerne vil det bli lagt vekt på

---

³¹ Uttrykket ”utenfor feltet” slik det brukes her må forstås som ”utenfor det spesialiserte forskersamfunnet i det enkelte fag”. Man ekskluderer slik ikke formidling og kommunikasjonen med skolerte og interesserte målgrupper og tverrfaglig dialog, fra også å være forskningsformidling. Se ”En ny formidlingspolitikk” kap. 2

³² http://www.admin.uio.no/kollegiet/moter/kart_prot2000/mote1/protokoll_1_2000.html

dokumentert formidlingsvirksomhet.” Dette kriteriet skal også tillegges betydning i forbindelse med søknader om stillingsopprykk. Til sist ble det vedtatt at både doktorgradsstudenter og studenter på høyere grads studier tilbys trening i forskningsformidling. I UiOs selvevaluering ”Virkelighet og visjon” fra 2001, pekte imidlertid konklusjonene angående formidlingsarbeidet ved institusjonen fortsatt i samme retning når det gjaldt formidlingsvirksomheten ved institusjonen.

I kjølvannet av Kvalitetsreformen for høyere utdanning og det nye finansieringssystemet ved universitetene, ble det høsten 2003 også oppnevnt et utvalg ved UiO, hvis mandat var å utrede mulighetene for å innføre økonomiske incentiver for forskningsformidlingsvirksomhet ved institusjonen. Utvalget leverte sitt drøftingsnotat ”Formidling som teller” 20. januar 2004³³. Notatet er i skrivende stund ute til høring ved alle enhetene og skal etter planen arbeides videre med før det legges frem som vedtakssak i Styret. Flertallet i utvalget foreslo en todelt modell der det ene belønningssystemet har likheter med den modell som er under utprøving for vitenskapelige publikasjoner. Det andre belønningssystemet åpner for strategiske overveielser fra forskermiljøene over i hvilken grad formidling skal vies ekstra oppmerksomhet. Dette er en kombinasjon de mener både fokuserer på formidling som en sentral oppgave for den enkelte forsker og som tar høyde for de ulikheter som vil være mellom forskermiljøene ut fra faglig særpreg, prioriteringer og etterspørsel fra samfunnet. Utvalgets mindretall mener at det er mest hensiktsmessig å bare satse på den siste typen belønningssystem. Incentiver for formidlingsvirksomhet på instituttnivå diskuteres fortløpende gjennom analysekapitlene i oppgaven.

Selv om det eksisterer lite forskningsbasert kunnskap om forskningsformidling og institusjonaliseringen av denne oppgaven på instituttnivå, viser allikevel disse dokumentene at kunnskapen om forskningsformidlingsvirksomheten ved Universitetet i Oslo er relativt god. Et stort problem det vises til er imidlertid mangelen på god dokumentasjon av forskningsformidlingen.

---

³³ se <http://www.admin.uio.no/ia/formidlingsomteller.html>

3.3.1 Formidling ved Universitetet i Oslo

Formidling av mer generell karakter er imidlertid relativt godt redegjort for i ”En ny formidlingspolitikk” (UiO 1999c: kap.3.2.) Det gjøres her klart at det drives mye og god formidling ved Universitetet i Oslo. (1) For det første slås det fast at forskere ved Universitetet i Oslo hver eneste dag ytrer seg i en rekke massemedier. Dette gjennom å være kronikkforfattere, debattanter og kommentatorer. Kommentatorrollen utføres både gjennom bidrag til kommentarspalter og ved at forskere leverer faglig innsikt til reportasjer i ulike massemedier. Slik formidling som dette ser man imidlertid i utredningen som en oppgave som er svært vanskelig å dokumentere eller å ha full oversikt over fordi det i mange tilfeller verken opplyses om forskerens navn eller tilhørighet. (2) For det andre vises det til at det hvert døgn hentes opp mer enn 70 000³⁴ websider hos Universitetet i Oslo, der de fleste søkene skjer utenfra og hvor en stor del av det stoffet som oppsøkes, er av faglig art. (3) Tildeling av ulike formidlingspriser til universitetets ansatte sees også som et godt eksempel på den gode formidlingen som gjøres ved institusjonen. Ett av eksemplene som trekkes frem er at Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet alene hentet inn formidlingspriser til *elleve* av sine forskere i 1998. (4) For det fjerde gjøres det i utredningen oppmerksom på at det i forlagsbransjens medier – i allmennkulturelle tidsskrifter, i oppslagsverk og i fagbøker – er det forskere fra Universitetet i Oslo som utgjør mye av ryggraden. (5) Det vises også til at universitetsforskere er blitt enda viktigere aktører de siste årene i produksjonen av skolens lærebøker. Man peker i den sammenheng også på at det i kjølvannet av blant annet forskningsprosjektet *Norsk Sakprosa*, som ble ledet fra Universitetet i Oslo, det er mye som tyder på en økende offentlig oppmerksomhet rundt genrer som nær forutsetter deltakelse av universitetets forskere, som lærebøker, debattbøker, tidsskrifter og oversiktsverk. Dette etter at forlagene i en lengre periode hadde foretrukket å bruke skolens egne folk som forfattere. Man legger i utredningen svært stor vekt på denne formidlingen gjennom skoleverket da skoleverket vurderes til antakeligvis å være den aller viktigste kanal for faglig formidling til befolkningen som helhet. Ikke bare gjennom lærebøkene, men også ved at en stor andel av lærerstanden, særlig i den videregående skolen, er utdannet ved Universitetet i Oslo. (6) For det sjettede vises det til Forskningsrådets klubb/avis/konkurrans *Nysgjerrigper* som et godt formidlingsprosjekt

---

³⁴ Jeg vil anta at dette tallet, som er fra 1999, er vesentlig mye høyere i dag. Dette grunnet utbredelsen av både privat bredbånd og datamaskintettheten i befolkningen.

mellom barn og forskning. Dette vurderes som en svært viktig og verdifull investering for å sikre den framtidige forskerrekuttering. Forskere ved Universitetet i Oslo bør oppfordres til fortsatt å støtte opp om *Nysgjerrigper*. I Foreningen Unge Forskere, som blant annet arrangerer en omfattende, årlig prisutdeling for innsendte artikler innen de to klassene «naturvitenskapelige» og «humanistiske» fag, har Universitetet i Oslo formannsvervet i juryen – p.t. er biologiprofessor Trond Schumacher formann. (7) Til sist vises det til formidlingen gjennom *Universitetsmuseene*. Universitetsmuseene er både direkte og indirekte formidlingskanaler av stor betydning med en til dels svært aktiv publikumstjeneste. Som eksempel trekkes det frem at Historisk museum hadde nær 60.000 besøkende i 1998. For Botanisk hage og museene på Tøyen var besøkstallet i 1998 totalt 315 000, hvorav mer enn 2000 var skoleklasser. Vikingskipshuset hadde et besøkstall på nærmere en halv million det samme året.

Hvis vi ser på formidlingsaktivitet ved institusjonen som ligger oss litt nærmere i tid ble det for eksempel i 2002 opprettet et eget formidlingsnettverk ved universitetet. Dette nettverket har mellom én og tre representanter fra hvert fakultet. Nettverkets hensikt har vært for forskere som har vært involvert i formidling til allmennheten på forskjellige måter, kan utveksle erfaringer. Ellers gjennomføres det en rekke forskningsformidlende festivaler ved universitetet. Astrofestivalen, som Fysisk institutt står bak, trekker for eksempel svært mye folk. Både barn og voksne. Forskningstorget som har vært holdt på Universitetsplassen i sentrum, som arrangeres hvert år i samarbeid med Norges forskningsråd og høyskolene i Oslo-området er en annen festival med stor deltakelse. Humanioradagene ved HF-fakultetet er en tredje. Humanioradagene er imidlertid kun ett av flere tiltak ved HF-fakultetet. I utredningen "En ny formidlingspolitikk" (kap. 3) beskrives HF-fakultetet som det fakultetet som skiller seg ut til å drive den mest samlede formidlingstenkningen. Det trekkes for eksempel frem at det ved HF-fakultetet hvert år oppnevnes et *formidlingsutvalg*, som skal drive et nettverk av *formidlingskontakter*, og som oppnevnes sammen med andre tillitsverv av hvert enkelt institutt. Dette formidlingsutvalget deler hvert år ut i alt tre *formidlingspriser* til forskere, hovedfagsstudenter og studenter på lavere gradsnivå. Det er også satset på å gjøre den faglige utvekslingen mellom forskning og massemediene bedre. Utvalget sies også lenge å ha engasjert seg i spørsmålet om formidling som en del av forskernes *arbeidsplikt* og hvordan denne plikten skal beregnes og rapporteres, et spørsmål som er gjenstand for debatt ved hele universitetet også i dag.

Hvis vi ser på videre formidling ved universitetet, samarbeider Universitetet i Oslo også med andre forskningsinstitusjoner og Norges forskningsråd om nettstedet *forskning.no*, som har en utadrettet formidlende karakter. Universitetets forskningsmagasin, *Apollon*, som utgis både i papirutgave og på nett, er også svært sentrale i universitetets utadrettede formidling.

Konklusjonen man kom frem til i utredningen ”En ny formidlingspolitikk” var at ”Universitetet i Oslo langt fra fortøner seg som noe elfenbenstårn” (UiO 1999c: kap.3.2.). Det ble imidlertid slått fast at Universitetet i Oslo generelt og forskningsmiljøene ved institusjonen mer spesielt, med bedre rutiner for dokumentasjon av formidlingsvirksomheten, vil være mindre sårbare for anklager både utenfra og innenfra.

3.3.2 Ulike tradisjoner for å drive formidling

Internt ved universitetet har man imidlertid i alt arbeidet som er lagt ned i forhold til utviklingen av en formidlingspolitikk ved institusjonen, og også i forhold til det økte fokuset på faglig ledelse, vært klar over at det eksisterer store forskjeller i hvordan disse oppgavene både kan og bør løses på instituttnivå. I ”En ny formidlingspolitikk” ble det for eksempel rettet fokus mot i hvilken grad den formidlingen som gjøres mellom fagfolk og er lik den som er utadrettet. Hvis vi bruker min terminolog dreier det seg om graden av intern-faglige forskjell i den forskerinterne og den allmennrettede formidlingen.

Historie var et fag som ble trukket frem som et eksempel på et fag hvor forskjellene i den faginterne og den allmennrettede formidlingen er liten. Som årsaker til dette ble det pekt på fagets relativt beskjedne fagterminologi, både nasjonalt og internasjonalt. Videre ble det pekt på at det eksisterer en sterke tradisjoner for historieskrivning av folkelig karakter i Norge. Det er slike faglige forskjeller jeg også har funnet i arbeidet med denne oppgaven. ”Det er slike forskjeller i tradisjon, i tillegg til de genuint faglige forskjellene, som best kan gi forklaringer på hvorfor forskerne i ulike fag ikke er like formidlingsaktive” (UiO 1999c: kap.3.1.).

Når det gjelder betegnelsen som ”intellektuell” som vi var inne på i kapittel 2.2.1 er det også i ”En ny formidlingspolitikk” (UiO 1999c: kap.3.2.) argumentert for at det er et større uformelt krav i visse fag enn i andre for forskere om å påta seg en slik rolle. Det vises til at kravet til at man skal spille en slik rolle er størst i en del humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag. I de fag der det ikke forventes at man spiller en slik rolle eller

utadrettet formidlingen mer generelt, mente man i utredningen at man allikevel burde drøfte muligheten og ønskeligheten av mer forskningsformidling.

Med hensyn til fagforskjeller når det gjelder utadrettet formidlingsvirksomhet, vises det i utredningen også til at typen av virksomhet universitetsforskere driver utenfor universitetet, også henger sammen med hvilke yrker deres studenter rekrutteres til. Denne forklaringsdimensjonen for faglige forskjeller når det gjelder utadrettet formidlingsvirksomhet kan utfylle Kyviks modell som er presentert i kapittel 2.4.2 ytterligere. I utredningen trekkes forskere i profesjonsfag som medisin, odontologi og jus frem. Dette er forskere som har en permanent kontakt med store yrkesgrupper av leger, tannleger, advokater og byråkrater. Samtidig er forskere i økonomi og statsvitenskap engasjert i utdanningen av folk til statsforvaltningen. Det vises til at forskere fra HF- MN- og UV-fakultetene har mer kontakt med skoleverket enn forskere fra de andre fakultetene fordi det utdannes svært mange lærere ved disse tre fakultetene.

Andre fagforskjeller det pekes på i utredningen er forskjeller fagene imellom med hensyn til publiseringsformer, der for eksempel bøker er svært viktige formidlingskanaler for humanister og samfunnsvitere, mens naturvitere i liten grad bruker bøker som medium.

Utredningens konklusjon når det gjelder fagenes ulike vilkår for å drive formidling er at de vilkårene som er grunnnet i tradisjoner kan endres. Endringer som er mer grunnleggende forbundet med fagets identitet er svært vanskelig å endre. Både i vurderingen av situasjonen i dag og i utformingen av en ny formidlingspolitikk, må dette tas i betraktning (UiO 1999c: kap.3.2).

3.4. Faglig ledelse som tema i strategiske dokumenter ved Universitetet i Oslo

Det var på kollegiets strategiseminar i februar 1993 at faglig ledelse ble definert som et sentralt tema³⁵. Et tema som har vært sentralt siden. I arbeidet med utredningen av faglig ledelse ved UiO, som har fulgt av strategiseminaret i 1993, har man både forsøkt å avklare hvilke forventninger UiO har til sine faglige ledere på grunnhetsnivå, samt å identifisere

---

³⁵ Reglementshåndboken (1996: kap. 7.2) <http://www.uio.no/admhb/reglhb/personal/>

problemer faglige ledere på de ulike nivåene møter og de ulike rammebetingelsene de arbeider under.

Man ble i arbeidet tidlig klare over den variasjon som eksisterer med hensyn til hvilke oppgaver som ivaretas. En generell slutning har vært at det er stor ulikhet mellom fakulteter, fag og faggrupper når det gjelder hvilke tiltak faglig leder treffer og bør treffe i et konkret tilfelle. I henhold til *Reglementshåndboken* (kapittel 7.2) har en faglig leder ”*på vegne av enhetens kollegiale organer et overordnet ansvar for all virksomhet som vedkommende enhet utfører*”. Det legges imidlertid vekt på at styringsstruktur og ledelsesform imidlertid må tilpasses institusjonens formål og virksomhetens karakter. Ledelse ved universitetet må altså styres etter (1) at universitetet bygger på en så vidt høy grad av faglig autonomi for den enkelte forsker og faggruppe, (2) at universitetet er en desentral organisasjon på grunn av nettopp den faglig autonomi og den store spennvidden i disipliner og fagområder, og (3) at universitetet har en institusjonskultur hvor kritisk prøving, fri meningsutveksling og styring gjennom ideer og argumenter er den tradisjonelle arbeidsmåte.

I alle de strategiske dokumentene nevnt innledningsvis i kapittel 3.3 vurderes faglig ledelse til også å innebærer ledelse av institusjonens formidlingsvirksomhet. Hvordan ledelse av formidlingsvirksomhet i praksis skal gjøres, sies det imidlertid lite om. Utredningen en ”En ny formidlingspolitikk” er det av de interne strategiske dokumentene som går lengst i å avklare forholdet mellom faglig ledelse og forskningsformidling. Her legges det sterk vekt på å øke den strategiske ledelsen av forskningsformidlingen på grunnnivå spesielt gjennom å sørge for en jevnere fordeling mellom de ansattes forsknings-, undervisnings- og formidlingsvirksomhet, og gjennom at dokumentert formidling bør tillegges betydningen i ansettelses- og opprykkssaker. På samme tid fokuseres det på instituttbestyreres og dekaners ansvar i de retningslinjer for og den opplæring som gis i disse vervene. Instituttlederens ansvar burde ifølge utredningen omfatte ”*dokumentasjon og vurdering av formidlingsvirksomheten, samtidig som faglige ledere skal kunne sette i gang bestemte formidlingstiltak, med tilhørende justeringer av undervisningsplikt og liknende for de involverte forskere*” (kap 3.3).

I langtidsplanen 2000-2004 er faglig ledelse, om enn ikke spesielt relatert til formidling, et hovedtema. I denne planen ser vi konkrete eksempler på hvordan eksternt press og eksterne krav påvirker universitetet til å gjøre interne og eksterne endringer. En sterkere faglig ledelse er et av hovedvirkemidlene det fokuseres på som svar på disse kravene. Det er spesielt krav til høyere kvalitet i forskning og undervisning som i denne

perioden synes å ha vært det sentrale. En omstilling i hele organisasjonen for å nå de nye kvalitetskravene vurderes som nødvendig (kap 4). Det var da også i relasjon til ledelse, styringsstruktur og faglig organisering at man så de største utfordringene. Planperioden har da også vært preget av fokuset på lederoppgaven det er *”å sørge for at miljøene har gode mekanismer for å sikre kvalitet og tilstrekkelig eksponering for uavhengige kvalitetsvurderinger”*.

Hvis vi ser mer konkret på de nye kravene til universitetet som institusjon sto ovenfor ved inngangen til den perioden nevnes; (1) for det første at utviklingen går i retning av en mer kompleks finansieringsstruktur med økende andel og avhengighet av eksterne bevilgninger, større omfang av incentivbasert tildeling fra staten og endringer i budsjettering. Vi har sett at denne antakelsen om fremtidig utvikling om finansiering av forskning og utdanning har slått til. (2) For det andre mente man UiO kom til å møte økende konkurranse om midler og at større deler av virksomheten ville bli konkurranseutsatt. Dette punktet dreier seg nettopp om den diskusjonen som nå er i gang rundt forslaget om *”Ny lov om universiteter og høyskoler”*. Ved UiO så man allerede i 1999 da lagtidsplanen ble utarbeidet at utfordringen for universitetet vil ligge i å øke de eksterne inntektene uten å tape uavhengigheten, og å opprettholde balansen mellom den grunnfinansiert kjerneaktivitet og den øvrig virksomheten. Universitetet så å endre interne fordelingsmekanismer og å stille strengere krav til prioritering og økonomistyring som en mulig respons for å sikre både sin plass i dette kunnskapsmarkedet og samtidig ivareta egen integritet.

Samlet ble universitetets svar på disse utfordringene at det faglige ansvaret må styrkes og lederfunksjonene differensieres og videreutvikles. Spesielt på institutt- og fagnivå, begrunnet i at det er i fagmiljøene at kvaliteten i forskning og undervisning skapes. Økt faglig lederskap av all vitenskapelig virksomhet ble definert som oppskriften. Og økt faglig ledelse kan best gjøres ved hjelp av gode og presise dokumenteringssystemer. God dokumentering er imidlertid i dag også viktig for at utenforstående skal kunne danne seg pålitelige bilder av tilstanden ved enheten og hvilke retninger den beveger seg i, og også for å legitimere enhetens virksomhet i forhold til eksterne instanser.

Kapittel 4: Formidlingsstrategier, formidlingsforståelse og dokumentert praksis

Dette kapittelet er en redegjørelse for de fire instituttene, dokumentert formidlingspraksis og formidlingsforståelse basert på tallmaterialet hentet inn gjennom Frida, instituttene årsrapporter, og intervjuer med de faglige lederne ved instituttene.

Det synes opplagt at de aller fleste som driver med vitenskap og forskning på dette planet før eller senere vil komme i en sammenheng hvor de er nødt til å uttale seg om faget, om egen forskning eller generelle faglige innsikter, men dette er også utvilsomt en situasjon noen kommer i oftere enn andre, og en situasjon man også i stor grad har kunnet velge å stille seg i eller velge å unngå. Denne oppgaven har ikke som noe mål å vise individuelle forskjeller i å drive slik virksomhet, men det er uansett viktig å være klar over at de eksisterer. Individuell forskjeller i populærvitenskapelig publisering er imidlertid behandlet Kyviks ”*Productivity in Academia*” (1991: kap. 6) og ”*Popular science publishing and contributions to public debate among university faculty*” (2004).

I dette kapittelet ser jeg på dokumentert formidlingspraksis i helhet ved de fire instituttene i 2002. Kategoriene som gjengis i tabellene i de fire neste underkapitlene er et utvalg av de mange registreringskategoriene i Frida, som er gjort med bakgrunn i den analytiske avgrensningen jeg gjorde av begrepet forskningsformidling i kapittel 2. Det viser seg imidlertid at det ved noen fag er flere publiseringskategorier som bør være representert under oversikten over instituttene dokumenterte formidlingspraksis. Dette er underkategorier av forskningsformidling som henger sammen med hvor fagene plasserer seg og i forhold til en rekke av variablene i Modell 2.1, og hvordan de korrelerer.

Redegjørelsen for den dokumentert formidlingspraksisen og formidlingsforståelse eller instituttene bruk av formidlingsbegrepet gjøres ved ett institutt av gangen. I avslutningen av hvert av underkapitlene sammenfattes og diskuteres funnene. Det er i disse delene jeg først og fremst forsøker å forstå formidlingen ved de ulike instituttene gjennom bruk av mitt analytiske rammeverk. Kyviks bidrag i debatten rundt populariseringsvirksomhet og deltakelse i den offentlige debatt blant vitenskapelige ansatte brukes som både forklaringsgrunnlag og sammenligningsgrunnlag av både datamateriale og mine funn. Selv om Kyviks konklusjoner gjøres på et landsomfattende fakultetsnivå, ser jeg det allikevel som rimelig å også trekke slutninger om at dette i alle fall kan brukes som

en pekepinn på hvordan for eksempel tallmaterialet jeg har hentet inn fra Frida burde sett ut.

4.1.1. Dokumentert formidlingspraksis ved Fysisk institutt

Tabell 4.1: Dokumentert formidlingspraksis ved Fysisk institutt 2002

	Antall
Populærvitenskapelig foredrag	60
Deltakelse i radio/TV av faglig eller populærfaglig karakter	10
Populærvitenskapelige artikler i nasjonale/ internasjonale tidsskrift	29
Leder, innlegg og kronikker i dags/ukepresse	2

Opp gjennom universitetets historie er det en rekke personer ved Fysisk institutt som har utmerket seg innen formidling av fysikkfaget. Personer som kan trekkes frem er både nordlysforskeren Alf Egeland og biofysikeren Tormod Henriksen. Man kommer heller ikke utenom Øgrim og Ormestad som gjorde fysikken kjent gjennom TV-programmet ”Roterommet i fysikk” som gikk på NRK på 80- og starten av 1990-tallet. Disse fikk da også Forskningsrådets ærespris for formidling i 1994, med begrunnelse i deres arbeid for å gjøre fysikkfaget tilgjengelig for allmennheten. Egeland og Henriksen har også fått enten universitetets eller Forskningsrådets formidlingspris.

I dag er det Astrofestivalen og instituttets ulike omvisningsordninger og foredrag for skoleelever og lærere som av instituttet selv vurderes som den viktigste formidlingskanalene for formidling av populærvitenskapelig kunnskap ut fra instituttet. Instituttet har et stort tilbud til spesielt grunn- og videregående skole i form av ulike omvisninger og foredrag. Som del av dette tilbudet finner vi også *Skolelaboratoriet*³⁶. Skolelaboratoriet arrangerer hovedsakelig etter- og videreutdanningskurs for lærere i grunnskolen og videregående skole, hvor det man gir innspill og ideer om hvordan fysikkfaget i skolen bør utformes. Det dreier seg i stor grad om hva som bør være med i en fysikkutdanning og hvorfor, og om hvordan undervisningen bør organiseres og lærestoffet presenteres i grunnskolen og den videregående skolen.

Astrofestivalens mål, er ifølge festivalens prosjektleder og initiativtaker Michael Baziljevich³⁷, i et offentlig tilgjengelig arrangement, å kombinere vitenskap, fascinasjon, demonstrasjoner og konkurranser, og det skal presenteres aktiviteter som er passende for alle aldersgrupper. Tanken bak festivalen sies å være ”å trekke oppmerksomhet til vitenskap og teknologi som del av vår kultur, som en kilde til atspredelse og som et reservoar av fascinerende eksperimenter og demonstrasjoner”. Målet på lengre sikt er å øke interessen for vitenskap og teknologi og stimulere til rekruttering til slike karrierer. Hoveddelen av aktivitetene dreier seg om astronomi og rom-forskning, men en rekke av utstillingene presenterer naturvitenskapene mer generelt.

Forskningsdagene er et annet viktig arrangement når det gjelder fysikkfaglig forskningsformidling. Forskningsdagene er en årlig, landsomfattende formidlingsfestival hvor forsknings- og kunnskapsinstitusjoner inviteres til å vise fram sin virksomhet for allmennheten. Forskningsdagene har en nasjonal prosjektledelse som er lagt til Norges Forskningsråd. Dette sekretariatets arbeid er å binde sammen festivalens mange regionale arrangementer til en felles festival, og bidra i markedsføring, visuell identitet, profileringsmateriell og arbeid mot mediene³⁸. Innholdet i Forskningsdagene er det imidlertid de lokale arrangørene som står for, og disse bestemmer selv på hvilken måte de vil presentere seg og sin virksomhet, og er også selv ansvarlige for å planlegge, finansiere og markedsføre sine arrangementer. For Fysisk institutt er motivasjonen for å være arrangør under Forskningsdagene hovedsakelig knyttet til å skape forståelse for forskningens rolle i samfunnsutviklingen, formidle kunnskap og viktige forskningsresultater og å bidra til rekruttering av barn og unge til relevante yrker for egen institusjon³⁹.

Ser vi nærmere på de konkrete populærvitenskapelige foredragene som er registrert utført i Frida for 2002, viser det seg at de aller fleste nettopp er holdt for elever i den videregående skolen enten i sammenheng med Forskningsdagene eller Åpne dager ved Universitetet i Oslo og Astrofestivalen. Det er imidlertid kun Astrofestivalen som er instituttets egeninitierte arrangement, men engasjementet for og deltakelsen i de andre arrangementene er svært stor blant instituttets ansatte. Det er registrert en rekke

---

³⁶ <http://www.fys.uio.no/skolelab/>

³⁷ <http://www.astrofestival.no/english.php>

³⁸ <http://www.forskningsdagene.com/admin/Bakgrunn/om.html>

populærvitenskapelige foredrag også til teknisk ansatte ved instituttet. Når det gjelder instituttets dokumenterte populærvitenskapelige artikler er det hovedsakelig snakk om publisering i fagtidsskrifter som henvender seg utover eget fag. Fremtredende tidsskrifter er "Astronomi" og "Fra fysikkens verden". Instituttet står noe overraskende kun oppført med 2 leserinnlegg, der kun det ene er i norsk dagspresse. 10 intervjuer i radio og TV er også registrert.

4.1.2. Formidlingsforståelse og bruk av formidlingsbegrepet ved Fysisk institutt

Hva forskningsformidling er et spørsmål man synes det er vanskelig å besvare ved Fysisk institutt ved UiO, et definisjonsproblem man mener henger sammen med det svært brede spekteret av forskningsområder man finner ved instituttet, og også med instituttets størrelsen. Ved inngangen til 2003 hadde instituttet 133 ansatte fordelt på faste vitenskapelige ansatte, professor II stillinger, stipendiater, administrasjon og teknisk ansatte. Dette er veldig stort å regne spesielt sammenlignet med humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag, målt i antall ansatte.

Instituttets forskningsaktivitet er i dag organisert og delt opp i en rekke forskningsgrupper med egne forskningsledere. Mer konkret dreier det seg om Biofysikk, Elektronikk, Eksperimentell partikkelfysikk, Fysikkdidaktikk, Kjerne- og energifysikk, Kondenserte fasers fysikk, Plasma- og romfysikk, Strukturphysikk og Teoretisk fysikk. I tillegg til disse ligger det også en rekke servicefunksjoner under instituttet, med hovedoppgave å legge til rette for og selve forskningen som drives.

"Forskningsformidling kan være så mye", sier bestyrer Eivind Osnes. Formidlingsvirksomhet ved instituttet har, ifølge Osnes, imidlertid ofte vært synonymt med popularisering. Popularisering, slikbegrepet brukes i denne sammenheng dreier seg først og fremst om formidling av generelle innsikter i faget og ikke i særlig grad av resultater av egen eller andres mer spesifikke forskning. Dette er virksomhet som ligger midt i min forståelse av formidlingsbegrepet i denne oppgaven, allikevel er bestyreren ved instituttet usikker på om dette kan sies å være forskningsformidling i ordets rette forstand.

---

³⁹ Det som her presenteres som fysisk institutts årsaker for å være arrangør på Forskningsdagene representerer min tolkning av instituttets bakgrunn for å drive utadrettet formidling slik disse presenteres i instituttets strategiplan for perioden 2003-2009.

Spørsmålet mitt blir da hvilke typer av virksomhet det er som kan regnes som forskningsformidling i ”rett forstand”?

At popularisering i denne betydningen ligger litt på siden av det bestyreren mener er forskningsformidling i reneste form, mener han er knyttet sammen med et problem man møter i fag som fysikkfaget, nemlig at det hvis det skal være meningsfullt å formidle, må formidles en større bredde og man må gi bakgrunn for resultater og funn man formidler på en annen måte enn i for eksempel humaniora og samfunnsvitenskapene.

Direkte formidling av nyoppdagelser og funn, som jeg tolker som ”en mer riktig” betydningen av ordet ”forskningsformidling” ved instituttet, som kan være interessante for offentligheten, krever ifølge Osnes at man setter funnene inn i en større sammenheng og forenkler for at en større allmennhet skal kunne forstå hva det dreier seg om. Dette gjør denne typen formidlingen krevende. Denne ”riktige” betydningen av ordet forskningsformidling er også en betydning av ordet som faller inn under min begrepsbruk, men det er altså en formidling som i liten grad lar seg gjøre ved instituttet.

Fysikk er av natur et fag som ikke er så lett tilgjengelig for en mer generell allmennhet som ikke har en mer spesifikk fysikkfaglig bakgrunn, mener bestyreren.. I fysikkfaget er omfattende generelle innsikter nødvendige for at man skal forstå den mer spesifikke forskningen. Dette henger sammen med at fysikk er et fag som dreier seg om temaer som befinner seg langt utenfor dagliglivets rammer og som foregår på et språk som ikke allmennheten i utstrakt grad, mener bestyreren. Hvis vi raskt skal trekke inn min forklaringsmodell kan vi si at fysikkfaget er preget av en høy grad av faglig kodifisering, noe som altså må kunne relateres til vanskeligheter i å formidle direkte resultater og forskning til et publikum utenfor faget. Dette er det som gjør utadrettet formidling av konkrete resultater og ny forskning i naturfagene til en svært omfattende oppgave, mener bestyreren. Fysikkfaglig forskningsformidling må slik nødvendigvis hovedsakelig dreie seg om formidling av grunnleggende faglige innsikter heller enn formidling av spesifikke forskningsresultater.

I instituttets strategiplaner er imidlertid forskningsformidling et ord som også brukes om andre kvalitativt forskjellige virksomheter. Formidlingsvirksomheten ved instituttet slik den omtales i strategiplanen og årsrapporter, består (1) for det første av pr - virksomhet for faget og universitetet mer generelt. (2) For det andre dreier det seg om rekruttering av nye studenter. (3) For det tredje dreier det seg om formidling i form av opplysning omkring fysikkfagets kulturelle og økonomiske betydning, noe som kan være både popularisering og mer spesifikk deltakelse i den offentlige debatt. (4) Til sist dreier

formidling seg om kommersialisering og nettverksbygging. Min definisjon av begrepet tilsier imidlertid at det er kun den tredje måten ordet brukes på som er forskningsformidling i ordets rette forstand. Det er også om denne typen av virksomhet Osnes hovedsakelig bruker ordet. Disse andre typene av virksomhet som beskrives som forskningsformidling i instituttets strategiske dokumenter må essensielt heller kunne vurderes som biprodukter av selve formidlingsvirksomheten.

Når det gjelder pr. og informasjonsvirksomhet sier Osnes også at dette er virksomhet som bør holdes utenfor det som ved instituttet ses som formidlingsvirksomhet. Å skape bevissthet og interesse for fysikken, dens kulturelle verdi og faglige betydning for samfunnet er viktig for rekrutteringen til faget, for fagets omdømme hos allmennheten og for oppfatningen av Fysisk institutt hos politiske myndigheter, forvaltning, skoleverk og beviligende instanser. Det er imidlertid forskjell på ren pr. og å drive faglig formidling i rekrutteringshenseende, mener han. Faglig formidling i rekrutteringshenseende, i et kort eller langt tidsperspektiv, må kunne defineres som forskningsformidling.

Rekrutteringstiltakene, for å kunne kalles formidling, må imidlertid ha en sterk faglig basis, hvis ikke blir det jo nettopp løs pr uten grunnlag i virkeligheten, mener Osnes, og det er jo heller ikke forskningsformidling.

Instituttet holder, ifølge Osnes, også undervisning atskilt fra det de kaller forskningsformidling. Forskningsformidlingen er utadrettet virksomhet, og i liten grad knyttet til kommunikasjon og undervisning innad i faget. Undervisning er forskeropplæring, ikke forskningsformidling. I den grad formidlingen har studenter som målgruppe, er det snakk om eventuelle fremtidige studenter som nås gjennom ulike former for fysikkfaglige rekrutteringstiltak..

4.2.1. Formidlingspraksis ved Institutt for statsvitenskap

Tabell 4.2:⁴⁰ Dokumentert formidlingspraksis ved Institutt for statsvitenskap 2002

	Antall
Populærvitenskapelig foredrag	2
Deltakelse i radio/TV av faglig eller populærfaglig karakter	94
Populærvitenskapelige artikler i nasjonale/ internasjonale tidsskrift	—
Leder, innlegg og kronikker i dags/ukepresse	127

Institutt for statsvitenskap hadde høsten 2002 48,5 ansatte, derav 28 i fast vitenskapelig stilling, 8 i midlertidig kvalifiseringsstilling og 8,5 administrative årsverk. Instituttet hadde i tillegg 4 personer tilknyttet som professor II. Høsten 2002 var det ved instituttet registrert 1436 studenter noe som gjør instituttet til det nest største ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet.

Forskningen ved instituttet foregår til dels gjennom interne instituttprosjekter, dels gjennom et samarbeid med andre norske og utenlandske forskningsinstitusjoner. Eksempler på temaer er kan være rettferdighet, stormaktspolitikk, politisk identitetsbygging og forholdet mellom politikk og administrasjon⁴¹. I motsetning til formidling av primærforskning i fysikk, er svært mye av det som kommer av nyforskning presenteres direkte for et større publikum. Som eksempel kan jeg trekke frem ”Makt og demokratiutredningen”. ”Makt og demokratiutredningens” mandat og ulike undertemaer har i hele prosjektets levetid (fra 1998-2003) vært sentralt i den offentlige debatt i radio, tv og skriftelig dagspresse.

Hovedtemaet i utredningen var å redegjøre for vilkårene for det norske folkestyret og endringer i disse⁴². I utredningen ble det spesielt fokusert på individets muligheter til å øve innflytelse på og medvirke i organisasjons- og samfunnsliv, endringer i det politiske systemet og styringsorganer, og på samspillet mellom ulike individuelle og institusjonelle

---

⁴⁰ Tallene på mediedeltakelse, altså deltakelse i radio og TV og innlegg og kronikker i dags og ukepresse, ved instituttet er hentet fra instituttets årsrapport, og er samlet inn av instituttet selv Disse tallene er omtrentlige. Staben har ikke i alle tilfeller kunnet angi nøyaktige tall. Det har ikke latt seg gjøre å oppdrive tilsvarende tallmateriale fra de andre tre instituttene.

⁴¹ <http://www.statsvitenskap.uio.no/ansatte/presentasjon/presno.html>

⁴² Se: <http://www.sv.uio.no/mutr/mandat/mandat01.html> for en mer konkret gjennomgang av Makt og demokratiutredningens mandat.

faktorer. Arbeidet med utredningen ble gjort i samarbeid med en rekke forskere fra en rekke fagdisipliner og i samarbeid med en rekke forskningsinstitusjoner, men den var plassert institusjonelt ved institutt for statsvitenskap ved UiO. Leder av utredningen Øyvind Østerud og styringsrepresentant Hege Skeie, begge ansatte ved ISV ved UiO, sto i perioden 1998-2003 til sammen for 29 kronikker og artikler, relatert til utredningen, i ulike dagsaviser⁴³.

Den dokumenterte formidlingspraksisen ved instituttet er imidlertid ikke like imponerende på alle områder. De registrerte tallene viser for eksempel at det ikke ble holdt mer enn 2 populærvitenskapelige foredrag av instituttets ansatte, hvor begge ble holdt i sammenheng med tverrfaglige konferanser rundt klimaforskning. Det samme gjelder antallet i kategorien populærvitenskapelige artikler i nasjonale og internasjonale tidsskrifter, der instituttets ansatte ikke er registrert med bidrag i det hele tatt. Nøyaktigheten av disse dokumentasjonsdataene kan det da også stilles spørsmålstegn ved. Instituttets ansatte skal ha holdt en rekke populærvitenskapelige foredrag i forbindelse med for eksempel universitetets årlige Åpne dager, men dette er av uviss grunn ikke registrert. Når det gjelder foredrag som er registrert sentralt kan det også stilles spørsmål om riktigheten av dataene med bakgrunn i den stor forskjell mellom antallet som er registrert i Frida og tallene instituttet selv har samlet inn. I instituttets årsrapport er det oppgitt at instituttets ansatte har holdt 108 eksterne foredrag og forelesninger.

At det ved instituttet er registrert 127 tilfeller av mediedeltakelse i landets dagsaviser og 94 tilfeller av deltakelse i radio/TV av faglig eller populærfaglig karakter indikerer at veien er veldig kort fra den samfunnsvitenskapelige forskningen selv til temaer som har normativ og empirisk interesse i den norske offentlige debatten. Det må nødvendigvis også bety at språket som brukes er tilnærmet allment forståelig.

I tillegg til at instituttets ansatte bidrar i den offentlige debatten gjennom statlige komiteer og gjennom deltakelse i mediene, er mye av mediedeltakelsen også resultat av at staben naturlig nok sonderes om norsk og internasjonal politikk av journalister og andre som arbeider med politiske spørsmål. Med bakgrunn i den svært store andelen av ulike former for mediedeltakelse ser vi også at man ved instituttet prøver å nå ut med resultater og synspunkter til en større nasjonal offentlighet. Instituttets ansatte mener i årsrapporten

---

⁴³ <http://www.sv.uio.no/mutr/kronikk/kronikk01.html>

for 2002 å ha fått til sammen ca 350 henvendelser fra ulike media i løpet av året. Dette er et svært høyt tall.

Forskningsprosjekter instituttet i dag er engasjert i dreier seg om demokrati og demokratisering, demokratiteori, EU- og Europatilknytning, forhandlingsteori, forsvarspolitik, globalisering og internasjonalisering, menneskerettigheter, miljø og energispørsmål, offentlig forvaltning og u-lands spørsmål, for å nevne noe. Dette er også forskningstemaer instituttet mener er og vil være interessante for en større offentlighet.

4.2.2. Formidlingsforståelse og bruk av formidlingsbegrepet ved Institutt for statsvitenskap

I Institutt for statsvitenskaps årsrapport fra 2002⁴⁴, står det at ”instituttets formidling i all hovedsak foregår gjennom vitenskapelige publiseringer, i undervisningen, gjennom de ansattes utstrakte foredragsvirksomhet, og deres bidrag i den offentlige debatt gjennom statlige komiteer og ved deltakelse i mediene”. Det vil altså si at ordet forskningsformidling langt på vei brukes om all vitenskapelig virksomhet ved instituttet. En slik bruk av begrepet kan neppe vurderes som verken analytisk fruktbart eller fruktbart i ledelsen og organiseringen av slik virksomhet. Det er imidlertid viktig å forstå hvorfor instituttet bruker begrepet på denne måten.

Bestyrer ved Institutt for statsvitenskap, Per Kristen Mydske, mener at bruken av ordet henger sammen med det faktum at forskningen, undervisningen og formidlingen ved instituttet i praksis også er svært tett sammenknyttet. Driver man forskning, mener han, at man på sett og vis også kan sies å drive formidling på samme tid. På samme måte er også undervisning jo formidling. Det lar seg altså vanskelig gjøre å snakke om det ene uten også å snakke om det andre, mener bestyreren.

Det er av denne årsak at det også er forskning og undervisning som fortsatt beskrives som hovedvirksomhetene ved instituttet i instituttets årsplaner. Et argument for denne typen av prioritering som vi også kan lese ut av ulike strategidokumenter, er at økt satsning på å stimulere forskningsmiljøene gjennom bedre tilrettelegging og større grad av kontinuerlig forskningstid for de ansatte, nærmest automatisk også vil heve kvantiteten og kvaliteten på forskningsformidlingen som gjøres av instituttets ansatte. Dette argumentet

---

⁴⁴ <http://www.statsvitenskap.uio.no/ansatte/planograpport/rapport/2002.html>

finner vi ikke bare ved Institutt for statsvitenskap, men det er et argument vi i stor grad finner igjen også i SV fakultetets strategidokumenter og rapporter.

Det er ingen tvil om at instituttets ansatte driver utadrettet formidling i stor skala, og samfunnsvitere generelt er da også de ved Universitetet i Oslo som er mest profilerte i den offentlige debatten⁴⁵ i hovedstadens aviser gjennom innlegg og diskusjoner i massemediene. De ansatte ved instituttet er også tett involvert i offentlig forvaltning, politisk rådgivning og organisasjonsliv. Om dette er formidling i henhold til min definisjon må det imidlertid redegjøres for.

Svært mye av virksomheten ved Institutt for statsvitenskap vil kunne karakteriseres som forskningsformidling i forhold til min bruk av ordet. I praksis kan forskningsformidling ved instituttet dreie seg om alt fra formidlingen av konkrete forskningsresultater til mer generelle faglige syn, relevante for større deler av samfunnet. Statsvitenskap er et fag som er særdeles relevant når det gjelder spørsmål både i norsk og internasjonal politikk og er sentralt innenfor en rekke samfunnsområder. Ved at svært mye av forskningsvirksomheten ved instituttet er knyttet til politiske spørsmål, politisk rådgivning, utredningsarbeid og til forvaltningsapparatet, er faget svært nært det sosiale og politiske liv på svært mange områder. Dette er også bestyrerens beste argument for at instituttets bruk av formidlingsbegrepet også brukes om så mange forskjellige felter av virksomheten. Dette gjenspeiler seg igjen i at offentligheten også både er interessert i og kan forstå presentasjoner av primærforskning.

Formidlingsvirksomheten er altså vanskelig å skilles fra resten av virksomheten Institutt for statsvitenskap driver, og antakeligvis burde også Tabell 4.2 inneholdt kategorier som i Frida i større grad er mer direkte relatert til publisering av forskningsresultater. For eksempel er bøker og vitenskapelige monografier i statsvitenskap også rettet mot et ikke-faglig publikum. Utredningsarbeider i stat og forvaltning, som i realiteten er en type av kommersialisert ekspertvirksomhet, produserer også resultater som i realiteten heller er tilskudd til den offentlige debatt enn kunnskap som eies av en markedsaktør, slik jeg har begrunnet min utelukkelse av denne typen virksomhet.

I forhold til min analytiske avgrensning av begrepet utelukkes undervisningsvirksomheten, som instituttet og for så vidt også fakultetet vektlegger som

---

⁴⁵ Et av hovedfunnene i Observer Norge AS sin undersøkelse.

den kanskje viktigste formidlingsformen som drives i samfunnsvitenskapelige fagene⁴⁶.

Veldig mye av virksomheten ved instituttet grenser mot å kunne kalles formidling, slik jeg bruker ordet.

4.3.1. Formidlingspraksis ved Historisk institutt

Tabell 4.3: Dokumentert formidlingspraksis ved Historisk institutt 2002

	Antall
Populærvitenskapelig foredrag	8
Deltakelse i radio/TV av faglig eller populærfaglig karakter	8
Populærvitenskapelige artikler i nasjonale/internasjonale tidsskrift	4
Leder, innlegg og kronikker i dags/ukepresse	13

I 2002 hadde Historisk institutt 23 faste vitenskapelige ansatte, med én kollegiefinansiert stilling i tillegg, 6 ansatte i professor II-stillinger og 5,5 administrativt ansatte. I tillegg til dette kommer tre forskere knyttet til ulike eksternt finansierte prosjekter og 14 stipendiater⁴⁷. Hvis man ser på utviklingen i stillingstallene ved instituttet har ikke de vært så lave siden slutten av 1980/begynnelsen 1990.

I programbeskrivelsen på instituttets hjemmeside kan vi lese at "Historiefaget handler om alt fra de store imperier til små lokalsamfunn, om menneskers liv på ulike steder og til ulike tider. Det dreier seg om kunnskap om både fortid og nåtid og resonnementer over samfunnsforhold og refleksjoner omkring hvilke betydninger de historiske strømningene har hatt for dagens situasjon. Det legges vekt på forståelse av både samtiden og historiens gang".

I likhet med situasjonen slik den er beskrevet ved Institutt for statsvitenskap har historikerne vanskeligheter med å klart skille formidlingen fra selve forskningsvirksomheten i historiefaget . Hvis vi ser nærmere på noen eksempler på ulike typer forskning og prosjekter instituttets ansatte er medvirkende i er ikke disse

---

⁴⁶ I Fakultetets høringsuttalelse i forbindelse med utredningen "En ny formidlingspolitikk" ble undervisning vurdert som den viktigste formen for formidling i de samfunnsvitenskapelige fagene generelt. Hovedargumentene dreide seg undervisningens dannelsesfunksjon og at dette var kunnskap som studentene tok med seg ut i samfunnet etter endt utdanning. En nærmere diskusjon rundt dette gjøres i kapittel 5.

⁴⁷ Tallene er hentet fra Årsplan og Budsjett for 2003 <http://hf.uio.no/hi/publikasjoner/arsplan03.html>

vanskelighetene vanskelig å skjønne. Eksempler på programmer og prosjekter instituttet er engasjert i ved inngangen til 2003 kan være Forum for universitetshistorie, hvis formål er å planlegge, stimulere til og organisere universitetshistorisk forskning og å planlegge, organisere og gjennomføre arbeidet med jubileumsverket til Universitetets 200-års jubileum i 2011. Dette er et prosjekt som er opprettet og finansiert av kollegiet ved Universitetet i Oslo. Andre prosjekter som kan nevnes er Kommunismen og Norge 1917-1970, som er et samarbeid mellom Historisk Institutt, Høgskolen på Lillehammer og institutt for forsvarsstudier. Prosjektet Kommunismen i Norden 1917-1990, er et nordisk samarbeidsprosjekt. Videre kan jeg trekke frem Prosjektet Norsk Innvandringshistorie som også er et nasjonalt samarbeidsprosjekt. Dette er bare få av mange pågående prosjekter ved Historisk institutt⁴⁸. Historisk institutt deltar og bidrar altså både i internasjonale og nasjonale forsknings- og formidlingsprosjekter parallelt med at de ansatte driver individuell forskning, undervisning og formidlingsvirksomhet.

De aller fleste ansatte ved instituttet skriver om Norsk samtidshistorie, noe som gjør at publikasjoner i hovedsak vil være på norsk og for et norsk eller nordisk publikum. Det er imidlertid også en god del artikler som publiseres på engelsk. Dette henger jo selvfølgelig sammen med at enkelte av de ansatte arbeider tematisk med temaer som er internasjonalt i vinden. Dette dreier seg imidlertid hovedsakelig om egeninitiert forskning. I forhold til pm man publiserer internasjonalt eller nasjonalt henger helt klart sammen med om man er engasjert med egne prosjekter eller om det er oppdragsprosjekter. Oppdragsprosjektene vil normalt være på norsk, mens egenforskningen skrives i noen økende grad på engelsk. Mydske opplyser da også om at man når man har laget monografier på norsk, prøver å få ut delresultater på engelsk. *Scandinavian journal of history* og *Contemporary European History* er sentrale fora gjennom hvilke man kan formidle nordisk forskning til et bredere publikum.

Hvis vi ser videre på instituttets mer konkrete formidlingsarbeid er instituttet hvert år vertskap for minst en stor internasjonal konferanse som er av interesse for forskningsgrupper eller organiserte fagmiljøer ved instituttet. Instituttet selv ser denne satsningen som ett av flere virkemidler for å utvikle internasjonale forskernettverk og ikke minst utnytte det potensialet disse nettverkene representerer i forskningssammenheng. Konferanser ses også på som et middel til å utløse forskningsmidler fra eksterne kilder og

---

⁴⁸ For en full oversikt over planlagte og pågående forskningsprosjekter se årsrapporten for 2002

trekke ressurser til faget. Ser vi på de konkrete faktaene om de registrerte vitenskapelige foredragene som er holdt av instituttets ansatte, er nær alle holdt i sammenheng med nasjonale eller internasjonale vitenskapelige konferanser eller fagmesser.

En større andel av primærforskning ved instituttet går også inn i serier som Norsk utenrikspolitikk, Norsk idéhistorie og Norsk Hydro. Det er også en økende interesse rundt om i landet å få historikere til å skrive bygdebøker. Når det gjelder kontakten med næringsliv og eksterne oppdragsgivere ser den altså ut til å være rimelig god ved instituttet. Instituttets ansatte har da også skrevet både kredittkassens historie, DNB, Hydro. Nå er også et stort prosjekt på forbrukerkonføderasjonen på gang ved instituttet.

Hvis vi skal si noe om spredningen på prosjektene og målgruppene instituttet henvender seg til i sitt arbeid, må det bli at spredning er svært stor og målgruppene tilsvarende mange. Det som er interessant er at det ikke bare er prosjektarbeidsgiverne publikasjonene henvender seg til. Alle prosjekter som dreier seg om institusjonshistorie er en del av en historie som er interessant for en større offentlighet.

Et problemet instituttet imidlertid sliter med når det gjelder å hevde seg gjennom mye dokumentert arbeide, både forskning og formidling, er at de aller fleste større prosjekter instituttet blir engasjert i er svært langvarige prosjekter. Nyforskningsprosjekter i historiefaget vil nesten uten unntak ha et enormt materialtilfang. Dette må vurderes som en av hovedårsakene til at man ved instituttet ikke regner med å kunne komme med et mer omfattende arbeid, for eksempel i form av en bok, oftere enn hvert sjette/syvende år hvis man da ikke er frikjøpt fra instituttstillingen. I oppdragsarbeidene regner man det som vanlig at det tar tre til fire år å skrive en bok, selv om man underveis har hovedfagsstudenter som tar mange småprosjekter.

4.3.2. Formidlingsforståelse og bruk av formidlingsbegrepet ved Historisk institutt

Knut Kjeldstadlie skriver i boken *Fortida er ikke hva den en gang var* fra 1999 at det når det gjelder formidlingsvirksomhet i historiefaget kun er fantasi og ressurser som begrenser de formene og sammenhengene formidlingen i faget kan utføres på og i (277). Dette er en

tankegang som vel også kan sies å beskrive forståelsen og bruken av ordet forskningsformidling ved instituttet.

Ifølge bestyrer, Helge Pharo, er formidlingsforståelsen ved instituttet preget av spørsmålet om hvor stor forskjellen mellom den forskningen instituttet driver og deres formidlingsvirksomheten egentlig er. Som eksempel trekker han frem at en veldig stor del av bokverkene instituttet er engasjert i forlagsoppdrag eller departementsoppdrag henvender seg til et mye bredere publikum enn fagfeller og studenter. Dette er også forskning som inneholder betydelige elementer av primærforskning hvor helt nytt stoff går direkte til et bredt publikum. Utenrikspolitikken historie, Norsk Forsvarshistorie, Norsk Bistandshistorie og Norsk Hydro er verker av denne typen. Aschaugs Verdenshistorie og Norgeshistorie er også i hovedsak formidling av forskningsresultater til et bredt publikum, forsøkt pakket inn på et lettforståelig formidlingsspråk. Annen formidling ut fra instituttet kan være aviskronikker, eller deltakelse i debatter eller i radioprogrammer, ofte relatert til større prosjekter de ansatte er engasjert i.

Instituttet har slik heller ingen egen definisjon av hva de forestiller seg at denne virksomheten er eller skal være. En grunn til det, slik bestyrer Helge Pharo oppfatter det, er at han tror man ved instituttet i bunn og grunn oppfatter formidling som noe man gjør uansett. På samme tid er det så mange av de ansatte ved instituttet som er så tett inne i formidlingsvirksomheten gjennom å sitte i bokkomiteer, i styringsgrupper eller som forfattere, at det aldri har vært noe behov for å si hva formidling er eller for å avgrense hva som skiller slik virksomhet fra andre aktiviteter. Denne oppfatningen av hva forskningsformidling er og hvordan den skal utføres, gjelder heller ikke bare Historisk institutt, men det kan se ut til at man ved HF fakultetet generelt har problemer med å avgrense formidling i forhold til resten av virksomheten som drives, mener Pharo. Når det gjelder universitetets sentrale vedtak har man ved instituttet heller ikke hatt noen større diskusjon, igjen på grunn av at formidlingen er så innbakt i instituttets normale virksomhet at det ikke er noen grunn til å se på det som et spesielt problem. Man har levd etter den forestilling at man i historiefaget alltid har formidlet med stor iver. Dette mener man ved instituttet at stemmer fortsatt.

Når man ser på historiefagets temaområder og også viktigheten av primærforskningen i ulike deler av samfunnsdebatten, spesielt knyttet til kulturell forståelse og endring, vil jeg hevde at det i likhet med situasjonen i statsvitenskap må svært mye av det som ikke er registrert under de formidlingskategoriene jeg har valgt ut fra Frida kunne vurderes til å være forskningsformidling. Det gjelder en rekke bokverk og

samfunnshistoriske verker. Vitenskapelige monografier er også den typen av publiseringsform som Mydske ser som den aller viktigste formidlingsformen ved instituttet. Leksikalske innførsler må også kunne sies å være formidling i forhold til min bruk av begrepet. Dette gjelder imidlertid ikke bare for historiefaget, men også i de andre fagene. Det er imidlertid av de fire instituttene bare Historisk institutt som er oppført med leksikalske innførsler i 2002. Historisk institutt er oppført med 18 leksikalske innførsler i 2002.

4.4.1. Formidlingspraksis ved Institutt for medisinske basalfag

Tabell 4.4: Dokumentert formidlingspraksis ved Institutt for medisinske basalfag 2002

	Antall
Populærvitenskapelig foredrag	4
Deltakelse i radio/TV av faglig eller populærfaglig karakter	—
Populærvitenskapelige artikler i nasjonale/ internasjonale tidsskrift	1
Leder, innlegg og kronikker i dags/ukepresse	—

Institutt for medisinske basalfag (IMB) er ett av syv institutter ved Det medisinske fakultet. Forskingen og undervisningen ved instituttet spenner over en lang rekke emner. IMB er et ledende miljø innen basalmedisinsk forskning med betydelig nasjonalt og internasjonalt samarbeid. Instituttets viktigste strategiske utfordring er å konsolidere og videreutvikle forskningen innen instituttgruppen av høy kvalitet på et internasjonalt nivå.

Instituttet består av fire store fagenheter på mellom ca 50 og 70 personer hver, samt tre mindre fagenheter. De store fagenhetene er videre oppdelt i forskergrupper bestående av 1-20 personer, som er knyttet opp til laboratorieforsøk og eksperimentell virksomhet. De faglige enhetene er; Anatomisk institutt, Fysiologisk institutt, Avdeling for ernæringsvitenskap, Institutt for medisinske adferdsfag, Institutt for medisinsk biokjemi og Seksjon for medisinsk statistikk. I tillegg har instituttet et styre og en rekke serviceavdelinger og to tilknyttede fagenheter; Flymedisinsk institutt og Medisinsk informatikk⁴⁹.

⁴⁹Organisasjonskart over IMB: <http://www.med.uio.no/imb/inform/orgno.html>

I Universitetet i Oslos årsberetning for 1997 finner vi grafisk framstilling av volumet av «Populærvitenskapelige publikasjoner i 1997» ved Universitetet i Oslo. På samme måte som Institutt for medisinske basalfag gjør det her, skiller Det medisinske fakultet seg i denne fremstillingen ut fra resten av fakultetene ved universitetet ved nesten ikke å ha bidratt med «ledere, kommentarer, anmeldelser i tidsskrifter/dagspresse» eller «Innlegg i radio eller TV». Den gang ble dette resultatet forklart som et resultat av allmenn underrapportering og dels svikt i rapporteringsrutinene ved fakultetet. Det er fristende og gjøre det samme. I betraktning av medisinske forskeres sterke deltakelse på den offentlige arena, forstår en også lett at dette må være feil. Et søk i Atekst viste da også at det igjen er snakk om underrapportering av denne typen virksomhet. Bare i Aftenposten er ansatte ved Institutt for ernæringsforskning ved IMB registrert med 2 kronikker, ansatte har uttalt seg i 4 intervjuer og det er skrevet om 4 forskningsprosjekter med medfølgende intervju av ansatte ved instituttet. Tallene jeg her har tatt for meg gjelder bare i en avis og for deltakelse fra ansatte fra kun én av instituttets forskningsgrupper.

Tallene i Frida over dokumentert formidlingspraksis ved IMB stemmer også dårlig med konklusjonene i ”*Universitetet i Oslos mediedeltakelse*” om at de medisinske fagmiljøene ved Universitetet i Oslo er de som er mest aktive i formidling av fagkunnskap i mediene. På et mer generelt grunnlag er det også grunn til å tro at dette stemmer. Helse spørsmål er svært godt mediestoff, noe vi ser nærmest hver dag i aviser og hører om på radio og i TV.

Instituttbestyrere ved IMB, Gunnar Nicolaysen, mener da også at utadrettet formidling av denne typen er noe man er veldig engasjert i ved instituttet. Det vises imidlertid til at det er mediene som i de fleste tilfeller tar kontakt med instituttet eller fagpersoner for å få uttalelser eller gjennomføre intervjuer.

Hvis vi skal trekke frem et spesielt tema som har vært veldig mye diskutert i media de siste par årene er ernæring og ernæringsforskning. Jeg vil ikke gå nærmere inn på hva disse diskusjonene har dreid seg om, men vil heller bare vise til at IMBs ansatte har deltatt aktivt i denne debatten, med tidligere rektor Kåre Norum i spissen. Årsakene til at ernæringsforskning har vært et så hett tema i mediene må ses i sammenheng med det dreier seg om spørsmål som er svært relevant for hele befolkningen og på ett eller annet nivå er det temaer som alle kan relatere seg til gjennom egne erfaringer eller ernæringspraksis. Denne typen formidling som ikke er egeninitiert fra forskerens side har imidlertid ingen egen registreringskategori i Frida. Dette er en type virksomhet som også svært vanskelig å dokumentere nøyaktig.

4.4.2. Formidlingsforståelse og bruk av formidlingsbegrepet ved Institutt for medisinske basalfag

Instituttbestyrer Nicolaysen mener forskningsformidling kan bety flere ting og brukes om flere typer virksomhet ved instituttet. For det første er det å delta i samfunnsdebatten på de områdene som instituttet arbeider innenfor. Dette ses som en selvfølgelig betydning av ordet. Instituttet oppfatter at dette en noe som gjøres i ikke ubetydelig grad gjennom at deres ansatte deltar i presse, kringkasting og andre medier. Spesielt i vinden om dagen er for eksempel ernæringsforhold. Et område som også er svært viktig for befolkningen. Utover det deltar instituttets ansatte også i forskningsdebatter og andre typer debatter. Den viktigste formidlingen kan allikevel synes å være av mer vitenskapelig art, til praktiserende leger, legemiddelindustrien, til hjelp i behandling av ulike sykdommer og så videre. Det er formidling som til syvende og sist kommer til uttrykk i lege/pasient-relasjonen. Det er slik snakk om formidling gjennom profesjonsutøvelse. Dette ser da også ut til å prege formidlingsvirksomheten ved fakultetet generelt. Det er gjennom profesjonsutførelsen at formidlingen er institusjonalisert. Formidlingsaktivitet utover dette har ved instituttet alltid vært på nivå av den enkelte ansatte og uten at man har noen oversikt over nøyaktig hva som er gjort eller gjøres.

Å snakke om forskningsformidling som en virksomhet løsrevet fra annen vitenskapelig virksomhet ses imidlertid som galt. Nicolaysen peker på at all formidling essensielt er biprodukter av forskningsvirksomheten som drives, og kan slik heller ikke defineres utenfor den situasjonen det faktisk er formidlet i. Instituttet definerer da også internasjonale vitenskapelige publikasjoner som instituttets største og viktigste formidlingskanal. Det er tross alt gjennom slike tidsskrifter man når fagfeller utenfor det samme spesialiseringsområdet.

Akkurat dette faktum er noe som både er svært sentralt når man snakker om forskningsformidling i medisinske fag, og det er et faktum som byr på visse problemer når det gjelder å beskrive formidlingsvirksomheten i et fagområde ut fra en gitt analytisk definisjon av hva forskningsformidling er. Kan den helt nødvendige formidlingen som foregår mellom forskere i faget og fagpersoner i faget som ikke forsker selv, altså landets praktiserende leger, defineres som forskningsformidling i forhold til min definisjon av begrepet?

Det kan argumenteres for at den viktigste utadrettede medisinfaglige formidlingen skjer gjennom legers kontakt med pasienter. Disse legenes praksis er imidlertid helt avhengig av faglige oppdateringer gitt gjennom ulike typer av vitenskapelig publisering og vitenskapelig foredragsvirksomhet. I Norge har vi for eksempel *Tidsskrift for den Norske lægeforening*, som er et svært viktig formidlingsverktøy i denne typen formidling. Dette er imidlertid ikke en type formidling som i min betydning vil omfattes i denne oppgaven. Det er allikevel en type formidling som indirekte representerer den viktigste utadrettede medisinfaglige formidlingen som gjøres, et faktum det er verdt å ha i bakhodet.

4.5. Formidlingspraksis; en sammenligning

Hva sier så tallene over instituttenes formidlingspraksis oss, slik de fremstår gjennom den registrerte virksomheten i Frida? Jeg vil trekke frem tre mulige måter å forstå tallmaterialet på. (1) For det første kan tallene forstås som faktisk formidlingspraksis. (2) For det andre kan tallene forstås som en indikasjon på hvor flinke man ved de ulike fagene er til å dokumentere formidlingen. (3) Den tredje muligheten er det en kombinasjon av de to ovenfor nevnte mulighetene. Jeg tar for meg de ulike formidlingskategoriene hver for seg.

Tabell 6.1: Populærvitenskapelige foredrag

	Antall
Fysisk institutt	60
Institutt for medisinske basalfag	4
Historisk institutt	8
Institutt for statsvitenskap	2

Når det gjelder dokumenterte populærvitenskapelige foredrag er det Fysisk institutt som er registrert med klart størst antall. Dette tyder på at man ved Fysisk institutt både har formidlet mye gjennom nettopp populærvitenskapelige foredrag, og er flinke til å dokumentere det. At man ved statsvitenskap kun er registrert 2 virker imidlertid rart. Nå har imidlertid instituttet registrert 108 eksterne foredrag og forelesninger i forbindelse med instituttets årsrapport samme år, men det sies imidlertid ikke noe om dette er foredrag av populærvitenskapelig art. Det er vel heller ikke urealistisk å tro at dette er et tall som ligger langt nærmere sannheten. Når det gjelder de IMB og HI er det også vanskelig å tro at de

bare skal ha holdt henholdsvis 4 og 2 populærvitenskapelige foredrag. At ISV og HI er registrert med så få antall populærvitenskapelige foredrag kan også være et utslag for at det er vanskelig å skille mellom vitenskapelige foredrag og foredrag som er populærvitenskapelige. Det kan dreie seg om underrapportering, men det kan også dreie seg om høyst uhensiktsmessige kategorier.

Tabell 6.2: Deltakelse i radio/TV av faglig eller populærfaglig karakter

	Antall
Fysisk institutt	10
Institutt for medisinske basalfag	—
Historisk institutt	8
Institutt for statsvitenskap	94

Når det gjelder fagenes deltakelse i radio og TV er det institutt for statsvitenskap som står for det høyeste registrerte antall deltakelser. Dette er imidlertid et tall som også er hentet fra instituttets egen innsamling i forbindelse med utarbeidingen av årsrapporten. Tallet over registrerte deltakelser i Frida er på nivå med tallene for FI og HI ovenfor. At vi vet dette understøtter antakelsen om at det nettopp dreier seg om en utstrakt underrapportering. At ansatte ved IMB ikke i det hele tatt skal ha deltatt i radio eller TV finner jeg også lite trolig med tanke på både medias interesse for nettopp de basalmedisinske fagområdene og interessen for dette i befolkningen generelt. Institutt for statsvitenskaps tall over denne typen av aktivitet kan antakeligvis i stor grad forklares med fagets nærhet til den politiske debatt og det stadig økende antallet debattprogrammer på TV og i radio.

Tabell 6.3: Populærvitenskapelige artikler i nasjonale/ internasjonale tidsskrift

	Antall
Fysisk institutt	29
Institutt for medisinske basalfag	1
Historisk institutt	4
Institutt for statsvitenskap	—

Når det gjelder antallet registrerte populærvitenskapelige artikler i nasjonale og internasjonale tidsskrifter viser det seg igjen at FI er de som er registrert med flest artikler av denne typen. Igjen kan det henge sammen med at de ansatte ved instituttet både er flinke til å dokumentere, men antallet i seg selv tyder også på at dette er en utbredt virksomhet. At man ved IMB bare skal ha publisert 1 slik artikkel virker nesten like lite trolig som at man ved HI bare skal ha skrevet 4 slike artikler. At man ikke er registrert med slike artikler ved ISV er også svært merkelig. Igjen kan det være snakk om vanskeligheter med å skille mellom populærvitenskapelig og vitenskapelig virksomhet, både i historie og statsvitenskap.

Tabell 6.4: Leder, innlegg og kronikker i dags/ukepresse

	Antall
Fysisk institutt	2
Institutt for medisinske basalfag	—
Historisk institutt	13
Institutt for statsvitenskap	127

Den siste tabellen dreier seg om antall ledere, innlegg og kronikker i dags- og ukepresse. Her er det institutt for statsvitenskap som er registrert med flest, men igjen er tallene hentet fra instituttets årsrapport. Antallet registrert i Frida ligger på nivå med antallet registrert ved HI. Et søk i Atekst viser at antallet registrert av FI ikke stemmer. Som vi så i kapittel 4 gjelder det samme for IMB. Det dreier seg om underrapportering.

Kapittel 5: Faglig ledelse: Oppfordring, støtte og tilrettelegging

I stat og næringsliv er faglig ledelse i det siste sett på som et virkemiddel for å fremme og sikre kvalitet i forskning og utdanning. Byrkjeflot (1997) ser imidlertid debatten om behovet for en styrket faglig ledelse ved universitetene i en større sammenheng. At det ved Universitetene i stadig større grad fokuseres på en sterk faglig ledelse, må ses i sammenheng med at det også i samfunnet stilles økte krav til ledelse. Det økte fokuset på ledelse er heller ikke spesielt for tilstanden i Norge (Marheim Larsen 2003: 99). Faglig ledelse ved et universitet må imidlertid være bygget på tillit, kollegialitet og åpen kommunikasjon og det må tas hensyn til institusjonelt særpreg. I arbeidet med nettopp utviklingen av den fagligledelsesrollen ved Universitetet i Oslo, har man lagt stor vekt på at faglig virksomhet ved et universitet i viktige henseender skiller seg fra for eksempel ledelse i industriell produksjon og offentlig forvaltning og at slik altså ledelse må utføres etter andre prinsipper⁵⁰

Selv om man er oppmerksomme på at faglig ledelse ved universitetene må følge andre prinsipper enn ledelse i stat og næringsliv, har det i utredningsarbeidet rundt denne rollen ved Universitetet i Oslo ikke i stor nok grad blitt gjort rede for hvordan ulike problemer som ligger latente i denne rollen kan løses på best mulig måte. Et stort problem for de faglige lederne ved grunnenhetene ved universitetet er for det første den vanskelige mellomposisjonen man er i. Man må samtidig som man må svare på krav om effektivitet og lønnsom drift ovenfra i organisasjonen, også stå bak de ansatte og føre deres sak. For det andre kommer man heller ikke utenom at den vanligste og tradisjonelle styreformen innen rammene av vitenskapelig virksomhet er styring gjennom argumentasjon (Kalleberg 1999: 90-93) der akademiske kolleger har den samme status når temaer som angår faget diskuteres (Parsons 1978: 106-7). Dette er faktum som gir en faglig leder svært lite spillerom og handlingsmuligheter, men disse kollegiale styreformer har lange tradisjoner ved universitetene, og kan ikke lett endres. Det er heller ikke ønskelig fra universitetets side da styring gjennom argumentasjon ofte ses som en forutsetning for fri forskning. Det

---

⁵⁰ dette er også hovedtemaer hos blant andre Mintzberg 1983, Kalleberg xxxx, Marheim Larsen 2002, 2003

er denne styring gjennom argumentasjoner som også på mange måter gjør universitetet til unntaket fra regelen i moderne samfunn, som tenderer mot stadig økende spesialisering og byråkratisering. Ett eksempel på denne styreformen er kollegakontroll gjennom hvor de vitenskapelige kvalitetsstandarder søkes opprettholdt av vitenskapssamfunnet selv (Kalleberg 1999).

Når det gjelder institusjonaliseringen av forskningsformidling på instituttnivå ved Universitetet i Oslo, er det en sterkere lagt særlig vekt på å utvikle en sterkere strategisk ledelse av denne virksomheten. Det er av den grunn jeg også her tar for meg de ulike instituttens strategiske dokumenter. Hvordan løses så kravet om sterkere strategisk ledelse innenfor de relativt trange rammene for ledelse av vitenskapelig virksomhet som finnes innenfor universitetsstrukturen?

I dette kapitlet er det altså de fire instituttens strategiske dokumenter som gjennomgås, samt hvordan den faglige ledelsen av virksomheten faktisk utføres.

Faglig ledelse er et tema som oppfattes svært likt ved alle de fire instituttene. Det strategiske arbeidet som er lagt ned ved instituttene er imidlertid svært ulikt. Det er ofte vanlig å definere en strategi til å være en plan for en eller annen type eksplisitt fremtidig atferd. Ifølge Mintzberg (1989: 27) er ”strategi” imidlertid et ord som ofte brukes på én måte, men defineres på en annen, uten at de som bruker det synes å være klar over forskjellen. Dette kan også synes å være tilfelle ved instituttene.

5.1.1. Formidlingsmål og strategiarbeid ved Fysisk institutt

I Fysisk institutts strategiplan for perioden 2003-2009 har instituttet satt seg som mål gjennom allmennrettet forskningsformidling av høy kvalitet ”å skape bevissthet om og interesse for fysikkens kulturelle verdi og faglige betydning i samfunnet”⁵¹. I dette legger instituttet at de skal medvirke aktivt til å profilere Universitetet i Oslo som den fremste kunnskapsinstitusjonen i Norge gjennom ulike former for profilering og pr. De skal tiltrekke motiverte studenter gjennom interesseskapende rekrutteringstiltak. De skal øke instituttets kontaktflate mot næringsliv, instituttsektor og Norsk Forskningsråd gjennom aktiv nettverksbygging. Og de skal bidra til økt forståelse for fysikkens kulturelle, samfunnsmessige og økonomiske betydning gjennom arrangementer, deltakelse i den

---

⁵¹ Strategiplan for Fysisk Institutt 2003-2009 side 2

offentlige debatt og mer generell popularisering av faget. Det er først og fremst dette siste som virkelig er kjernen av den formidlingen jeg ønsker å se på.

Hovedvirkemidlene instituttet trekker frem for å nå disse målene er (1) for det første å synliggjøre Fysisk Institutt som en attraktiv utdanningsinstitusjon og del av et verdensomspennende utdanningsnettverk og profilere samfunnsrelevante og utfordrende arbeidsmuligheter for kandidater utdannet ved instituttet. (2) Fysisk institutt skal framstå som enn institusjon med høy faglig kompetanse og med vilje og evne til å samarbeide med interne og eksterne institusjoner, herunder Norges Forskningsråd, forvaltning og beslutningstakere. Og (3) For det andre skal Fysisk institutt gjøre fysikken tilgjengelig for publikum på en attraktiv og profesjonell måte. Instituttet skal arbeide aktivt for å bli premissleverandør og aktiv deltaker i samfunnsdebatten. Igjen er det dette siste som for meg her er interessant. Spørsmålet som må stilles blir imidlertid hvordan både planlegges gjort og på hvilke måter dette kan sies å dreie seg om en fagligledelsesoppgave.

Selv om det sentralt ved universitetet i januar 2000 ble vedtatt nye retningslinjer for en økt satsning på formidlingsvirksomheten ved UiO, er det ifølge instituttbestyrer Eivind Osnes ikke disse vedtakene som ligger til grunn for at Instituttet for perioden 2003-2009 har utarbeidet en så vidt detaljert og omfattende strategiplan for sin formidlingsvirksomhet som de faktisk har gjort. At instituttet har hatt så mange entusiastiske ansatte som også har sett formidlingsoppgaven som en viktig del av arbeidet i tillegg til forskning og undervisning, synes lenge også å ha gjort en mer konkret strategiplan for formidlingsarbeidet overflødig, mener instituttbestyrer.

Fysikk er uten tvil et fag det er lett å fascinere av og et fag som har en svært klar egenverdi og en viktig kulturell funksjon som kommer til uttrykk både gjennom teknologiske nyvinninger og ny kunnskap om hvordan verden rundt oss fungerer. Men selv om det er mange som lar seg fascinere av fysikken, er fysikk et vanskelig fag og man har ved instituttet merket at man må stå på i den økende konkurransen for å rekruttere både studenter og gode lærere til instituttet. Det er den økende konkurransen som vurderes av bestyreren ved instituttet til å være hovedårsaken til at instituttet har laget en strukturert plan for formidlings- og rekrutteringsvirksomheten ved instituttet som man nå mener å ha gjort. Instituttbestyreren legger imidlertid vekt på at det er svært mye av det som gjøres ved instituttet av forskning som ikke lar seg formidle eller som er hensiktsmessig å formidle til en større offentlighet, dette er ting som da heller ikke blir behandlet i strategiplanen. Hva som til enhver tid er oppe i den offentlige debatt, som kan relateres til fysikkfaget kan heller ikke forutsees, fortsetter han.

Formidlingsvirksomheten ved instituttet fremstår gjennom strategiplanen allikevel som svært sterkt institusjonalisert ved instituttet. At instituttet har gjort så vidt mye for å legge formidlingsvirksomheten ved instituttet inn i et sterkere institusjonelt rammeverk kan imidlertid ikke vurderes som bestyrerens verk, men heller som hele instituttets. Det skal være instituttet som helhet som har tatt tak i formidlingsutfordringen, ikke lederen eller styret alene. Det var et kollektiv engasjement og en kollektiv forståelse av den nye studentsituasjonen, med økende konkurransen om studenter og de nye økonomiske rammene som endret instituttets strategi og som ligger til grunn for en strategiplanen, mener bestyreren.

Uavhengig av årsak må formidlingsvirksomheten ved Fysisk Institutt kunne sies å være svært godt implementert som en av arbeidsoppgaven ved instituttet. Ansvaret for oppgaven er imidlertid spredt rundt ved instituttet og, som vi så i kapittel 4, er formidling institusjonalisert gjennom ulike arrangementer, omvisningsordninger og rekrutteringsprogrammer, hvor de ansvarlige ikke i siste instans er instituttets bestyrer, men lederne av de ulike programmene og arrangementene.

Instituttet har i øyeblikket åtte forskningsgrupper. Forskergruppene er selv ansvarlige for forskningsområder og også i utstrakt grad ansvarlige for å skaffe egne eksterne forskningsmidler fra Forskningsrådet og andre eksterne organisasjoner og instanser. På samme måte er det forskergruppene og de enkelte ansatte innenfor disse som selv er ansvarlige for egen formidlingsvirksomhet, opplyser bestyreren. Osnes minner imidlertid om at det ikke er alle det å drive utadrettet formidling og deltakelse i den offentlige debatt ligger for og man verken kan eller bør presse på i en slik situasjon. På samme tid mener han det er generelt vanskelig å nå frem overfor media. Man må i kontakt med media ha konkrete ting og fare med. Men formidling er for instituttet mye mer enn det å nå frem i media.

Hvis vi ser konkret på hvordan ansvaret for formidlingsvirksomheten ved instituttet er delegert og fordelt utmerker instituttet seg igjen med en svært omfattende og sterkt institusjonalisert formidlingspolitikk. For det første har de ansatt en rådgiver som har forskningsformidling som sitt hovedansvar. Mer spesifikt er arbeidsoppgavene knyttet opp til å tilrettelegge for og samkjøre arrangementer ved instituttets større arrangementer, så som Astrofestivalen. Rådgiverens videre arbeid består i å bistå de ansatte ved instituttet i deres formidlingsarbeid og arbeid med formidling på instituttets hjemmesider. Å bedre kontakten med ulike media og engasjere seg mer i det offentlige ordskiftet er også et

sentralt punkt i instituttets strategiplan og formidlingskonsulenten er også hovedansvarlig for dette arbeidet.

Instituttet har også opprettet et eget formidlings- og profileringsutvalg. Utvalget er tiltenkt en svært sentral rolle i synliggjøringen av instituttet utad. For 2004 var det satt av 150000 kr i instituttets budsjett øremerket dette utvalgets arbeid. Osnes opplyste at beløpet skal økes med enda 50000 for 2005, så lenge pengene kan brukes fornuftig.

De ulike årlige arrangementene som drives fra Fysisk institutt, som er ment å fremme fysikkfaget gjennom ulike typer opplysningsvirksomhet er også noe det skal satses mer på ifølge strategiplanen. Dette er ikke bare viktige tiltak med tanke på rekruttering av nye studenter, men også for å opplyse befolkningen generelt og gi innsikt i mange svært spennende forskningsfelt.

Det er som nevnt i kapittel 4 også etablert omvisningsordninger for elever i grunnskolen og skolelaboratoriet for lærere i både grunnskolen og den videregående skolen, og det holdes oppdateringsforelesninger og kurs for lærere i skoleverket, som del av instituttets økte satsning på formidlingsvirksomhet.

5.1.2. Faglig ledelse og forskningsformidling ved Fysisk institutt

Faglig ledelse dreier seg ifølge Osnes, ikke om å lede og å bestemme, men om å støtte de ansatte og å legge best mulig til rette for at de ansatte skal kunne utføre sine arbeidsoppgaver på en best mulig måte. Dette har så lenge Osnes har holdt på, vært Instituttets praksis når det gjelder ledelse, og det er en utbredt holdning ved instituttet at en mer autoritær lederstil på ingen måte hører hjemme i universitetsorganisasjonen. Instituttet har ifølge Osnes alltid villet oppmuntre de ansatte til å drive formidlingsvirksomhet og har satt pris på de som gjør det. De har også forsøkt å belønne det internt ved instituttet, men det er først i de senere årene at man har fått det inn i institusjonelle rammer slik vi altså finner det i strategiplanen og årsplaner. Frem til det skjedde var det eksklusivt gjennom oppmuntring, støtte og tilrettelegging at bestyreren ledet formidlingsvirksomheten ved enheten.

Nå når instituttet har utarbeidet en så vidt omfattende strategiplan er instituttbestyreren naturlig hovedansvarlig for at planen følges opp, men Osnes mener ledelse allikevel ikke kan gjøres på noen annen måte enn ledelsesarbeidet har funnet sted på tidligere. Osnes ser sin oppgave til å være av oppmuntrende og stimulerende karakter, heller enn til å kunne beskrives som en utpreget leder av denne virksomheten.

Forskningsformidlingsvirksomhet er en oppgave som er umulig å planlegge i minste detalj, og det faller seg slik naturlig med en leder som legger hovedvekten på stimulering, tilrettelegging og oppmuntring. At det er nettopp slik instituttbestyreren faktisk leder kan illustreres gjennom at Osnes faktisk sa seg overrasket over hvor langt man faktisk har kommet i realiseringen av strategiplanen ved instituttet. Planene ved instituttet er altså fulgt opp over forventning, og det uten innblanding fra bestyrer eller styret ved instituttet. Dette er med på å bekrefte at vitenskapelig virksomhet ved universiteter i stor grad er selvstyrt.

Osnes legger imidlertid vekt på viktigheten av det å på best mulig måte legge til rette for at praktiseringen av de ulike virksomhetene er god, først og fremst gjennom organisatoriske virkemidler. Dette er da også gjort i strategiplanen hvor ansvar er delegert og interne stillinger og utvalg er opprettet. Det er altså gjort en rekke ”institusjonaliserende” endringer, uten at det har gått utover de ansattes autonomi i det vitenskapelige arbeidet, noe som er svært viktig. Ifølge Osnes er formidlingsarbeidet de driver et arbeid som krever veldig mye av de ansatte.

Gode dokumentasjonssystemer kan være svært verdifulle styringsverktøy når det gjelder ledelse på alle nivåer i universitetsorganisasjonen. Universitetet i Oslo har satset stort på å få i gang dokumentasjonsdatabasen Frida, men denne løsningen er ennå ikke klar. En løsning man ved Fysisk institutt også på visse områder ser som problematisk og unøyaktig. Fysisk institutt holdt til inntil for bare noen få år siden et detaljert regnskap for hva de vitenskapelig ansatte ved instituttet gjorde på både undervisningssektoren, forskningssektoren og formidlingssektoren⁵². Dette regnskapet skal ifølge Osnes ha blitt lagt til grunn for fordeling av interne ressurser til forskningsgruppene ved instituttet. Det var et regnskap som gjorde at de ulike forskningsgruppene fikk direkte uttelling for det de gjorde, og det gjorde det også relativt enkelt for instituttet å lage en årlig intern publiseringsoversikt. Ved instituttet er man klar over at dette var et svært nyttig regnskap, men mange av de ansatte syntes at det var for detaljert og det fulgte med for mye arbeid for den enkelte ansatte i og med at dette systemet fullt og helt var basert på egenrapportering. I øyeblikket er ikke dette fulgt opp, og det nye system som er planlagt og som bygger på Frida, er heller ikke fullt ut operativt ved instituttet i skrivende stund. Dette regnskapet skal med tiden brukes til økonomisk ressurstildeling, å synliggjøre formidlingsvirksomhet i

instituttets planlagte aktivitetsregnskap, og å etablere rutiner for evalueringer av egne ordninger instituttet har for formidlingsvirksomheten.

Av erfaring vet man ved instituttet at slike registreringsdatabaser imidlertid er svært vanskelige å drifte fordi de er helt avhengige av at folk rapporterer nøye. Administrasjonen ved Fysisk institutt så det største problemet i sine innsamlingsrunder at de måtte sjekke og etterprøve dokumenteringen de ansatte gjorde gjennom en rekke korrigeringsrunder. Det ble veldig mye jobb for instituttet å håndtere mengden. Om Frida blir bedre i så måte er vanskelig for instituttbestyreren å si på dette. Ved Fysisk institutt mener man imidlertid at dokumenteringsdatabasen Frida slik den fremstår nå fortsatt mangler en del svært vesentlige kategorier for å kunne brukes som grunnlag for en rettferdig tildeling av økonomiske midler til instituttene. Spesielt mangler det tilstrekkelige kategorier for svært mye av formidlingsaktiviteten slik denne utføres ved instituttet. Slik databasen nå er bygget opp er det i all hovedsak den skriftelige formidlingen som registreres. Deltakelse på ulike arrangementer, det å stå på stands på forskningstorg og Astrofestivalen, omvisninger og foredrag for skoleklasser er ikke tatt med, selv om Osnes mener dette like fullt er formidling, og det er arbeid det legges svært mye tid og krefter ned i ved instituttet. Ifølge Osnes er det folk som nærmest sliter seg ut på å delta på disse arrangementene. Men det må også sies at instituttet ønsker at ulik formidling må vektles ulikt i forhold til det arbeid som legges i det og samfunnsrelevansen og varigheten på innsatsen. Instituttet har i den sammenheng også påpekt i sin høringsuttalelse til ”formidling som teller”⁵³ at det er så mange forskjellige kategorier og det er så mye likt og ulikt at rapporteringen allikevel kanskje burde vært gjort av instituttet, eller i alle fall at instituttene bør kvalitetssikre innrapportering.

Osnes ser også en rekke problemer med at den sentrale universitetsledelsen skal sitte å bestemme i detalj hva som skal gjøres eller hvordan ting skal gjøres på grunnenhetsnivå. Osnes har selv sittet i kollegiet og mener mange av innspillene som kommer fra sentraladministrasjonen er løsrevet fra den virkeligheten man lever i ved fakultetene og instituttene. Dette gjelder særlig de eksterne styremedlemmene. At det nå er blitt et enda større innslag av eksterne medlemmer i styret, bare forverrer situasjonen, mener han. Hovedproblemet er at krav og vedtak ikke fylles med innhold så man på grunnivå vet hva

---

⁵² Det ligger komplette publikasjonslister ute på instituttets hjemmesider fra perioden 1995-1999: <http://www.fys.uio.no/omfi/publ/>

⁵³ Peker til dette dokumentet

det er snakk om. Et eksempel er nettopp det at det er vedtatt at universitetet trenger en sterkere strategisk ledelse av formidlingsvirksomheten. Hva betyr det? På samme måte beskyldes universitetet for å ha dårlig beslutningsevne, altså at vedtak som de treffer der oppe ikke realiseres på grunnivå og det klages over mangel på lojalitet. Osnes mener imidlertid at det dreier seg om mangel på kvalitet i vedtakene som fattes på toppen, at de er så virkelighetsfjerne i forhold til den virkeligheten man har på grunnplanet, der det produktive arbeidet utføres. Svært mye av de sentrale vedtakene er så å si umulige å realisere på grunnivå, mener bestyreren. Hans forslag til hva man bør gjøre i toppen er å stimulere og inspirere til at grunnenhetene tar ansvaret sitt alvorlig. Ved Fysisk institutt har de forsøkt å lage strukturerte ordninger selv. Men samtidig som det er strukturert gjennom ulike grupper og arbeidsbeskrivelser skal det ikke være en byrde for den enkelte. Strukturen skal heller være en måte å oppmuntre og stimulere til formidling på.

5.2.1. Formidlingsmål og strategiarbeid ved Institutt for statsvitenskap

Til tross for universitetsledelsens ønske om å gjøre formidlingsvirksomheten til et større satsningsområde ved universitetet sentralt og ved instituttene mer spesielt, ser ikke dette i nevneverdig grad ut til å ha påvirket det arbeidet som gjøres i forhold til formidling ved institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo. Ifølge instituttbestyrer Per Kristen Mydske har ikke de formidlingsrelaterte, sentrale vedtakene forandret virkeligheten ved instituttet i særlig grad. I den grad man oppfatter at ting går av seg selv, sees det heller ingen grunn til å gjøre større endringer. Statsvitenskap er et fag som dreier seg om samfunn, politikk og kultur, om aktuelle størrelser i folks bevissthet, ting som er synlige, og det er det som er med på å gjøre formidlingen til en så naturlig del av virksomheten ved instituttet og en så integrert del i både forskning og undervisning at å legge det inn i strategiske former er unødvendig. Av den grunn ser heller ikke bestyreren ved instituttet ut til å se noe større poeng i å presse på for å gjøre endringer i organiseringen av formidlingspraksisen. Å ha konkrete formidlingsplaner sees i denne sammenheng som unaturlig og lite funksjonelt.

Å planlegge hvem som skal delta i media, med debattinnlegg, kronikker og kommentarer, kan ikke styres gjennom overfladiske planer på fakultets- eller instituttsnivå. Slik virksomhet ses som umulig å planlegge, men oppfattes allikevel som om den er

institusjonalisert som en naturlig forlengelse av resten av virksomheten som drives, gjennom et stort kollegialt press for å publisere og å delta. I den grad formidlingsvirksomheten er organisert eller strukturert er det gjennom at det ligger som krav fra både Forskningsrådet og i de fleste prosjektbeskrivelsene at man skal delta i debatten, at man skal ha en formidlingsplan, og at man skal gjennomføre denne planen. Dette er imidlertid ikke noe instituttet er ansvarlige for.

Det samfunnsvitenskapelige fakultet har fremsatte et ønske om at instituttens årsplaner skal harmonisere med fakultetets overordnede strategiske planer i sin årsplan for. I fakultetets strategiplan for perioden 2001-2004 legges hovedvekten når det gjelder fakultetets virksomhet på overordnede prioriteringer og i mindre grad på konkrete tiltak. Institutt for statsvitenskap har de siste årene laget årsplaner som harmoniserer med fakultetets mål og overordnede prioriteringer, men instituttets planer har i tillegg vært tiltaksorientert. Dette er begrunnet i at hvis overordnede mål på fakultetsnivå skal kunne nås, må det iverksettes tiltak på instituttnivå. Målene er ment å være retningsgivende for det fokuset ledelsen ved instituttet skal ha. Som det fremkommer i fakultetets strategiplan og årsplan, har instituttets hovedfokus i perioden 2002 til 2004 vært å sikre forskningsvilkårene og konsolidere studietilbudet.

I instituttets årsplan for 2004 er det imidlertid ikke nedskrevet noen konkrete mål eller tiltak for å forbedre formidlingsvirksomheten. I tidligere årsplaner er formidling sammenholdt med tiltak for informasjonsvirksomhet. Svært lite av målene og tiltakene har her vært annet enn informasjons, pr. tiltak og tiltak knyttet til fakultetets og universitetets utadrettede arrangementer som for eksempel "Åpne dager". I 2004 er det bare forskning, forskerutdanningen, undervisningen og organiseringen av instituttet som er tema i instituttets årsplan. I Det samfunnsvitenskapelige fakultets strategiplan for perioden 2001-2004 er heller ikke formidling eksklusivt behandlet, selv om strategiplanen innledes med et utdrag fra lov om universiteter og høyskoler fra 1995 der det blant annet står at "Fakultetet skal formidle forskningsbasert kunnskap om individ og samfunn og utbre forståelse for vitenskapens metoder og resultater"⁵⁴.

---

⁵⁴ se Strategisk plan for Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved UiO for perioden 2001-2004: kap 1: http://www.sv.uio.no/om_sv/strategiskplan.html

5.2.2. Faglig ledelse og forskningsformidling ved Institutt for statsvitenskap

Mydske stiller spørsmål til om det i det hele tatt går an å snakke om faglig ledelse av formidlingsvirksomheten ved Institutt for statsvitenskap ved UiO. Instituttets oppfatning av situasjonen er at ting går av seg selv, og i den grad ting går av seg selv er oppfatningen at det er unødvendig å presse på for at ting skal bli gjort. De to kanskje mest fremtredende årsakene til at ting i så stor utstrekning går av seg selv og at det er så lite behov for en faglig leder som styrer denne virksomheten, er for det første at faget statsvitenskap nettopp er knyttet til politiske spørsmål, politisk rådgivning, utredningsarbeid og til forvaltningsapparatet, områder som engasjerer store deler av befolkning også utenfor universitetets fire vegger, og man opererer med et språk som er allment akseptert og forståelig utenfor fagfellesskapet. For det andre ligger det som nevnt i kapittel 4 også som krav fra Forskningsrådet, og i prosjekter at instituttets ansatte skal delta, at de skal ha en formidlingsplan, og at formidlingsplanen må gjennomføres. Også i forlengelsen av Forskningsrådsprogrammer og i andre sammenhenger hvor forskerne blir spurt om å komme med faglige synspunkter og kommentarer til resultater, er aktiviteten blant de ansatte ved instituttet høy, også utover det som allerede er kontraktsfestet i prosjektplaner. Uten at instituttet er involvert i styringen og organiseringen av denne virksomheten er den på sett og vis allerede institusjonalisert, mener Mydske.

På samme tid som det vanskelig lar seg gjøre å snakke om faglig ledelse av formidlingsvirksomheten ved instituttet, arrangerer imidlertid instituttet en rekke arrangementer rettet mot ulike brukergrupper. Mange av disse arrangementene ligger ifølge bestyreren i gråsonen til undervisning, som for eksempel aktualitetsseminaret, hvor både studenter og andre brukere deltar. Det samme gjelder etter- og videreutdanningskonferanser som holdes i instituttets regi. Her er brukerne ferdige kandidater som sitter i forvaltningsapparatet eller i universitetsadministrasjonen. Når det gjelder mediedeltakelse er det lite som minner om institusjonalisert virksomhet. Artikler og kronikker i aviser og deltakelse i radio og tv skjer alt etter individuelt initiativ, selv om presset fra fagfellene for å publisere og å delta beskrives som stort.

Instituttet sentralt har imidlertid i noen få tilfeller tatt tak i samfunnsaktuelle saker og fått med de ansatte. Det siste store var at instituttet arrangerte en Irak – konferanse for 2

år siden, i forkant av krigen i Irak. Denne konferansen var et samarbeidsprosjekt ved instituttet som resulterte i en bok med bidrag fra en rekke personer ved instituttet⁵⁵. Dette kollektive engasjementet fra instituttets side resulterte også i stor deltakelse i aviser, tv og radio. Det var en instituttorganisert formidling av synspunkter på konflikten i Irak. Instituttbestyreren var imidlertid ikke ansvarlig for ledelsen og organiseringen konferansen alene, noe som også gjelder annet formidlingsrelatert arbeid ved instituttet. Det er snakk om utstrakt samarbeid og det er de ansattes eget initiativ det meste av virksomheten styres etter. Når det gjelder den virksomheten som kanaliseres gjennom prosjektene, eller i forlengelsen av dem, er det allerede organisert. Disse er det altså ikke nødvendig for bestyreren eller andre å tenke mer på. Når det gjelder deltakelse på mediesiden styrer heller ikke instituttbestyreren noen ting. Uansett ikke mer enn at henvendelser fra media kanaliseres til den eller de personene som har de beste forutsetningene for å uttale seg om saken. Hvis man forbeholder formidling til formidling av forskningsprosjekter og resultater så ivaretas det altså av den enkelte forsker. Den viktigste rollen bestyreren har for det vitenskaplige arbeidet ved enheten er tilrettelegging. Dette gjelder både instituttets formidlingsvirksomhet og forskningsvirksomhet. Forskning og undervisning er imidlertid hovedvirksomhetene og det er disse som har førsteprioritet.

I forbindelse med utarbeidingen av instituttets årsrapporter må alle de vitenskapelige ansatte ved Institutt for statsvitenskap rapportere på et eget rapporteringsskjema til instituttadministrasjonen hva de har publisert, hvor mange foredrag som er holdt, ulike typer mediedeltakelse og så videre. Alt fra direkte formidling til rapporter, foredrag som er holdt, avisartikler som er skrevet skal inn. Det er imidlertid ikke bare formidling som skal rapporteres her, men all vitenskapelig virksomhet, både det som er gjort i forbindelse med prosjekter og individuelt arbeid. Det er imidlertid et spørsmål om det er fruktbart å sette et skille mellom vitenskapelig virksomhet og formidlingsvirksomhet ved instituttet.

Rapporteringen i årsrapportene kommer i tillegg til dokumenteringen i det tidligere ForskDok og nå Frida. Ved instituttet ser man det som viktig at de ansatte holder regnskap over hva som gjøres ved instituttet. Selv om dette ser ut som nettopp faglig ledelse av formidling, er det ikke hovedsakelig ment som et styringsverktøy, heller som en kompetanseoversikt. Instituttets hjemmeside på nett er også relativt spesiell. Institutt for

---

⁵⁵ Rasch, Bjørn E., Janne H. Matlary, Per K. Mydske red. (2003): *Spillet om Irak*. Oslo: Abstrakt Forlag

statsvitenskap er det av instituttene jeg har arbeidet med som har kommet lengst i arbeidet med å gjøre faget tilgjengelig for et større publikum via sin egen hjemmeside. Her linkes det til både nye bøker som er skrevet av instituttets ansatte og de siste avisinnlegg og kronikker som de ansatte står bak. Det er ingen faste kontinuerlige rapporteringsrutiner gjennom året når det gjelder slike ulike former for mediedeltakelse, og det er også tilfeldig om et innlegg blir slått opp på hjemmesiden eller ikke. Det virker imidlertid som om man følger godt med og slik får med seg de aller fleste av innleggene i dagspressen. Det er forskningskonsulenten ved instituttet som har hovedansvaret for denne oppgaven. Dette er noe instituttet har gjort de siste tre årene, og som man vil fortsette satsningen på. I all hovedsak fordi det er på instituttene hjemmesider man nå leter etter informasjon om de ulike fagene, sier Mydske.

5.3.1. Formidlingsmål og strategiarbeid ved Institutt for medisinske basalfag

I likhet med Fysisk institutt har institutt for medisinske basalfag utarbeidet en egen strategiplan for perioden 2003-2005. Alle instituttene ved Det medisinske fakultet ved UiO har blitt pålagt av fakultetsledelsen å utarbeide slike langtidsplaner. IMB har som overordnet uttalt mål å drive forskning, undervisning og formidling innen medisinske basalfag, som består av undergruppene anatomi, fysiologi, medisinsk biokjemi, ernæringsvitenskap, medisinske atferdsfag, medisinsk statistikk og medisinsk informatikk. Instituttet har imidlertid ingen bestemte satsningsområder utover det å legge best mulig til rette for den forskning, undervisning og formidling som allerede finner sted.

Strategiplanen for 2003-2005 er en plan som i all hovedsak dreier seg om hvordan man gjennom administrative og tekniske servicefunksjoner skal fremme instituttets hovedoppgaver som er nettopp forskning, undervisning og formidling. Tilrettelegging for og å opprettholde kvaliteten på instituttgruppens forskning er imidlertid det mest vesentlige. Dette begrunnes i at høy kvalitet på forskningen er nødvendig for å kunne tilby tilstrekkelig god forskningsbasert undervisning, det er nødvendig for å kunne rekruttere dyktige medarbeidere på alle nivåer, det er nødvendig for å opprettholde og styrke ressursgrunnlaget i en situasjon med skjerpert konkurranse om forskningsmidlene, og sist men ikke minst er det nødvendig for å sikre en kunnskapsutvikling innen medisinen som

kommer befolkningen til gode i form av en helsetjeneste som er solid vitenskapelig forankret (IMB: Strategiplan for perioden 2003-2005).

For å øke oppmerksomheten rundt formidlingsvirksomheten ved instituttet skal det i tillegg stimuleres til god forskning gjennom kåring av årets beste artikkel og gjennom å legge til rette for en bedre informasjonsutveksling om de enkelte forskergruppens arbeid, bl.a. ved en utvikling og forbedring av instituttgruppens hjemmesider på nett. Noe av det aller viktigste både med tanke på forskning og formidling er å gjøre de administrative rutinene ved instituttet enklere for de vitenskapelig ansatte og å medvirke til å bedre samarbeidet mellom ulike avdelinger ved fakultetet og tilknyttede sykehus.

Instituttet mener ikke å ha gjort noe i forhold til de vedtakene kollegiet vedtok i januar 2000. På spørsmålet om instituttet har økt satsningen på formidling eller gjort noe i forlengelsen av disse vedtakene er svaret definitivt nei, sier bestyreren. Annet enn å oppfordre de ansatte til å formidle og å delta der de kan er det lite som gjøres fra instituttets side relatert til formidlingsvirksomheten ved instituttet. Årsakene til at det ikke i særlig grad er arbeidet med dette er at det oppfattes ved instituttet at formidlingen ”skjer av seg selv”. I den grad de ansatte er engasjert i sin egen forskning vil de også delta, mener Nicolaysen. Det er også en utstrakt forståelse ved instituttet at formidling kan og vil være en god og effektiv måte å skaffe oppmerksomhet rundt sitt forskningsfelt på og er dermed en vei til å skaffe mer midler til selve forskningen.

Når det gjelder å innføre insentiver for dokumentert formidling er man forholdsvis skeptiske ved IMB. Det instituttet tross alt lever av og som gjør instituttet kjent i verden, er forskningen. Det er forskningen som skaffer EU-midler, kreftforeningsmidler og så videre. Instituttbestyrer Gunnar Nicolaisen ser på denne debatten som relativ lik debatten om hvordan forskning skal belønnes. Her gikk kritikken fra IMB på i hvilken grad oversiktsartikler skal telle mer enn originalartikler. Oversiktsartikler oppfattes som svært viktige, men ved instituttet og også ved det medisinske fakultetet oppfattes originalartikler som viktigere. Oversiktsartiklene kan ikke skrives uten at det finnes originalartikler, derfor er originalartikler det viktigste. Det er den nye kunnskapen som må komme i første rekke. Det ses heller ikke som noe poeng å lage oversiktsartikler hvis det ikke har kommet ny kunnskap. Derfor må artikkelhierarkiet være helt klart på det området. Nicolaisen mener det samme kan sies om formidling, nemlig at det ikke har noen hensikt å formidling hvis det ikke har kommet ny kunnskap. Det er selve kunnskapsinnhentingene som er det aller viktigste, ikke den utadrettede formidlingen av det. Dette er noe som skjer ”automatisk” uansett. Instituttet er imidlertid veldig klare over den rollen de har når det gjelder å hjelpe

befolkningen generelt og landets praktiserende leger spesielt i behandlingen av sykdommer og å holde dem oppdatert når det gjelder medisinske spørsmål. Men igjen kommer de altså tilbake til det de ser som et faktum; at oppdateringer ikke har noen hensikt med mindre det har skjedd noe nytt, innhentet ny kunnskap. Formidling oppfattes slik som en naturlig del av de ansattes jobb der det er naturlig. Men igjen så er det heller ikke på alle områder det er en like naturlig del virksomheten.

5.3.2. Faglig ledelse og forskningsformidling ved Institutt for medisinske basalfag

Første januar 2004 skiftet Instituttgruppe for medisinske basalfag (IMBA) navn til Institutt for medisinske basalfag (IMB) og det medisinske fakultet gikk inn for en lederstruktur ved instituttene med tilsatte ledere. Gunnar Nicolaysen er tilsatt som leder ved IMB for fire år. Instituttet opererer heller ikke lengre med et styre. Dette har på papiret økt bestyrerens beslutningsmakt betydelig og alle avgjørelser av både faglig og administrativ art ligger til syvende og sist hos denne. IMB skiller seg også organisatorisk fra de andre instituttene jeg her ser på, ved at man har innført det man kaller enhetlig ledelse. Det betyr at den administrative staben ved institutt for medisinske basalfag er underordnet bestyreren, mot at den før var underordnet fakultetsdirektøren. Man opererte altså frem til 2004 med to parallelle linjer, den faglige og den administrative. Sånn er det imidlertid ikke lengre. Fra instituttbestyrerens ståsted er dette et stort fremskritt spesielt på grunn av at man nå får en mye ryddigere saksganger. Problemet var tidligere at man ikke til enhver tid visste hvem som skulle gjøre hva, noe som igjen betydde store forsinkelser i saksgangen.

IMB består av en rekke enheter som er formaliserte oppover i systemet, men som helt klart er selvfungerende enheter, hvis hovedbegrunnelse og kjerne er undervisning og forskning. På grunn av at instituttet er ansvarlig for en rekke undervisningsfelter; anatomi, fysiologi, biokjemi, statistikk, ernæring og atferdsfag, er det naturlig for instituttet at det er egne enheter som tar seg av disse oppgavene, og som naturlig også driver forskning innen disse. Enhetene er rimelig selvstendige, selv om det er instituttbestyreren som sitter med det endelige beslutningsansvaret. Gunnar Nicolaysen omtaler det som en type ”opplyst enevelde” i den forstand at bestyreren må samrå seg med en gruppe folk som representerer alle avdelingene før endelige beslutninger tas. Det som i praksis er instituttbestyrerens hovedrolle ved instituttet er da å legge forholdene til rette for god forskning, i den grad det

er mulig. Nicolaysen innrømmer samtidig at han ikke har aktivert seg i særlig grad på formidlingssiden. Det formaliserte ansvaret for all den faglige virksomheten ved instituttet ligger ene og alene hos bestyreren, men i praksis er virkeligheten allikevel en noe annen. Instituttets store underenheter, anatomi, fysiologi, biokjemi og ernæring er i stor grad selvstyrte gjennom at bestyreren spiller gjennom et utformelt apparat av faglige ledere. Når det gjelder tenkningen omkring hvordan instituttet skal utvikles seg videre er det i siste instans bestyrerens ansvar, men Nicolaysen mener det overhode ikke eksisterer noen tvil om at det må gjøres i samråd med de ulike gruppenes ledere. Den sterke faglige selvstyringen er ikke bare en tradisjon, men en helt nødvendig funksjon. At en bestyrer skulle late som om han ene og alene har kunnskap om veien videre er for dumt, mener bestyreren. En slik type ledelse ville garantert også ført til at han ville bli frosset ut, tror han. Det har aldri vært slik og det er ifølge bestyreren utenkelig at det skal bli noen form for sentraldirigering av de ulike forskergruppene forskning og formidlingsvirksomhet. ”Instituttlederens oppgave er å oppfordre og å hjelpe til der man kan, ikke å komme med direktiver.” mener bestyreren.

”Det er helt utenkelig at det skulle bli dirigering av det [formidlingsvirksomhet]⁵⁶ fra en leder. Det er et så enormt felt.”

Nicolaysen ser det som ”Helt utenkelig” fordi han da ville fått alle ansatte mot seg. IMB har til sammen nesten 400 mennesker med helt ulike arbeidsområder, og en bestyrer har kompetanse bare på en svært liten del av disse områdene. Av den grunn kan heller ikke den enkelte forskers arbeid styres ovenfra. At forskerens frihet er essensielt må heller ikke underdrives. Nicolaysen sammenligner forskeren med kunstnere som ønsker å skape noe som er i alles interesse. Det er da også viktig å skape en følelse av at alle er med på å bestemme retningen. Det er argumentene som skal styre, ikke økonomi eller politikk.

Bestyrerens jobb er å tjene forskerne slik at de får gjort mest og best mulig forskning. For Nicolaysen er det de vitenskapelig ansattes skapende evne som er grunnlaget for alt arbeidet ved universitetet og en bestyrers hovedoppgave er da å skape entusiasme for forskerne. ”Bestyreren skal ha en servicefunksjon, ikke være en leder.” Både den konkrete forskning og formidling har da alltid vært opp til den enkelte og

---

⁵⁶ [] satt inn av undertegnede

formidling har aldri i noen form vært en organisert funksjon ved instituttet. Bestyrerens rolle slik Nicolaysen ser det, er først og fremst knyttet til å legge til rette for de beslutningene som skal tas av særlig økonomisk art. Inntil januar 2004 var det et instituttstyre som avgjorde slik saker. Nå er det instituttbestyreren som ene og alene er ansvarlig.

Når det gjelder tilrettelegging for forskningen ved instituttet er også serviceavdelingene sentrale, hvis ikke livsnødvendige. Det er knyttet store kostnader til medisinsk forskning, til en viss grad på grunn av de store serviceavdelingene som kreves. At IMB greier å holde de nødvendige serviceenhetene for å drive forskning og undervisning ved instituttet henger sammen med instituttets størrelse både i faglig og økonomisk omfang. Til tross for at IMB er et stort institutt, mener bestyreren at det er en veldig god funksjonell enhet. Et mindre institutt har for eksempel ikke ressurser til å holde slike serviceavdelinger som IMB trenger. IMB har både et mekanisk verksted, et elektronikkverksted, og en rekke andre servicefunksjoner. På grunn av serviceenhetene mener bestyreren instituttet også kunne vært enda større, noe han også har arbeidet for. Hvis instituttet mot formodning skulle splittes er bestyreren sikker på at disse serviceenhetene vil dø. Slike serviceenheter er så kostbart å holde, at slike enheter med bare en funksjon ikke vil fungere verken økonomisk eller praktisk. Forskningen og undervisningen ved instituttet krever tungt vitenskapelig utstyr. Dette er utstyr man må stå sammen om. Dette gjelder både med tanke på innkjøp og vedlikehold. Hvis instituttet var mindre enheter ville det være både vanskeligere økonomisk å skaffe det nødvendige utstyret tilveie og å skaffe personer som kan bruke og vedlikeholde det. Det er en altså en rekke funksjoner som gjør det hensiktsmessig at instituttet er stort. Servicefunksjonene har også et potensial til å bli bedre når det er en større stab som kan spesialisere seg på ulike områder. Å lede et stort institutt sees heller ikke som noe problem da det tross alt snakk om selvfungerende enheter og et svært kunnskapstungt personal som ikke i vesentlig grad er avhengig av sterk ledelse.

Felles serviceenheter og utstyr fører også til bedre samarbeid mellom de ulike faglige enhetene ved instituttet. At hele instituttet er geografisk plassert på samme sted, i samme bygg, underbygger også et godt samarbeid på tvers av instituttets underenheter ytterligere. Både bygget og instituttets serviceenheter representerer altså sentrale samarbeidsfunksjoner. At man er koblet sammen gjennom ulike kanaler gjør at nettverket blir bedre og at samarbeid fremmes, mener Nicolaysen.

Bestyreren mener det klart vanskeligste når det gjelder nettopp tilrettelegging av forskningsvirksomheten er det økonomiske, og han beskriver økonomien de siste årene som svært vanskelig. Det har de siste årene vært slik at en del forskere i prinsippet ikke har fått noe penger til forskning gjennom universitetets grunnbevilgning. Noe bestyreren karakteriserer som ”ugreit, for å si det forsiktig”. De ulike forskergruppene eller de enkelte forskerne er fullt og helt selv ansvarlige for å få inn nødvendige forskningsmidler. Det er imidlertid noe de i stor grad har vært tidligere også, men tilstanden forverres nærmest årlig, sier bestyreren. Vi kan se på budsjettåret 2000 som et eksempel. Det medisinske fakultet fikk her en større reduksjon av sine årlige drifts- og lønnsmidler enn de andre fakultetene (2.2% vs. 1.7%) med bakgrunn i en beregning av vekttallsproduksjon, som for øvrig fakultetet også reiste vesentlige innsigelser mot. Kuttene ble naturlig videreført til alle de underliggende instituttgruppene. Ved IMB innebar dette en underdekning av fastlønn på ca 7 mill. kroner. De budsjetterte driftsmidlene måtte da brukes til å dekke underskuddet på fastlønn, som utgjorde nærmere 30% av de totale driftsmidlene for instituttgruppen. Det dette betydde for forskningen var at den i enda mindre grad ble finansiert av universitetet, men heller av eksterne bidragsytere⁵⁷.

Dokumentering og registrering av ulike typer formidling vil nødvendigvis gli over i dokumentering av vitenskapelig publisering ved instituttet. IMB opererer da heller ikke med noen andre registreringsdatabaser enn universitetets sentrale databaser. De fleste ved instituttet synes det allerede er nok registrering og Nicolaysen er redd instituttlederen ville blitt relativt upopulære om det i tillegg skulle registreres ved instituttet. I visse tilfeller kan kanskje dokumenteringsdatabaser fungere som et godt styringsverktøy. Når det gjelder ledelse av formidlingsvirksomheten ved IMB, ser imidlertid bestyreren det som unødvendig ekstraarbeid. Formidling er ikke en oppgave som kan eller skal ledes etter strategier og økonomiske mål på samme måte som visse andre virksomheter. Av den grunn finnes det heller ikke noen form institusjonalisert kvalitetssikring av dokumentasjonen som gjøres gjennom de sentrale dokumenteringsdatabasene, annet enn at ting kan diskuteres over lunsjbordet. ”Det man lever av ved instituttet er forskningen og det er forskningen som skaffer instituttet midler og gjør det anerkjent, ikke utadrettet formidling av den.”

---

⁵⁷ Tallene hentet fra IMBAs innspill til Det medisinske fakultetets årsplan og budsjettfordeling for 2000

5.4.1. Formidlingsmål og strategiarbeid ved Historisk institutt

Historisk institutt opererer, på samme måte som Institutt for statsvitenskap, ikke med strategiplaner for lengre perioder, men tar i sine årsplaner utgangspunkt i fakultetets periodiske strategiplaner. I samsvar med kravene som stilles i Universitetets og Det historisk/filosofiske fakultetets strategiske planer på området⁵⁸ mener instituttet selv at de gjør en tilfredsstillende jobb i forhold til å styrke forskningens stilling og å skape mer stimulerende forskningsmiljøer⁵⁹. Ting som begge kan ses som viktige for en mer synlig utadrettet formidling. Formidlingsstrategien ved Det historisk-filosofiske fakultet, slik den er uttalt i fakultetets årsplaner, er at fakultetet skal ta ansvar for å formidle humanistisk og kulturvitenskapelig kompetanse og styrke utadrettet samarbeid og kommunikasjon. Fakultetet har som mål i perioden ”å styrke den eksisterende kontaktflaten og etablere nye møteplasser for dialog og samarbeid med arbeids- og samfunnsliv” og det skal legges økt vekt på faglig ledelse innen både forskning og formidling på fakultets- og grunnenhetsnivå. Den oppgitte årsaken til at faglig ledelse vektlegges så sterkt er for bedre å kunne skjerme og utnytte forskningstiden for de ansatte. Å ivareta og utnytte de ansattes forskningstid bedre, ses som helt nødvendig ”for å utvikle gode forskningsmiljøer og gjøre instituttets forskning mer synlig for grupper utenfor faget, gjennom øket andel publikasjoner, i bøker og nasjonale og internasjonale tidsskrifter”. Forskningsformidlingen ved fakultetet ønskes også drevet gjennom både tradisjonelle og nye medier.

Selv om Det historisk- filosofiske fakultet ved UiO har relativt klare mål når det gjelder fakultetets formidlingsvirksomhet, kan imidlertid ikke det samme sies om Historisk institutts strategiarbeid rettet mot å bedre instituttets formidlingsvirksomhet. Vedtakene som ble fattet sentralt ved Universitetet i Oslo i januar 2000 har da heller ikke vært av særlig betydning for det arbeidet som er gjort ved instituttet relatert til forskningsformidling. At dokumentert forskningsformidling skal være tellende i nyansettelser har heller ikke vært diskutert. Dette henger imidlertid naturlig sammen med det faktum at instituttet ikke har ansatt noen siden midten av 1990-tallet. Instituttet mener at det har vært nødvendig å holde stillinger åpne for at det skulle gå rundt økonomisk de siste årene. Instituttet er imidlertid i gang med en større utlysningrunde nå, men formidling vil nok ikke her heller bli vektlagt i større grad enn det har vært gjort tidligere i

---

⁵⁸ Se for eksempel Langtidsplan 2000-2004 for Universitetet i Oslo.
http://www.uio.no/om_uio/langtidsplan/langtidsplan.html

slike saker. Språklig tilgjengelighet og evnen til å skrive for et bredere publikum blir tillagt noe vekt, men instituttbestyrer Helge Pharo har vanskelig for å se at det vil kunne spille noen virkelig rolle, annet enn kanskje hvis det går på marginen. Forskningsformidling vil uansett ikke kunne bli utslagsgivende alene i ansettelsessaker.

Forskningsformidling er allikevel ikke noe oversett tema ved instituttet. Pharo sier også at formidling er noe man har snakket mye om innenfor fakultetsforumet. Spesielt i forhold til om i hvilken grad det er nødvendig at man selger seg selv gjennom å drive ulike former for formidlingsvirksomhet. Man har da også kommet til at man skal ha en strategi på fakultetsnivå for å formidle resultater og for å få solgt det man driver på med, men de vitenskapelige fagene skal ikke være noe byrå som leverer kronikker eller andre resultater, fordi dette igjen antakeligvis vil gå ut over den tiden de ansatte ved de ulike fagene har til primærforskning. Dette er også en relativt vanskelig avveining å ta, men igjen tror Pharo at dette er en avveining som er lettere å gjøre for Historisk institutt enn for de fleste andre fordi man ved instituttet i stor grad gjør både forskning og formidling på samme tid. Målrettet formidling er det man ved instituttet ser ut til å være mest skeptiske til fordi man på ingen måte ønsker å drive det bestyreren omtaler som ren propaganda, altså pr.-virksomhet uten fotfeste i faget selv. Det er klart man ved instituttet mener at man må være med når det er åpenbart legitimt tilknyttet det man mener er primærvirksomheten, men man ønsker ikke å drive ren pr – virksomhet verken for faget eller forskningsprogrammer. Både i relasjon til studentrekruttering og i forhold til å knytte til seg eksterne forskningskroner mener Pharo at "[...]hvis de kan selge seg på kvalitet på andre måter, er de ved instituttet ikke tilhengere av å drive *kosmetikk*." Studenttilstrømningen er i dag også såpass god, på både lavere og høyere grad, at det er totalt unødvendig for instituttet å iverksette eksplisitte rekrutteringstiltak.

5.4.2 Faglig ledelse og forskningsformidling ved Historisk institutt

Faglig leder ved Historisk instituttet ser ikke ut til å ha påtatt seg noen større ledelsesoppgaver relatert til instituttets formidlingsvirksomhet. Hvis det skal kunne være snakk om noe, må det være at det i en viss utstrekning drives rådgivning til de yngre

---

⁵⁹ se Årsrapport Historisk institutt 2002

ansatte og stipendiater instituttet har knyttet til seg. Dette er imidlertid ikke noe som gjøres eksklusivt fra bestyrers side, og er heller ikke en del av stillingsbeskrivelsen. ”Man streber jo også etter å få kanalisert forespørsler så godt det er mulig til de som er best egnet til å uttale seg om saken”, mener Pharo, men å drive formidling i form av deltakelse i debatter, kronikker og i radio og TV er en øvingssak og læres gjennom erfaring. Slik erfaring får man gjennom deltakelse på eget initiativ. Pharo tror at denne typen rådgivning internt ved instituttet hovedsaklig styres av at det generelt føles et veldig institusjonelt ansvar for de yngre, for stipendiatene og de helt nyansatte. De eldre anses imidlertid for å være selvdrevne og må greie seg selv.

Fra instituttets side oppfordres det til at de ansatte skal delta aktivt når det dreier seg om saker som er relatert til deres interesseområder, men samtidig ser man ved instituttet at det vitenskapelige forskningspresset nå er så stort at mange ikke går ut og engasjerer seg i mediene med mindre det treffer midt i ens eget fagfelt. Selv mener Pharo at han gjør betydelig mindre av slik deltakelse i den offentlige debatt nå enn han gjorde for 25 år siden. Om de yngre er mer aktive enn hans generasjon var, har han ikke noe grunnlag til å mene noe om. Hans egen mangel på aktivitet i diskusjoner og lignende i media ser han som et resultat egne administrative verv. Dette sees som et relativt stort problem, at de som er tungt belastet med verv verken får gjort forskning eller formidling. Dette er et problem som også er større nå enn tidligere, mener bestyreren. I sin tredje runde som bestyrer fordelt på tre tiår er han sikker på at han hadde betydelig mer tid til sånne ting på slutten av 80-tallet og midt på 90-tallet, enn han har i dag.

Å økonomiske belønne de som publiserer internasjonalt og så videre er heller ikke interessant ved instituttet. Pharo mener han alltid har forestilt seg at fagfellepresset er så stort for å publisere at den formen for insentivordninger ikke ville spille noen stor rolle. Pharo oppfatter det som at man ved instituttet i bunn og grunn oppfatter formidling som noe man gjør uansett. På samme tid er det så mange av de ansatte ved instituttet som er så tett inne i formidlingsvirksomheten gjennom å sitte i bokkomiteer, i styringsgrupper eller som forfattere, at det aldri har vært noe behov for å si hva formidling er eller for å avgrense hva som skiller slik virksomhet fra andre aktiviteter. Formidlingsvirksomhet ses som langt på uavhengig av institusjonell backing fra instituttets side.

At instituttet allikevel ikke er registrert med like mye formidlingsvirksomhet som bestyreren hadde regnet med, mener han kan ha flere forklaringer. (1) For det første kan det jo være at de ansatte faktisk ikke formidler så mye som man hele tiden har trodd man har gjort. (2) For det andre kan det være en faglig karakteristika eller trend i faget. (3) For

det tredje kan det være at det kun dreier seg om tilfeldigheter. (4) Det kan også være at man i historiske arbeider trenger lengre tid med sine bøker og artikler enn andre. At historiefaget skulle være vanskeligere intellektuelt enn andre fag er selvsagt bare tull, sier han, men materialmengden og metodebruk kan faktisk være årsakene til at ting tar så vidt lang tid. Det er da heller ikke uvanlig at man bruker mellom seks og syv år på å skrive en bok hvis man ikke da er kjøpt fri fra forskning og undervisning ved instituttet. Hvis det nå blir slik at det innføres insentivordninger for dokumentert formidling og instituttet kommer dårlig ut nok en gang, sier Pharo det er klart de må prøve å analysere situasjonen nærmere, men enn så lenge er det ingen planer om å gjøre større endringer.

Hvis det skal være snakk om at formidlingsvirksomheten ved instituttet er institusjonalisert fra instituttets side skjer det i tilfelle i et samarbeidet mellom fakultetsledelse og instituttet. Samarbeidet når det gjelder formidlingsvirksomhet og forskning beskrives som svært god på tvers av organisasjonsnivåene. For det første er forum for samtidshistorie etablert med støtte fra fakultetet, og for det andre har fakultetet gitt støtte i utviklingen av instituttets hjemmeside. Arbeidet med hjemmesiden har imidlertid gått tregere enn planlagt for både instituttet og fakultetet, men det er altså noe på gang. Historisk fakultet har også nær sagt blitt plukket ut av fakultetet med bistand for formidling og virksomheten i forum. Altså kontakten med og bruken av journalister i formidlingen ut fra fakultetet. Dette er tiltak som er under oppbygging, så nøyaktig hva som kommer ut av det får man jo se, men kontakten og samarbeidet er godt etablert.

Kapittel 6: Oppsummering og avslutning

Denne oppgavens hovedtema har vært forskningsformidling som institusjonalisert virksomhet. Mitt hovedfokus har ligget på hvordan formidlingsvirksomheten på grunnivå er institusjonalisert gjennom strategiplaner og måldokumenter og gjennom den faglige ledelsen av instituttene. Det har dreid seg om hvordan arbeidsforholdene legges til rette for å drive utadrettet formidling ved instituttene, om formidlingsansvar og ledelse, om bestyrers forståelse av sin egen og andres rolle i formidlingsvirksomheten ved instituttet, og om forskningsformidlingsbegrepet mer generelt.

Å formidling vitenskapelig kunnskap til et allment publikum kan sies å være en tradisjon ved universitetene i Europa som strekker seg så langt tilbake som opplysningstiden. Universiteter har også alltid vært knyttet til viktige samfunnsendringer, samtidig som endringer ved universitetet tilsvarende har vært knyttet til endrede relasjoner mellom universitet og samfunn. Forholdet mellom samfunn og universitetet er nå imidlertid i endring. Nasjonalstatens endrede rolle som følge av økonomisk globalisering, kunnskapssamfunnets fremvekst, nye kunnskapsprodusenter og internasjonalisering av utdanning og forskning, er alle endringer som har påvirket relasjonen mellom universitet og samfunn. På bakgrunn av alle disse endringene stilles forskningsuniversiteter både i Norge og i største delene av OECD landene overfor en rekke ulike og til dels motstridende krav om kvalitet, effektivitet og relevans, og det forventes at institusjonene responderer raskere, mer fleksibelt og mer strategisk i forhold til skiftende krav i markedet. Forskning og høyere utdanning har lenge blitt betraktet som sentrale innsatsområder for å sikre velferdssamfunnet og det økonomiske grunnlaget dette hviler på. Utdanningspolitikken som føres i Norge i dag, hvor kommersialisering av forskning og resultater er sentrale temaområder, har også nødvendiggjort at fokus er blitt rettet sterkere mot disse oppgaven internt ved universitetene.

Ved Universitetet i Oslo har vi sett at et stort spørsmål har dreid seg om hvordan de skal takle disse motstridende kravene og forventningene de stilles overfor, og samtidig greie å forsvare sin egenart som autonome institusjoner. Samtidig som det kan dreie seg om for så vidt legitime samfunnskrav universitetene stilles ovenfor, må man ved universitetene også kunne stå inne for og kunne begrunne sine faglige standarder og

resultater. Den faglige autonomien og det faglige selvstyret er ufravikelig standarder og kan være livsnødvendig for forskningen selv (jf Habermas 1999: 113-136).

Smeby (2003, 19) mener at det kun er under egne premisser at universitetspersonalet kan bidra til økt grad av refleksivitet i forhold til kunnskapens gyldighet, relevans, begrensninger og implikasjoner. Å opprettholde dette ”frihetens handlingsrom” ved universitetene viser seg imidlertid som stadig vanskeligere. Et økt fokus på forskningsformidling internt ved universitetet kan imidlertid være medvirkende til å sikre universitetene dette nødvendige handlingsrommet.

I den offentlige debatten som har blomstret opp omkring universitetenes virksomhet de siste årene har universitetene ofte blitt framstilt som uforanderlige systemer som må utsettes for forandringspress utenfra hvis de skal kunne bevare sin relevans i samfunnet. Det har blitt hevdet at forholdet mellom universiteter og samfunn er i krise. Møtet mellom vitenskap, utdanning og samfunn har imidlertid alltid skapt og vært gjenstand for offentlig debatt, men dette møtet har også vært sentralt i kulturell identitetsdannelse og samfunnsforståelse. At universitetets rolle i samfunnet diskuteres må kanskje ses på som et sunnhetsstegn. Det er imidlertid universitetets egen oppgave å argumentere for den rollen det selv ønsker å besitte. ”Kriser” er ikke noe nytt når vi snakker om forholdet mellom universitet og samfunn her til lands. Å omtale noe som ”krise” bare fordi man ikke synes man vet nok om noe eller har ”god nok” kontroll over det, blir imidlertid feil.

Universitetets autonomi i forhold til statsmakten og til mektige økonomiske interesser, har siden slutten av 1800-tallet i økende grad blitt oppfattet som forutsetninger for frihet og integritet. ”Både i akademia og i toneangivende deler av samfunnet for øvrig har denne friheten vært oppfattet som nødvendig for at universitetene skulle være allmenntilgitt, eller nyttige for hele samfunnet” (Benum 2003)⁶⁰. De siste 20 års debatt omkring universitetets rolle og virksomhet i Norge strider imidlertid på viktige punkter mot denne tradisjonen. Om ikke eksplisitt eller i alle sine argumenter, men i konsekvensene av dem. Et godt eksempel som kan trekkes frem kan være Mjøsutvalgets ønske om å styrke det desentrale nivået i utdanningssektoren – altså universitetene. Forslagene som ble fremmet dreide seg om å styrke ledelsen av det desentrale nivået. En styrket ledelse kan imidlertid sjelden defineres som en endring i desentraliseringens ånd.

---

⁶⁰ Edgar Reidar Benum i kronikk i Dagbladet 05.05.03

Selv om Universitet i Oslos autonomi og friheter har vært gjenstand for debatter og for store prøvelser helt siden oppstarten, er dette noe som internt ved universitetet bare ser ut til å bli sterkere

Den økte eksterne oppmerksomheten som har blitt rettet mot universitetet fra stat, forvaltning, næringsliv og en større offentlighet de siste årene har i mange tilfeller dreid seg om et ønske om å gjøre disse institusjonene til instrumenter for bestemte interesser. De siste to tiårene er det også mange som har villet koble universitetene spesielt til industriens innovasjons- og konkurransevne og til kommersialisering av kunnskap⁶¹. Dette har skapt spenninger i forhold til det som i hele det siste århundre har blitt oppfattet som universitetenes egenart - deres relative autonomi, akademiske selvstyre og frihet, og deres plass som allmennyttige institusjoner som ikke tjener bestemte interesser eller skal kunne styres etter økonomiske prinsipper.

Det har også blitt stilt spørsmålsteget ved universitetenes samfunnskritiske oppgave og deres nøkkelrolle i demokratiet. Universitetene står i en vanskelig posisjon og må nå arbeide mot de krav og forventninger som stilles om en mer umiddelbar politisk eller økonomisk nytte og om en mer effektiv styring, som synes å ha vært på frammarsj gjennom de siste tiårene. Universitetene må bevise sin rolle og sin produktivitet på ulike samfunnsarenaer. Et økt fokus fra universitetenes side på formidlingsvirksomheten ut fra institusjonene kan kanskje være med på å gi stat, næringsliv og den generelle offentlighet tilbake troen på universitetenes virksomhet og viktigheten av fri forskning, undervisning og formidling.

6.1. Om språklig forvirring og forskningsformidling: En ny diskusjon av formidlingsbegrepet.

Forskningsformidling i betydningen popularisering av faget og deltakelse i den offentlige debatt gjennom avisinnlegg, kronikker, deltakelse i radio og ulike TV-programmer er en betydning av ordet man, ved alle de fire universitetsinstituttene jeg her har tatt for meg her, kunne enes om. Det faktum at allmennrettet formidling er en betydning av ordet forskningsformidling som alle de fire instituttene kan stå inne for, ser jeg som et svært godt

---

⁶¹ For en mer utfyllende gjennomgang se Collet 1999: kapittel 8 og 9

argument for at det er nettopp denne betydningen av ordet som bør være gjeldende, både internt ved universitetet og når ordet brukes utenfor universitetets mange vegger. Det er imidlertid klart at også dette er en oppgave som kan utføres på en rekke måter.

Universitetet består av disipliner som har svært ulike samfunnsoppgaver, vitenskapsforståelse og brukergrupper. De ulike instituttene må nødvendigvis henvende seg til sitt ønskede publikum på forskjellige måter og gjennom ulike kanaler. Den språklige mangetydigheten av ordet forskningsformidling, som har kommet så klart frem i gjennomgangen av strategi og måldokumenter på alle nivåene i universitetsorganisasjonen og også i intervjuene med instituttbestyrerne ved de fire instituttene, kan på mange måter slik også ses som legitim. Jeg vil allikevel argumentere for at en slik begrepsbruk er svært lite givende, både med tanke på forskning på og diskusjon rundt formidling, og for internt arbeid med denne virksomheten. Slik ordet brukes i dag betyr det absolutt alt og ingenting.

Den språklige uklarhetene og feilidentifiseringen vi finner relatert til formidlingsbegrepet, både internt ved Universitetet og i eksterne instanser, skaper ikke bare vanskeligheter i forhold til internorganiseringen ved universitetets enheter, men kan også være medvirkende årsak til at universitetet i dag i økende grad stilles ovenfor stadig økende krav om nettopp effektivitet, økonomisk nytte og aktiv deltakelse i innovasjonssystemet. At ordet forskningsformidling brukes både i betydningen å publisere resultater av forskning, i betydningen kunnskapsoverføringen som foregår fra lærere til studenter, i betydningen av ulike former for ekspertvirksomhet, i betydningen rene rekrutteringstiltak og pr., og i betydningen folkeopplysning og popularisering, her under vitenskapelig ansattes deltakelse i den offentlige debatt, kan uten tvil skape vanskeligheter og språklige misforståelser og gjør dette til et svært vanskelig område, ikke bare for de som ser på universitetets oppgave utenifra, men for ansatte ved universitetet selv. At man i stat og forvaltning bruker ordet *forskningsformidling* i betydningen kommersialisering av forskning, gjør ikke arbeidet lettere.

Kalleberg mener at årsakene til denne språklige forvirringen i stor grad er av organisatorisk karakter, hvor det pekes på at vitenskapelige fag ikke bare består av en oppgave, men fem, som hver representerer et "produkt". Når man studerer områder av universitetenes virksomhet er det disse produktene det er mest hensiktsmessig å ta tak i. Man kan da generelt si at forskningsprosesser ender opp som publikasjoner, at studier ender i utdannede studenter, at ekspertvirksomhet ender som noe som er nyttig for ulike brukere, og institusjonsforvaltning i bevaring og endring av praksiser og ordninger. Forskningsformidling kan gjøres gjennom ulike typer av publikasjoner, det kan gjøres

gjennom ekspertvirksomhet, og det kan skje gjennom former for utdanningstiltak. Det er klart dette skaper uklarhet og misforståelser. Jeg vil hevde at forvirringen og uklarhetene i bruken av formidlingsbegrepet henger sammen med nettopp det faktum at det er vanskeligere å definere ”produktet” av forskningsformidlingen, enn det er av de andre virksomhetene universitetsfagene består av, og at det kan være svært vanskelig å trekke skillet mellom hva som er vitenskapelig og allmennrettet virksomhet (jf. Kalleberg 2000a: 8). Videre vil jeg hevde at det som er avgjørende for å kunne bestemme om det dreier seg om nettopp forskningsformidling er a) hvem man retter seg mot, b) i hvilke medier man publiserer eller uttaler seg, c) hvilket språk man bruker og da hvem som kan forstå det man sier, hva man utaler seg om, d) på hvilket grunnlag man uttaler seg, og e) hvilket mål man har for øyet. At det eksisterer forvirring og uklarhet i både praksis og språklig er altså fullt forståelig. Forskningsformidling ser ut til å være en virksomhet som i større grad enn noen av de andre virksomhetene ved universitetet må defineres på bakgrunn av kontekstuelle faktorer.

Det forskningsformidling altså skal dreie seg om er å ”kommunisere vitenskapelige kunnskaper, innsikter og metodiske tilnæringer ut av det aktuelle fag” (Kalleberg 2000a). I denne forskningsformidlingen er det viktig å merke seg at det er den enkelte forsker som er avsenderen og at det er en interessert offentlighet utenfor faget forskerne representerer, som er mottakerne (UiO 1999c: Kap. 1). I dag brukes ordet forskningsformidling om alle mulige måter universitetet er i kontakt med omverdenen på. Det er imidlertid viktig å sette et skille mellom den faktiske virksomheten og de ulike konsekvensene av den. Forskningsformidling og offentlig diskusjon kan for eksempel ha både positive og negative konsekvenser for synlighet og tildeling av ressurser til fag eller mindre forskningsgrupper, men er til forskjell fra for eksempel informasjons- og markedsføringsvirksomhet essensielt biprodukter av intellektuelle aktiviteter (jf. UiO 1999c). På samme tid må en oppfatning om at kommersialisering av forskning er formidling kunne vurderes som en feiloppfatning av hva både intellektuell og vitenskapelig virksomhet dreier seg om. Som Fe nasjonale forskningsetiske komiteer også skrev i sin uttalelse om ”Fra innsikt til industri”, er kommersialisering en virksomhet som på sikt heller kan bidra til å ”uthule det normative verdigrunnlaget [universitetene] er tuftet på”⁶², enn at det dreier seg om verken formidling eller annen vitenskapelig virksomhet i seg selv.

---

⁶² <http://www.etikkom.no>

I forhold til de funnene jeg har gjort i forhold til den ulike bruken av forskningsformidlingsbegrepet både ved instituttene og i universitetssentrale dokumenter vil jeg vurdere definisjonen som kollegiet vedtok i januar 2000 som en god definisjon. Altså at: *Med forskningsformidling menes at forskere formidler vitenskapelige resultater, arbeidsmåter og holdninger ut av et spesialisert forskningsfelt til personer utenfor feltet, samt deltar i samfunnsdebatten med forskningsbasert argumentasjon*". Dette er imidlertid en definisjon jeg mener mer enn å rydde opp i debatten rundt denne virksomheten gjør den vanskeligere. Nettopp fordi den tar hensyn til alle mulige forståelser og bruk av ordet. Jeg tror slik man hadde vært tjent med en mer konkret definisjon, med basis i definisjonen av *allmennrettet formidling*. Argumentene i "En ny formidlingspolitikk" tolker jeg også i denne retningen, men definisjonen som ble vedtatt på bakgrunn av utredningen vil jeg allikevel argumentere for at er for vid.

6.2. Strategisk planlegging og faglig ledelse

"When something is regarded as important enough, institutions are created to produce, maintain or control it, it is not just left to the good will of automatized individuals." (Kalleberg 2000a: 11). Det kan se ut til at universitetenes formidlingsvirksomhet endelig blir vurdert som "viktig nok" av både stat, næringsliv og internt ved universitetene. Vurderingen er imidlertid antakelig gjort med et ulikt utgangspunkt. Stat og næringsliv ønsker en større deltakelse fra universitetenes side i innovasjon, nyskaping og etablering av nye arbeidsplasser (jf. NOU 2001: 11). Ved universitetene er motivasjonen mer delt. Det dreier seg både om å møte eksterne krav, men det dreier seg også om å bevisstgjøre seg sitt ansvar og også å legitimere egen virksomhet og samfunnsrolle. Å utvikle en overordnet formidlingspolitikk ved Universitetet i Oslo har imidlertid så langt vært vanskelig. De formidlingsrelaterte vedtakene som ble fattet sentralt ved Universitetet i januar 2000, på bakgrunn av utredningen "En ny formidlingspolitikk", ser i liten grad ut til å ha endret grunnenhetenes fokus, satsning eller institusjonelle praksis.

Årsakene til dette er imidlertid mange, men relativt like instituttene imellom. (1) For det første pekes det på at universitetet er en stor organisasjon bestående av svært ulike fag, og at instituttene av den grunn har den oppfatningen at det ligger i systemet at en del ting må foregå på et nivå som sentralledelsen ikke har så mye kontakt med. Dette er også årsaken til at man ved alle de fire instituttene også ønsket å beholde valgte ledere på

grunnenhetsnivå, da en valgt ledelse med all sannsynlighet vil skape størst entusiasme hos de ansatte. Ved IMB har man nå imidlertid tilsatt leder. (2) Ved instituttene ser man det for det andre heller ikke som noe poeng å gjøre endringer forbundet med formidlingsvirksomheten når man opplever at ting ”går av seg selv”. En slik strategi fungerer imidlertid bare hvis de ansatte er tilstrekkelig engasjert i det de holder på med og å spre kunnskap om sin forskning eller sitt spesialiseringsområde til et større publikum. De fire instituttbestyrernes utsagn om eget institutts engasjement i allmennrettet formidling tyder da også på at man ved instituttene er godt fornøyd med egen innsats. At man ved flere av instituttene finner at lite slik virksomhet er dokumentert i universitetets sentrale database, kan også i stor grad forklares på andre måter enn å trekke konklusjonen at det gjøres for lite. Heri ligger det imidlertid et problem og en utfordring for de enkelte instituttene. (3) For det tredje tillater ikke den tradisjonelle ledelsesformen ved universitetet at en bestyrer skal bestemme at folk skal uttale seg i ulike saker eller gjøre en innsats på ulike områder av tilnærmet allmenn interesse. Det er den enkelte ansatte selv som må ha dette ansvaret fordi det bare er denne som vet hva som kan sies eller gjøres. De samme prinsippene må gjelde for både forskning og allmennrettet. Dette henger igjen sammen med at det er de enkelte vitenskapelige ansatte ved instituttene som sitter på kunnskapen. En faglig leder kan ikke ha kunnskap om alt og kan da heller ikke gå sterkt inn og lede virksomheten. Det argumenteres da også for at en faglig leder heller skal tjene enn å lede. Det dreier seg om å legge til rette for at de vitenskapelige ansatte skal kunne utføre sin jobb på den måten de selv mener er den beste, heller enn å bestemme at man skal gjøre det på den eller den måten. Det er det faglig ledelse ved disse fire instituttene også ser ut til å dreier seg om i praksis. (4) For det fjerde er allmennrettet forskningsformidling noe som heller ikke ligger for alle, eller er naturlig å beskjeftige seg med i alle sammenhenger. Dette må det også tas hensyn til i den faglige ledelsen ved universitetsinstituttene. Dette vektlegges også ved alle de fire instituttene. (5) Til sist oppgir også de faglige lederne unisont at de har større problemer å bruke sin tid på enn å følge opp at de ansatte formidler og dokumenterer denne i de riktige databasene. God dokumentasjon av denne typen virksomhet vil uansett i liten grad brukes som et ledelsesverktøy.

Faglig ledelse dreier seg altså ikke så mye om ledelse som det gjør om tilrettelegging og å tjene. Heller enn å lede formidlingsvirksomheten ved instituttene er det snakk om å tilrettelegge som best en kan og motivere og støtte de ansatte i deres arbeid. Det dreier seg om å gjøre det beste ut av de økonomiske midlene man har til rådighet og

den tiden man er tildelt. Det betyr at instituttbestyrerne ikke er spesielt involvert i den formidlingsvirksomheten som gjøres ved instituttet i praksis. Det er tilretteleggingen av virksomheten som er viktig. Det er imidlertid i få tilfeller det arbeides spesielt med tilrettelegging for forskningsformidlingsvirksomhet ved instituttene. Dette skyldes hovedsakelig at formidlingen ikke kan skilles fra det instituttene ser som sin primærvirksomhet; forskning og undervisning.

Spesielt dreier det seg om den økonomiske situasjonen ved alle de fire instituttene. Det er også her bestyrerne ser ut til å måtte legge ned mest arbeid. Å få bevilget stadig mindre penger over budsjettet samtidig som kravet om å drive forskning i internasjonal toppklasse og at de ansatte må bruke vesentlig mer tid på undervisning og veiledning som følge av utdanningsreformer enn tidligere, gjør ikke ledelse av virksomheten til en spesielt enkel oppgave. Det er enkelt å spore et snev av frustrasjon ved instituttene. Det oppfattes som ren ødeleggende virksomhet å måtte tilpasse bemanningen til stadig mindre bevilgningene i en tid hvor kravene på undervisningssiden bare øker og hvor det forventes mer og bedre forskning.

Utadrettet formidling er uten tvil av fundamental betydning for universitetet. Formidling ut fra de vitenskapelige fagene er ikke bare en måte å gi tilbake til samfunnet for det samfunnet har satset, men også en måte å være med å påvirke samfunnsutviklingen, en måte å få kontakter, studenter, og også økonomiske midler. Formidling ut fra fagene er imidlertid avhengig av at forskningen ved de samme fagene står sterkt. Det går ikke å løsrive formidling fra annen vitenskapelig virksomhet som forskning og undervisning. Hvis ikke forskningen står sterkt har man svekket muligheten for å drive forskningsbasert undervisning, forskningsformidling og profesjonell virksomhet med basis i egen vitenskapelig aktivitet. Hvordan skal man således lede en virksomhet som er så livsavhengig av annen virksomhet?

Sentrale faglige lederoppgaver i forskningssammenheng må dreie seg om å bidra til å sikre gode rammevilkår for virksomheten. Dette dreier seg i første omgang om materielle betingelser i form av utstyr og annen infrastruktur, samt driftsmidler ulike former for forskningsstøtte. Det er videre en viktig oppgave å legge organisatoriske forhold til rette slik at det blir sammenhengende tid til forskning for den enkelte medarbeider. Godt utviklede forskningsmiljøer som fremmer samarbeid, kollegial støtte, konstruktiv kritikk og sjenerøsitet er svært sentralt. Mye av denne aktiviteten er imidlertid underlagt føringer som den enkelte bestyrer har liten eller ingen innflytelse over. Bestyrerens rolle blir altså

på best mulig måte å sikre sin enhets og forskernes rammevilkår, både internt og ved eksternt rettet virksomhet.

Bestyrerens oppgave ligger da i å fremme og å sikre kvalitet og produktivitet gjennom bruk av virkemidler som å motivere, stimulere og å vurdere. Bestyrerens muligheter til å legge til rette for ulik type vitenskaplig virksomhet bestemmes imidlertid i stor grad av instituttets bevilgning over budsjettet.

6.3. Fagforskjeller og institusjonaliseringen av forskningsformidling

Vi har sett at det kan være vanskelig å trekke opp langsiktige mål og strategiske prioriteringer når det gjelder formidlingsvirksomheten på grunnnivå ved universitetet. Dette henger igjen sammen med at en bestyrer ikke skal eller kan fordele verken forskningsoppgaver eller formidlingsoppgaver gjennom beordring, da dette ville bryte med sentrale verdier ved et universitet. Det som imidlertid er en bestyrers ansvar når det gjelder enhetens formidlingsvirksomhet er å stimulere til større felles satsninger og for å trekke opp langsiktige strategiske prioriteringer for fagmiljøet. Det kan imidlertid være vanskelig å gjennomføre slikt arbeid uten at det eksisterer en felles forståelse ved instituttet om at dette er en nødvendig satsning. Det er bare ved ett av de fire instituttene jeg har sett på hvor dette har blitt vurdert som nødvendig og hvor dette arbeidet også har blitt puttet in i et større institusjonelt rammeverk. Årsakene som ble lagt til grunn ved Fysisk institutt, for å utarbeide sin formidlingsstrategiplan, var at de så både fremtidige vanskeligheter i forhold til å rekruttere nye studenter og for å skaffe eksterne forskningsmidler. Løsningen ble altså kollektivt å jobbe for å øke den generelle forståelsen og interessen for fysikkfaget i samfunnet mer generelt gjennom en rekke ulike tiltak. Måten på hvilke man har arbeidet med dette henger tydelig sammen med instituttets forståelse av egen svakheter i forhold til å formidle forskningsresultater direkte til en større offentlighet gjennom å skrive avisinnlegg eller populærvitenskapelige artikler. Gjennom ulike arrangementer hvor man kan gjennomføre ulike konkrete forskningsforsøk og mer direkte forklaringer av fenomener mens man ser det skje, har man funnet en måte å engasjere og fascinere allmennheten.

Institusjonalisering av forskning i dette tilfellet må forklares ut i fra den kontekstuelle situasjonen instituttet har vært i og også kanskje fremdeles befinner seg i.

Hvis vi går tilbake til Kyviks konklusjon om at et fags populærvitenskapelig publisering generelt er omvendt proporsjonalt med fagets grad av ”kodifisering” eller bruk av matematikk, kan det når det gjelder institusjonalisering av formidling være en positiv sammenheng mellom grad av kodifisering og institusjonalisering. Dette er imidlertid bare en mulig delforklaring. Min konklusjon vil da også være at det er situasjonsavhengig om et institutt velger å legge den allmennrettede formidlingsvirksomheten inn i et strategisk rammeverk.

Ser vi på forholdene ved de andre instituttene oppgis også årsakene til at det ikke er gjort noe fra instituttene sentral i forhold til å forbedre instituttets allmennrettede formidlingsvirksomhet, er årsaken som gis ved alle instituttene at ”det skjer av seg selv” gjennom et internt press til å delta i samfunnsdebatten der man kan og til å publisere. Det dreier seg om forskningsformidling institusjonalisert gjennom faglige forventninger fra kolleger og fagfeller. Disse forventningene fra kolleger og fagfeller som fremheves synes altså ikke å være fagspesifikke. Dette var også noe som ble trukket frem i intervjuet med bestyreren ved Fysisk institutt.

Hvis vi skal konkludere med noe når det gjelder årsaker til hvorfor vi finner forskjeller i institusjonaliseringen av forskningsformidling ved de fire instituttene, er det ulike kontekstuelle faktorer eller instituttenes ulike situasjonsbetingelser som først og fremst må fremheves. Hvordan oppgaven så løses institusjonelt må bestemmes i forhold til internfaglige vurderinger av hvordan de best kan formidle sitt fag til en allmenn brukergruppe.

6.4 Tilbake til det innledende spørsmålet

Gjennom denne oppgaven har jeg forsøkt å ta for meg på hvilke måter forskningsformidling er institusjonalisert ved fire institutter ved Universitetet i Oslo. Jeg har lagt vekt på strategisk planlegging og faglig ledelse av denne virksomheten. Forskningsformidling er ikke institusjonalisert på samme måte som instituttenes andre hovedoppgaver forskning og formidling, men å si at formidlingsvirksomheten ikke er institusjonalisert er allikevel en sannhet med modifikasjoner. I hvilken grad det er utarbeidet strategiske planer for denne virksomheten ved de ulike instituttene, hva som vektlegges og hvor omfattende de er varierer, men formidling er ved alle instituttene på en eller flere måter institusjonalisert som en del av virksomheten.

Jeg vil hevde at forskningsformidling i liten utstrekning kan sies å være institusjonalisert i betydningen at virksomheten utføres etter objektive formale regler og at virksomhetens eksistens ikke er bundet til en spesiell situasjon eller aktør. Når det gjelder formidlingsvirksomhet utarter det seg nettopp på motsatt måte. Utføringen av virksomheten er bundet til spesielle aktører og situasjoner heller enn av formale regler. Selv om det er utarbeidet nøyaktige strategi- og målplaner for formidlingsvirksomhet, ved for eksempel Fysisk institutt, er utførelsen så absolutt bundet opp til enkeltaktørers engasjement. Det at instituttets strategiplan også er utarbeidet med bakgrunn i svært situasjonsavhengige kriterier, taler imot at det er snakk om *regelstyrt institusjonalisering*. Institusjonaliseringen er basert på en plan og mål, men samtidig står den enkelte ansatte fritt til å engasjere seg.

Jeg har også snakket om at institusjonalisering kan dreie seg om erkjennelse eller bevissthet rundt hvorfor man utfører en handling og om handling skjer som følge av egne interesser eller ikke, der en virksomhets grad av institusjonalisering er omvendt proporsjonal med graden av bevissthet rundt egne handlinger. Når det gjelder forskningsformidling ved de fire universitetsinstituttene er aktørene som utfører formidlingen så aldeles bevisste på hva de gjør og hvorfor de gjør det, og at man engasjerer seg betyr jo at en grad av egeninteresse er involvert.

Den tredje typen av institusjonalisering jeg snakket om var institusjonalisering i betydningen kulturelle elementer som symboler og kognitive systemer. Forskningsformidling, slik jeg har funnet den ved universitetsinstituttene, er i stor grad preget av nettopp de kognitive systemene som preger de ulike fagfellesskapene. Tanker om nettopp allmenndannelse og deltakelse i den offentlige debatt er definitivt en del av det akademiske tenkesettet. Forskningsformidling er institusjonalisert gjennom at det er en selvsagt del av fagene selv. Dette gir seg imidlertid forskjellige utslag ved de ulike fagene, gjennom fokus på forskjellige typer av virksomheter og målgrupper.

Jeg mener samtidig å ha funnet at måten forskningsformidling er institusjonalisert på ved instituttene i liten grad henger sammen med faglig leder, det dreier heller om et felles tankesett rundt en bestemt type virksomhet. Universitetets sentrale vedtak og planer på området vil man ved instituttene heller ikke innrømme har gjort seg utslag i endringer i hvordan oppgaven utføres ved instituttene, men arbeidet ved instituttene har endret seg. Hos noen mer enn hos andre, men ting har endret seg relatert til denne oppgaven. Vi ser det best ved Fysisk institutt og ved Institutt for medisinske basalfag, gjennom deres utarbeiding av strategiplaner. Institutt for medisinske basalfag utarbeidet planen etter

pålegg fra fakultetet og er også lite konkret og behandler ikke utførelsen av formidlingsoppgaven i særlig utstrekning. Årsaken som blir gitt er at formidling er noe som skjer ”nærmest” automatisk som følge av forskningen ved instituttet. Denne forståelsen henger imidlertid sammen med at instituttet ser vitenskapelig publisering i internasjonale tidsskrifter som sin viktigste formidlingskanal, og at den viktigste allmennrettede formidlingen i de vitenskapelige fagene skjer mellom praktiserende leger og deres pasienter. Ved fysisk institutt er strategiplanen når det gjelder instituttets formidlingsvirksomhet svært konkret og gjennomarbeidet. Bakgrunnen for instituttet til å utarbeide planen henger imidlertid ikke sammen med eksterne pålegg, men med en felles intern forståelse for viktigheten av denne oppgaven, relatert til den situasjonen instituttet befinner seg, både når det gjelder studenttilstrømning, økonomi og fagets rolle i samfunnet mer generelt. Ved Historisk institutt og Institutt for statsvitenskap er det i liten grad arbeidet med forskningsformidlingen på et strategisk plan. Ved begge instituttene legger man da også til grunn at fagenes forskning er så tett knyttet til temaer som er relevante og interessante for en større allmennhet, og at presentasjonen av primærforskningen foregår på et språk som også gjør det tilgjengelig for flere enn fagpersoner eller spesialister.

Fysisk institutt har for eksempel formelle og omfattende formidlingsstrategier og formelt uttalte formidlingsmål. Den enkelte ansatte pålegges imidlertid ikke til å delta i formidlingsaktiviteter mer enn de ansatte ved de andre tre instituttene gjør. Formidlingen og arbeidet med formidling må foregå på eget initiativ. Selv om det er snakk om en omfattende strategisk ledelse gjennom strategiplanen er også faglig leder i liten grad involvert i den faktiske gjennomføringen av formidlingsarbeidet. Faglig leder er kun ansvarlig for at aktivitetsplanen knyttet til formidlingsplanen følges opp på et overordnet nivå. Noe som ikke i vesentlig grad heller sies å ha vært nødvendig frem til nå.

Institutt for medisinske basalfag er det andre instituttet som har utarbeidet en langsiktig strategiplan som også omfatter instituttets forskningsformidlingsvirksomhet. Formidlingsvirksomheten er her imidlertid behandlet på en annen måte. Formidling regnes som en bivirksomhet av selve forskningen og de nedskrevne strategiene for å bedre formidlingsvirksomheten ved instituttet er heller rettet mot å gi den enkelte ansatte mer tid til selve forskningen og å bedre den økonomiske situasjonen ved instituttet. Allikevel mener bestyreren ved instituttet at forskningsformidling er institusjonalisert gjennom det sterke faglig presset mellom de ansatte, og som konsekvens av konkurransen, som oppstår mellom forskningsgruppene instituttet består av, om økonomiske midler og nye stillinger. Som fast vitenskapelig ansatt blir man også stadig utsatt for kritikk og evalueringer fra

medarbeidere. Kunnskapsproduksjonens vesen er også slik at det stilles strenge krav til sannhet og nyhetsverdi og hvis man ikke henger med kan man lett bli stående utenfor. Faglige ledere vurderer i hovedsak sin oppgave til å på beste mulige måte legge til rette for at den enkelte ansatte skal kunne utføre dette arbeidet. Faglig ledelse av verken forskning eller formidling kan dreie seg om krav til deltakelse og pålegg fra overordnede. Å drive forskningsformidling er noe som da også i stor utstrekning vurderes til å være del av det å være vitenskapelig ansatt, en del av faget selv. Det er de vitenskapelig ansatte som sitter med kunnskapen og skaperevnen, det er de som må ta valgene og det er de som må gjøre jobben.

Institutt for statsvitenskap og Historisk institutt er relativt like i at de begge ikke har utarbeidet langtidsstrategier. Årsplanen ved instituttene tar utgangspunkt i fakultetenes langtidsplaner, og instituttene satsningsområder, strategier og mål utarbeides fortløpende fra år til år. Forskningsformidlingsvirksomheten ved instituttene er heller ikke underlagt en strategisk plan. Formidling vurderes ved begge instituttene til å henge så tett sammen med primærvirksomhetene forskning og undervisning at det ikke er nødvendig å utarbeide egne omfattende planer for formidlingsarbeidet. Ved begge instituttene er man også av den oppfatning at de er aktive formidlere, og at det ikke er noe poeng i å rette på noe som allerede fungerer godt. Formidlingen ved instituttene ses som institusjonalisert gjennom det interne publiseringspresset. Et press som vurderes som mer bindende og mer legitimt enn "ovenfra og ned" ledelse og nedskrevne strategi- og aktivitetsplaner. På samme tid er formidlingen i stor grad institusjonalisert gjennom de prosjekter instituttene ansatte tar del i. Formidlingen er slik institusjonalisert gjennom andre kanaler enn de instituttet selv er ansvarlige for. Det må imidlertid bemerkes at de faglige lederne mener formidlingen som gjøres som er relatert til de eksterne prosjektene, er mye mer omfattende enn det prosjektene krever.

Årsakene til at formidlingsvirksomheten er så vidt ulikt institusjonalisert slik det kommer til uttrykk gjennom instituttene strategiplaner, er flere. For det første har vi faglige forskjeller i betydning fagets temaområder, vitenskapelig metode og type resultater. Fysikk er for eksempel et fag som er vanskelig å forstå for folk utenfor faget selv, uten at det gis en mer omfattende innføring i grunnleggende prinsipper. Direkteformidling av forskningsresultater til folk utenfor faget er da lite hensiktsmessig. I de fleste tilfeller er det også unaturlig. Det er også gjennom internasjonalt vitenskapelig arbeid man ved instituttet mener man får anerkjennelse og det er gjennom internasjonale kanaler man har best muligheter til å tilknytte seg viktige faglige samarbeidspartnere og økonomiske kontakter.

IMB mener å være i samme situasjon. Allikevel er medisin et fag som er lettere å formidle til folk flest særlig av den grunn at helsespørsmål er noe som er direkte relatert til hver og en av oss, og det dreier seg om noe alle enkelt kan relatere seg til. Det samme gjelder også for så vidt statsvitenskapelig forskning, der selve forskningen dreier seg om nettopp offentlige anliggende som politikk, forvaltning, demokrati og menneskerettigheter. Historisk primærforskning beveger seg kanskje enda mer i retning av å være direkte relevant og lettfattelig for folk flest enn også hva statsvitenskapelig forskning er.

Når det gjelder kunnskapen som skapes i de ulike fagene er den av svært forskjellig art, noe som også vil være avgjørende i på hvilke måter faget kan formidles på, hvilke formidlingskanaler som brukes, og selvfølgelig formidlingens målgrupper.

Et viktig ledd i all ledelse og strategisk arbeid er god dokumentasjon av pågående forskning og publiseringsaktivitet. Dette er til tider funnet viktig også ved noen av de fire instituttene, men det er stor uenighet til hvilken grad det er nødvendig. Dette henger sammen med de store forskjellene i både fagenes arbeidsområder, metodebruk og fagspråk og samfunnsnærhet. Fysisk institutt som representerer det faget som kan virke mest fremmed for folk flest er også den enheten som har tatt det strategiske arbeidet med formidlingsvirksomheten lengst. Ikke på grunn av pålegg ovenfra, men på grunn av en økende konkurranse i markedet om både studenter og forskningsmidler. Ved Institutt for statsvitenskap som befinner seg i andre enden av skalaen når det gjelder direkte samfunnsrelevans i forskningsspørsmålene ses det som helt unødvendig med strategiske styringshjelpemidler når det gjelder den utadrettede formidlingen. Formidling og forskning er så tett sammenbundet at det er unødvendig og unaturlig å operere med egne strategiplaner for formidlingsvirksomheten. Hvem som er formidlingens målgrupper er uten tvil også sentral i instituttens opplevde behov for å utarbeide og å følge strenge strategiske planer. Universitetet sentralt må sørge for redskapene for forskningsdokumentasjon men det er bestyrerens ansvar at disse blir utnyttet på en hensiktsmessig måte.

6.5. Veien videre og forslag til videre forskning

For ganske nøyaktig 5 år siden skrev ernæringsprofessor Kåre Norum en kronikk i Dagbladet med tittelen ”*Forskning ved Universitetet i Oslo: Effektivitet og strategi*”⁶³. Hovedbudskapet i kronikken var at forskning, for å være effektiv, krever et visst minimum av tid og økonomi. Tilstrekkelige økonomiske ressurser eller tilstrekkelig med forskningstid var et problem for forskerne ved universitetet for fem år siden og det er det i dag. Selv om Norum forsøkte å synliggjøre dette faktum allerede for fem år siden, stilles forsknings- og utdanningsinstitusjonene i dag overfor stadig flere og mer virkelighetsfjerne kvalitets og effektivitetskrav sett i forhold til deres økonomiske og personmessige situasjon.

Forskningsformidling, har i motsetning til forskning og undervisning ikke vært institusjonalisert på instituttnivå ved Universitetet i Oslo i særlig utstrekning før for noen ganske få år siden, og det kan fortsatt stilles spørsmål ved om det er en oppgave som kan eller bør styres strategisk på samme måte som de andre faglige oppgavene. Hvordan det ved ulike enheter ved universitetet er naturlig og fruktbart å bruke tid på spesielle formidlingstiltak er svært forskjellig. Det økonomiske potensialet som kan ligge i å formidle forskningsresultater til en viss brukergruppe er også svært ulikt, og en politikk som legger opp til at instituttenes økonomiske tildeling over budsjettet skal påvirkes av om fagets tema er verdt noe på det kommersielle markedet er ikke bare urettferdig men det strider mot alt universitetet som institusjon har stått for de siste 100-150 årene.

I dagens universitetsdebatt stilles det spørsmål om universitetets virksomhet fortsatt skal bygge på den humboldtske dannelsesstradisjon, eller om det skal bli strømlinjeformet og markedsorientert. Med resultatene av Mjøsutvalgets utredning, og Forsknings- og Utdanningsdepartementets nye lovforslag med bakgrunn i Ryssdalutvalgets innstilling klart i mente, ser fremtiden for det tradisjonelle dannelsesuniversitetet vanskelig ut. Troen på dannelsesuniversitetets sentrale rolle i den fortsatte samfunnsutviklingen, med den åpenheten, forskningsfriheten og selvstyretadisjonen som medfølger, står imidlertid svært sterkt på grunnivå ved Universitetet i Oslo. Clark (1998:129-132) ser konsekvensen av dagens økonomiserte fortolkningen av universitetenes rolle i samfunnet til å bli at universitetene kommer i ubalanse fordi kravene til deres ytelse blir større enn deres evne til

---

⁶³ <http://folk.uio.no/knorum/dagbladNERkronikk.html>

å respondere. At virksomheten på grunnivå ved Universitetet i Oslo er i ubalanse, er å ta hardt i, men situasjonen har ikke blitt enklere med årene.

J.P. Collet⁶⁴ mener at det i det norske samfunnet har vært svært vanskelig å etablere universitetet som en selv bærende kultur og at institusjonene slik ikke er beskyttet av stor ytre prestisje, slik for eksempel eliteuniversitetene i USA og England synes å være. I Oslo finnes det ingen stolthet over universitetet og den fremherskende institusjonaliserte kultur går ut på at alt helst skal være nyttig, hevder han. Det folk har vondt for å forstå, er at dersom folk ved universitetet skal gjøre "nytte for seg" på lang sikt, så må de være fritatt for nyttekravet på kort sikt. Men å få utenforstående til å forstå dette synes vanskelig? At mange forskere har problemer med å forklare hva de driver med overfor folk flest, gjør imidlertid ikke saken særlig bedre. Hvis universitetet som dannelsesuniversitet nå er i en krise, kan dette være et sted å starte. Det dreier seg om formidling.

Formidlingsstrategier som "det går av seg selv" og at formidling vurderes som godt nok institusjonalisert gjennom et gjensidig medarbeiderpress eller gjennom ulike forskningsprosjekter, føyer seg fint inn i rekken av uttalelser som kan være med på å undergrave universitetets legitimitet i samfunnet, selv om det er aldri så riktig. Det er også universitetets egen oppgave å overbevise resten av samfunnet om at en forestilling om universitetet som et elfenbenstårn utenfor samfunnet ikke er basert holdbare argumenter. Selv om det som kan defineres som deltakelse i den offentlige debatt er den enkelte ansattes eget intellektuelle ansvar, er en nøyaktig dokumentering av dette arbeidet svært viktig. Ikke bare for faget selv men for universitetet generelt. At det ikke er instituttene selv som er ansvarlige for å kvalitetssikre og å samle inn disse dataene kan imidlertid virke lite praktisk og vil nødvendigvis føre til større feilmarginer. Det faktum at de ulike instituttene er involvert i så vidt forskjellig formidlingspraksis tilsier også at det er instituttene selv som er best egnet til å være ansvarlige for kvalitetssikringen av dataene som registreres. Forskningsformidlingen som gjøres ved ulike institutter vil også defineres i totalt forskjellige kategorier, noe som gjør en sentraldatabase enda vanskeligere å drive.

Det er allerede vedtatt sentralt ved universitetet at all formidlingsvirksomhet skal dokumenteres. Dette skal imidlertid gjøres uten at det fører til et vesentlig merarbeid for det vitenskapelige eller administrative personalet. Slik det er i dag, vurderes dokumentering og registrering definitivt som ekstraarbeid for de vitenskapelige ansatte.

Det er også noe som i en stressende hverdag er svært lett å glemme. Utfordringen ligger i akkurat dette. Å få registrert det som faktisk gjøres uten at det betyr et merarbeid for de ansatte. Hvordan dette kan løses synes imidlertid ikke å ha noen enkel løsning.

I denne sammenheng ville det vært veldig relevant å forske videre på hva som faktisk gjøres, noe som i alle fall ikke er tilfelle at dagens registreringsdatabase kan fortelle oss. Dette kan for eksempel gjøres ved å utføre en rundspørring blant alle de vitenskapelige ansatte ved ett eller flere institutter hvor temaet er antall publikasjoner, foredrag, avisartikler og intervjuer med mer, man har vært delaktige i for eksempel det siste halve året. Det er viktig i en slik undersøkelse at man tar for seg en kort og nåtidsnær periode, slik at ting ikke har gått i glemmeboken.

Fra de ansattes side er det ikke vanskelig å se at et økt fokus på dokumentering og registrering kan ses som et nytt styringsverktøy. Jeg ser det heller som nødvendig som en måte å beskytte utførelsen av sin egen virksomhet på fra de motstridende kravene universitetene i Norge stilles ovenfor fra stat og næringsliv, den økende konkurransen som følge av nye former for kunnskapsproduksjon og flere utdanningsinstitusjoner og de endrede økonomiske betingelsene institusjonene sliter med. En nøyaktig dokumentasjon av hva som faktisk gjøres ved universitetene kan hjelpe disse institusjonene til å legitimere sin plass i samfunnet, hvis virksomhet skal være upåvirket av næringsliv og stat og unndratt økonomiske effektivitetskrav.

---

⁶⁴ John Petter Collet i intervju i Apollon #2 2001:
http://www.apollon.uio.no/2001_2/artikler/universitetet.shtml

Litteraturhenvisninger:

Apollon (2001): *Hva er universitetet?* I Apollon nr. 2/2001. Oslo

http://www.apollon.uio.no/2001_2/artikler/universitetet.shtml

Aubert, Vilhelm (1974): "Methods and Theory in Sociology", s 72- 109 i *International journal of sociology*, vol. 3, no. 3-4, 1973-74

Becker, Tony & Trowler, Paul R. (2001): *Academic Tribes and Territories*. Second Edition. Open University Press

Benum, Edgar R. (2003): *Hvorfor skal vi ha universiteter?* kronikk i Dagbladet 05.05.03. Oslo.

Brox, Ottar (2000): *Kunnskap og makt*. Makt- og demokratiutredningens rapportserie. Oslo. <http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapp2000/rapp12.html>

Byrkjeflot, H. (1997): "Institusjonelle forutsetninger for faglig og profesjonell ledelse – industriledelse i Tyskland og USA". i H. Byrkjeflot (red) *Fra styring til ledelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Clark, Burton (1995): *Places of Inquiry. Research and Advanced Education in Modern Universities*. University of California Press, Berkeley, CA

Clark, Burton (1998): "Creating entrepreneurial universities : organizational pathways of transformation", i *Issues in higher education* XVI. New York : Pergamon

Cole, J.R. (1993): "Balancing Acts: Dilemmas of Choice Facing Research Universities", i J.R. Cole, E.G. Barber & S.R. Graubard (red.): *The Research University in a Time of Discontent*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Collet, John Petter (1999): *Historien om Universitetet i Oslo*. Oslo: Universitetsforlaget

Delanty, Gerard (2001) *Challenging Knowledge: the University in the Knowledge Society*. UK: Open University Press

Engelstad, Fredrik, C.E. Grennes, R. Kalleberg, R. Malnes (1998): *Samfunn og vitenskap. Samfunnsfagenes fremvekst, oppgaver og arbeidsmåter*. Oslo: Ad Notam Gyldendal

Forland, Astrid (1996): "Universitetet i Bergens historie 1946-1996", s 189-546 i Astrid Forland og Anders Haaland: *Universitetet i Bergens historie*. Universitetet i Bergen, Bergen

Gibbons, M., C. Limoges, H. Nowotny, S. Schwartzman, P. Scott & M. Trow (1994): *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. London: Sage.

Gornitzka, Åse og Maasen, Peter (2003): "Europeiske universiteter mellom marked og myndighet". Kap. 3 i *Tradisjon og tilpassning. Organisering og styring av universitetene*.. Cappelen Akademiske Forlag.

Habermas, Jürgen (1989): *The structural transformation of the public sphere : an inquiry into a category of Bourgeois society*. Cambridge: Polity

Habermas, Jürgen (1999): *Kraften i de bedre argumenter*. Ad Notam Gyldendal, Oslo.

Holter, H & R. Kalleberg red. (1996): *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jacob, M. (2000): "Mode 2 in Context: The Contract Researcher, the University and Knowledge", i M. Jacob & T. Hellström (red.) *The Future of Knowledge Production in the Academy*. Buckingham: Society for Research into Higher Education & Open University Press

Kalleberg, Ragnvald (1997): "Komplekse argumentasjonskollektiver – noen analytiske perspektiver på universiteter", s. 21- 54 i A. F. Andersen og G Hjeltnes (red), *Universitetet, samfunn og politikk*, Universitetet i Oslo, Forum for universitetshistorie, skriftserie nr. 2.

Kalleberg Ragnvald (1999): *All makt til argumentene! Om vitenskapelig og demokratisk dannelse*. Apollon nr 2/1999. <http://apollon.uio.no/apollon02-99/6.html>

Kalleberg, Ragnvald (2000a): *The Role of "Intellectual" in the Academic Role-set*. Presentert for "the International commission of the history of universities", Oslo, 10. og 11. august, 2000

Kalleberg, Ragnvald (2000b): "The most important task of sociology is to strengthen and rationality in public discourse'. On the sociology of Vilhelm Aubert". *Acta Sociologica*, no 4.

Kalleberg, Ragnvald (2000c): "Universities: Complex Bundle Institutions and the Projects of Enlightenment". I R. Kalleberg, F. Engelstad, G. Brochmann, A. Leira og L. Mjøset red. *Comparative Perspectives on Universities*. Stamford, Connecticut: JAI PRESS INC.

Kalleberg, Ragnvald (2000d): "En knippeinstitusjon mellom tradisjon og visjon: Institutt for sosiologi ved Universitetet i Oslo 1950-2000". I *Tidsskrift for Samfunnsforskning* 4: 2000. Oslo: Universitetsforlaget

Kalleberg, Ragnvald (2004): "Forskningsformidling, knippeinstitusjoner og norsk som fagspråk". I Simonsen, Finn D: *Engelsk – elitenes nye latin eller uunværlig redskap for fri kunnskapsutvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Karlsen, Cecilie (1992): *Forskningsformidling – Et spørsmål om prioritering?* Hovedfagsoppgave ved Institutt for Sosiologi. Universitetet i Oslo.

Kjeldstadlie, Knut (2004): *Clemets nye forslag*. Artikkel i *Klassekampen* 02.08.04: s 18-19. Oslo

Kjeldstadlie, Knut (1999): Kapittel 20: "Formidling, framstilling, form. I *Fortida er ikke hva den en gang var*. Oslo: Universitetsforlaget

Kyvik, Svein (1991): *Productivity in Academia: Scientific Publishing at Norwegian Universities*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kyvik, Svein (1994): "Popular Science Publishing", s 145- 154, *Scientometrics*, Vol. 31, No. 2.

Kyvik, Svein (2001): *Publiseringsvirksomhet ved universiteter og vitenskapelige høyskoler*. Oslo: NIFU skriftserie nr. 15.

Kyvik, Svein (2003): "Universitetsorganisasjon: administrative stordriftsfordeler", Kap. 8 i *Tradisjon og tilpassning. Organisering og styring av universitetene..* Cappelen Akademiske Forlag.

- Kyvik, Svein (2004): *Popular science publishing and contributions to public debate among university faculty* .NIFU 2004
- Marheim Larsen (2002): *Instituttleder - mellom amatøridealet og profesjonalisering. Om ledelse av universitetsinstitutter*. Oslo: NIFU Rapport nr 5/2002
- Marheim Larsen, Ingvild (2003): ” Tradisjonelle ledelsesprinsipper under press – forvitring eller fornying? Kap 6 i *Tradisjon og tilpassning. Organisering og styring av universitetene.*. Cappelen Akademiske Forlag.
- Marheim Larsen, Ingvild og Stensaker, Bjørn (2003a): Kap. 1 i *Tradisjon og tilpassning. Organisering og styring av universitetene*. Red. Marheim Larsen & Stensaker (2003). Cappelen Akademiske Forlag.
- Merton, Robert K. (1968): *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press
- Mintzberg, Henry (1983): *Structure in Fives: Designing Effective Organisations* NJ: Prentice Hall.
- Mintzberg, Henry (1989): Kapittel 2: ”Crafting Strategy”. I *Mintzberg on Management. Inside Our Strange World of Organizations*. New York: The Free Press
- Morgan, Gareth (1988): *Organisasjonsbilder*. Oslo: Universitetsforlaget
- Moland, Jørgen (2001): *Den ærlige strateg, Forskningsformidling på Internett : en studie av norske forskningsinstitusjoner 1998-2000*. Hovedfagsoppgave ved Institutt for medier og Kommunikasjon. Oslo: Universitetet i Oslo

NOU 2001:11: *Fra innsikt til industri: Kommersialisering av forskningsresultater ved universiteter og høyskoler.* Oslo

NOU 2003: 25: *Ny lov om universiteter og høyskoler.* Oslo

<http://odin.dep.no/filarkiv/207789/NOU0303025-TS.pdf>

Nowotny, H. P. Scott, M. Gibbons (2001): *Re-Thinking Science : Knowledge and The Public in an Age of Uncertainty.* Cambridge : Polity Press

Næss, Arne (1963): *Innføring i logikk og metodelære.* Oslo: Universitetsforlaget

Observer Norge AS (2001): *Universitetet i Oslos mediedekning,* Oslo

Olsen, Johan P. (1997): "Modernisering, demokratisering og institusjonsutvikling" i *Nytt Norsk tidsskrift*, nr. 1.

Olsen, Johan P. (2000): "Organisering og styring av universiteter. en kommentar til Mjøsutvalgets reformforslag". *Nytt Norsk Tidsskrift*, nr. 3.

Ot.prp. nr. 79 (2003-2004): *Om lov om universiteter og høyskoler.* Oslo

<http://odin.dep.no/filarkiv/212508/OTP0304079-TS.pdf>

Parsons, Talcott (:): "The Future of the University. side 96-114 i *The Sociology of Higher Education.* Cambridge, MA: Harvard University Press

Parsons, Talcot and Gerald Platt: (1973): *The American University.* Cambridge, MA: Harvard University Press

Slagstad, Rune (1998): *De nasjonale strateger*. Oslo: Pax

Slagstad, Rune (2000): "Kunnskapens hus i det norske system" vedlegg 1 i NOU 2000: 14:
Frihet med ansvar. Oslo

Slaughter, S. og L.L. Leslie (1997): *Academic Capitalism – Politics, Policies, and the Entrepreneurial University*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press

Smeby, Jens-Christian (2003): "Endrede rammebetingelser for universitetene". Kap. 2 i
Tradisjon og tilpassning. Organisering og styring av universitetene. Cappelen Akademiske Forlag.

Stensaker, Bjørn og Marheim Larsen, Ingvild (2003b): "Universitetet i krise?" Kap. 9 i
Tradisjon og tilpassning. Organisering og styring av universitetene.. Cappelen Akademiske Forlag.

Universitetet i Oslo (1999a): *Administrative håndbøker for Universitetet i Oslo*. Oslo
<http://www.uio.no/admhb/reglhb/personal/ledelse/fagligledelse/fagligledavgrunnenhet.html>

Universitetet i Oslo (1999b): *Det medisinske fakultetets årsplan og budsjettfordeling for 2000*. Oslo

Universitetet i Oslo (2003): *Dokumentasjon av vitenskapelige publikasjoner – opprettelse av nasjonale registre for publiseringskanaler, forfattere og institusjoner*: Oslo 2003
<http://www.usit.uio.no/prosjekter/frida/pg/dok/FRIDA-03-036%20Dok%20av%20vitenskapelige%20publikasjoner%20UHR.doc>

Universitetet i Oslo (1999c): *En ny formidlingspolitikk*. Innstilling fra en utredningsgruppe oppnevnt av Universitetsdirektøren. Oslo, Juni 1999.

http://www.admin.uio.no/ia/arkiv/utredning_f.html

Universitetet i Oslo (2004): *Formidling som teller. Drøftingsnotat om insentiver for forskningsformidling*. Drøftingsnotat fra utredningsgruppe oppnevnt av rektor Arild Underdal, høsten 2003. <http://www.admin.uio.no/ia/formidlingsomteller.html>

Universitetet i Oslo (1998): *Informasjonsavdelingens årsplan for 1999*. Oslo

Universitetet i Oslo (2001): *Kvalitet – fleksibilitet – Langsiktighet*. Strategisk plan for Det samfunnsvitenskapelige fakultet 2001-2004

http://www.sv.uio.no/om_sv/strategiskplan.html

Universitetet i Oslo: *Langtidsplan 2000-2004 – Universitetet i Oslo*. Oslo

http://www.uio.no/om_uio/langtidsplan/langtidsplan.html

Universitetet i Oslo (2003): *Strategiplan for Fysisk institutt 2003-2009*. Oslo

Universitetet i Oslo (2003): *Strategiplan ved IMB 2003-2005*. Oslo

Universitetet i Oslo (1997): *Universitetet i Oslos årsberetning for 1997*. Oslo

Universitetet i Oslo (2002a): *Visjon og verdier*. Oslo

http://www.uio.no/om_uio/visjonogverdier/fulltekstversjonen.html

Universitetet i Oslo (2001a): *Visjon og virkelighet. UiO – et universitet i en brytningstid*. EVA – selvevalueringen av Universitetet i Oslo. Rapport, desember 2001

Universitetet i Oslo (2001b): *Årsplan og Budsjett for 2002 - Historisk Institutt.*

<http://www.hf.uio.no/hi/publikasjoner/arsplan2002.htm>

Universitetet i Oslo (2002b): *Årsplan og Budsjett for 2003 - Historisk Institutt*

<http://hf.uio.no/hi/publikasjoner/arsplan03.html>

Universitetet i Oslo (2002c): *Årsrapport ved Fysisk institutt 2002.* Oslo

Zuckerman, Harriet & Robert K. Merton (1972): "Age, Aging and Age Structure in Science", i Mathilda White Riley, Marilyn Johnson og Anne Foner (red.) *Aging and Society – Volume Three: A Sociology of Age Stratification.* New York: Russel Sage Foundation

Alle kilder brukt i denne oppgaven er oppgitt

Antall ord: 39643

Internettressurser:

Universitetet i Oslos hjemmesider: <http://www.uio.no/>

Det samfunnsvitenskapelige fakultets hjemmesider: <http://www.sv.uio.no/>

Institutt for statsvitenskaps hjemmesider: <http://www.statsvitenskap.uio.no/>

Det matematisk- naturvitenskapelige fakultets hjemmesider: <http://www.matnat.uio.no/>

Fysisk institutts hjemmesider: <http://www.fys.uio.no/>

Det historisk-filosofiske fakultets hjemmesider: <http://www.hf.uio.no/>

Historisk institutts hjemmesider: <http://www.hf.uio.no/hi/>

Det medisinske fakultets hjemmesider: <http://www.med.uio.no/>

IMBs hjemmesider: <http://www.med.uio.no/imb/>

Administrasjonssidene ved UiO: <http://www.admin.uio.no/>

Informasjonssiden for regjeringen og departementene: <http://odin.dep.no/odin/norsk/>

Utdannings- og forskningsdepartementets hjemmesider:

<http://odin.dep.no/ufd/norsk/bn.html>

Mediearkivet ATEKST: <http://www.mediarkivet.no/>

NIFUs hjemmesider: <http://www.nifu.no/>

Nettmagasinet Apollons hjemmesider: <http://www.apollon.uio.no/>

Forskning.no: <http://www.forskning.no/>

Forskningsdatabasen Frida: <https://wo.uio.no/as/WebObjects/frida.woa/1?inst=185>

Vedlegg:

Vedlegg #1: Forespørsel sendt til de fire instituttene

19.01.04

Sveinung Bjørkøy

Hovedfagsstudent Sosiologi

UiO

Hei

Mitt navn er Sveinung Bjørkøy, og jeg er hovedfagsstudent i sosiologi ved Universitetet i Oslo. Min faglige spesialisering er på feltene organisasjonssosiologi og kunnskapsorganisasjoner. Jeg er nå i gang med min hovedfagsoppgave med tema; forskningsformidling. Jeg ønsker å se på institusjonaliseringen og den praktiske utførelsen av denne oppgaven ved ulike institutter ved Universitetet i Oslo, og Fysisk Institutt er ett av instituttene jeg ønsker å ta for meg. Valgene av institutter er tatt med bakgrunn i instituttenes samfunnsrolle, vitenskapelige forankring, mål og målgrupper. Jeg planlegger å levere min oppgave tidlig høsten 2004.

Det jeg ønsker å se nærmere på er hvordan formidlingsarbeidet er institusjonalisert ved de ulike instituttene, et spørsmål som i stor grad dreier seg om organisering og tilrettelegging. Videre ønsker jeg å kartlegge de årsaker og mål man har for og med formidlingsvirksomheten, og videre hva det er som faktisk formidles, gjennom hvilke kanaler formidlingen foregår, hvilke målgrupper man har og hvordan arbeidet dokumenteres eller registreres.

I første omgang er jeg interessert i å ta for meg den konkrete formidlingsaktiviteten og virksomheten i en gitt periode. Med bakgrunn i de forundersøkelsene jeg har gjort og de offentlige dokumentene jeg allerede har vært igjennom har jeg valgt å fokusere på årene 2001-2002. For disse årene trenger jeg årsrapporter, formidlingsstatistikker, strategiplaner og møterefater som har forskningsformidling som tema. Jeg har allerede plukket opp en god del slike dokumenter på instituttene websider, men på langt nær det jeg trenger. Dette gjelder spesielt i forhold til hvordan arbeidet organiseres, ledes og tilrettelegging og hvordan tallmaterialet i f.eks årsrapporter og lignende er samlet inn.

Håper at dere har både lyst og mulighet til å hjelpe meg videre i min oppgave.

Vedlagt ligger en kort prosjektbeskrivelse.

Ser frem til snarlig svar. Ta gjerne kontakt via e-post.

Mvh

Sveinung Bjørkøy

Prosjektbeskrivelse, hovedfagsoppgave i sosiologi, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo, 2003-2004

Sveinung Bjørkøy

Hovedveileder: Førsteamanuensis Ragnvald Kalleberg, ISS.

Tema for oppgaven

Opplysningstidens ambisjon om å formidle kunnskap til et bredere publikum, er en ambisjon som er tatt med inn i dagens universitetssystem, men dette er en ambisjon som ikke ser ut til å være institusjonalisert i universitetssystemet på samme måte som forskning og undervisning. Hovedfokuset i min undersøkelse er hvordan ulike disipliner eller institutter tilnærmer seg denne virksomheten, hvordan den er institusjonalisert ved det enkelte institutt, hvordan, hvor mye og til hvem vitenskapelige innsikter formidles og hvordan denne formidlingsvirksomheten dokumenteres eller registreres. Jeg ønsker å ta for meg formidlingsvirksomheten ved fire institutter ved Universitetet i Oslo. 1) Institutt for Statsvitenskap, 2) Historisk Institutt, 3) Fysisk Institutt og 4) Instituttgruppe for medisinske basalfag. Hensikten med dette utvalget er å ha enheter som representerer ulike fakulteter og skiller seg fra hverandre med tanke på den vitenskapelige virksomheten, klientgrupper, samfunnsrolle og fagkultur og tradisjoner.

Hovedfokus

Undersøkelsen av de fire instituttene er konsentrert rundt fem beslektede temaer med betydning for hvordan forskningsformidlingsarbeidet gjøres ved instituttene.

- *Organisering, ledelse og tilrettelegging av formidlingsvirksomheten*
- *Dokumentasjon av forskningsformidlingsarbeidet*
- *Årsakene til at man formidler*
- *Ulike formidlingstyper og målgrupper*
- *Hva og hvor mye formidles?*

Disse temaene må belyses med bakgrunn i sentrale retningslinjer, fagtradisjoner eller kulturer og fagenes mer generelle samfunnsrolle. Jeg vil også bruke funnene mine til å sammenligne instituttene utførelse av formidlingsoppgaven med bakgrunn i de samme

dimensjonene. I analysen vil jeg også benytte meg av foreliggende litteratur innenfor feltene organisasjonssosiologi og vitenskapsstudier.

Erfaringsmateriale

Datamaterialet jeg trenger for å belyse disse temaene er av flere typer. Forreliggende dokumenter som årsrapporter, formidlingsstatistikker, strategiske plandokumenter, interne og eksterne evalueringer samt referater, blir viktige kilder. Det dreier seg om offentlig materiale som kan finnes i arkiver ved de enkelte instituttene. Jeg vil her antakeligvis trenge litt hjelp til å lokalisere dette materialet. Videre vil det være nødvendig å snakke med de personene som er ansvarlige for dette arbeidet eller som kan bidra med erfaringer fra virksomheten ved det aktuelle instituttet. Slik jeg ser det nå etter innledende undersøkelser er det fortrinnsvis instituttbestyrer pluss eventuelle ledere av formidlingsgrupper eller utvalg jeg må snakke med, men hvem det er mest hensiktsmessig å snakke med vil måtte avklares ved det enkelte institutt.

Vedlegg #3: Temaoversikt

Temaoversikt intervju om forskningsformidling:

Hovedtemaene i intervjuet vil dreie seg om de vedtak som ble fattet sentralt ved Universitetet 25.01.00 og oppfølgingen av disse. Det er ikke min oppgave å undersøke om instituttene følger opp sentrale vedtak. Grunnen til at jeg tar utgangspunkt i disse vedtakene er at de peker på veldig mange sentrale og viktige punkter når det gjelder formidlingsvirksomheten ved Universitetet og slik vil kunne gi meg svar på hvordan formidlingsvirksomheten mer konkret gjøres. Når det gjelder de konkrete tiltakene må i tilfellet mitt spørsmål dreie seg om hva som må gjøres for at det skal være mulig å følge opp de sentrale vedtakene og om hva som kan være årsakene til at de eventuelt ikke følges opp i særlig grad. Har nedenfor satt opp en liten liste over de fattede vedtakene og undertemaer som kan være interessante.

- *Økt satsning på formidling* – hva har instituttet gjort og hva gjøres som del av denne satsningen? Et undertema vil her være om karakteristiske trekk ved formidlingen ved instituttet og tradisjon for å drive forskningsformidling.
- *Tilrettelegging for formidling skal bli et større faglig ledelsesansvar* – Hvilken rolle har instituttbestyrer i dette arbeidet og hva gjøres? Undertemaer her kan dreie seg om instituttbestyrers rolle i arbeidet ved instituttet generelt og i forhold til formidlingsarbeid mer spesielt.
- *Dokumentert formidling som tellende for nye ansettelser og i opprykksspørsmål* – Hvordan løses dette i praksis? Hvilke typer formidling og formidling i hvilke medier regnes i tilfelle som tellende eller utslagsgivende? Formidling og kvalitetssikring av formidling ved instituttet kan være et undertema. Det samme gjelder om belønning og status/anseelse for å drive formidlingsarbeid
- *Formidlingen må dokumenteres bedre* – På hvilke måter følges dette opp på instituttnivå?

- *Det skal tilbys kurs/undervisning i forskningsformidling på doktorgradsnivå og i hovedfags/master kursene – hvordan er dette løst?*

Vedlegg #4: Intervjuguide

- 1) Hva vil du si at forskningsformidling betyr ved dette instituttet?
- 2) Hvordan vil du karakterisere instituttets formidlingsvirksomhet og praksis?
- 3) Går det an å snakke om en formidlingstradisjon?
- 4) I tilfelle ja – hvordan vil du beskrive denne?
- 5) Hvordan ser du ditt fag i forhold til andre fag når det gjelder formidlingsvirksomhet?
- 6) Hvilke tanker gjør du deg rundt formidlingspolitikken som føres ved universitetet?
- 7) Hvordan har denne politikken innvirket på arbeidet som drives ved instituttet?
- 8) Hvordan vil du beskrive forholdet mellom faglig ledelse og forskningsformidling?
- 9) Hvordan er instituttet organisert og hvem har hvilke ansvarsoppgaver?
- 10) Hvilken rolle har bestyreren mer spesielt i organiseringen og ledelsen av formidlingsarbeidet ved instituttet?
- 11) Hva gjøre ved instituttet med tanke på tilrettelegging for å drive forskningsformidling?
- 12) På hvilke måter er forskningsformidling et satsningsområde ved instituttet?
- 13) Hvordan legges det til rette for å drive en slik satsning fra fakultetsnivå eller sentralnivået?
- 14) Si litt om betydningen av dokumentert formidlingsvirksomhet i ansettelses- og opprykkssaker.
- 15) Kvalitetssikres formidlingen eller dokumentasjonen av den på noen som helst måte på instituttnivå?
- 16) Hvordan dokumenteres og registreres formidlingen som gjøres av instituttets ansatte og hvordan følges dette opp?
- 17) I tilfelle: Er dette noe instituttet jobber aktivt med?

